

NOVOSTI HOBILIST

#1206

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 27/01/2023
1.33€ / 10 kn / 100 din

HDZ me pokušava ocrniti i ušutkati

Nacionalizam je funkcionalni alat za obespravljanje većine jer kada se radnika uvjeri da je problem u drugom radniku koji je jednako obespravljen ali je Srbin, onda je izgrađen odličan paravan za bogaćenje manjine, kaže Katarina Peović u intervjuu za Novosti nakon što ju je zastupnica HDZ-a prozvala da pokazuje 'rusoljubno, a vrlo vjerojatno i srboljubno srce' str. 4-6.

Banski dodvori

Novosti su probrale desetero HDZ-ovaca u čijem političkom djelovanju zapaženo mjesto pripada neumjerenom veličanju Plenkovićevog lika i djela. Pojavljivanje Grlića Radmana i Banožića u ovom društvu ocijenili smo previše predvidljivim, a željeli smo ukazati i na neke talente čiji naponi u dodvorništvu još nisu doprli do šire publike

PREMIJER ANDREJ PLENKOVIĆ voli kad mu se podređeni javno dive, pa je količina divljenja velikom vođi postala jedan od glavnih kriterija za napredovanje ili za stabilnu poziciju unutar vladajuće družbe: stabilna pozicija podrazumijeva brigu stranačkog vrha o nečijoj situiranosti unutar sistema. Takav pristup rezultira oštrom udvorničkom konkurencijom, možda jednim oblikom konkurencije koji trenutačno postoji među viđenijim HDZ-ovcima. U tekstu koji slijedi probrali smo desetero HDZ-ovaca

Petry se proslavio presedanskom odlukom o proglašenju premijera počasnim građaninom Ličko-senjske županije, što je on prihvatio bez vidljivog srama na licu. Drugi HDZ-ovi župani nisu se, barem dosad, povelili za ličkim primjerom

u čijem političkom djelovanju vrlo zapaženo mjesto pripada neumjerenom veličanju lika i djela aktualnog šefa stranke. Kao i u slično koncipiranom nedavnom članku o najtežim Plenkovićevim kadrovskim promašajima, poredali smo ih po abecedi, jer bi primjena kriterija kvalitativnosti predstavljala teško savladiv izazov. Pritom smo izostavili dvojicu ministara – GORDANA GRLIĆA RADMANA i MARIJU BANOŽIĆA – koji neosporno zaslužuju biti u ovome društvu, ali njihovo pojavljivanje ocijenili smo previše predvidljivim, a željeli smo, osim toga, ukazati na neke talente čiji naponi u dodvorništvu još nisu doprli do šire publike.

Josip Borić

Kvarnerski HDZ-ovac itekako se udomačio na Markovom trgu, ovo mu je već treći saborski mandat, no tokom svih tih godina nije mu se dogodio nikakav napredak, osim što se plasirao u vodstvo HDZ-ovog Kluba u parlamentu: do tog položaja došao je zahvaljujući svojoj sposobnosti da bez zadržke i crvenila na licu izgovara rečenice za koje je siguran da će se svidjeti predsjedniku stranke, neovisno o tome u kojoj su mjeri te rečenice povezane s istinom i zdravim razumom. Čini se, štoviše, da je udaljenost od istine i zdravog razuma upravo proporcionalna premijerovoj naklonosti. Borić nije jedini u HDZ-u koji je to razumio, ali jest među najrevnijima u prakticiranju tog koncepta.

Majda Burić

Saborska zastupnica iz Rijeke postala je prije desetak dana prva vijest vodećih nacionalnih medija: optužila je KATARINU

PEOVIĆ, saborsku zastupnicu i predsjednicu Radničke fronte, da ima 'rusoljubno, a vjerojatno i srboljubno srce'. Plenković je potom natjerao Majdu Burić da se javno ispriča, što je ona nevoljko i učinila. Za razliku od šire javnosti, pasionirani gledatelji saborskih sjednica znali su da je samo pitanje vremena kad će bljesnuti zvijezda gospođe Burić i pritom su se mogli okladiti da će se taj bljesak dogoditi kad se u njezinoj blizini bude nalazio Plenković, što se, eto, i dogodilo. Zastupnica Burić, naime, u svom dosadašnjem parlamentarnom man-

Zagrebački HDZ-ovac Tomislav Sokol svjestan je kakvu mu je i koliku životnu uslugu učinio Plenković kad mu je omogućio briselski zastupnički mandat, pa ne propušta da svom dobročinitelju stavi do znanja u kojoj mjeri mu je zahvalan

datu svraćala je pažnju uglavnom veličanjem premijerovih zasluga i postignuća te dokazivanjem fanatičnog slaganja sa svakim premijerovim postupkom. Sad ju je malo previše ponijelo, ali suviše je dragocjena u smislu povlađivanja Plenkovićevoj taštini e da bi je rečeni ispad izbacio iz kruga onih na koje se računa.

Damir Habijan

Varaždinski HDZ-ovac, koji je i jedan od čelnih ljudi parlamentarnog Kluba zastupnika HDZ-a, specijalizirao se za medijski učestala uprizorenja robotiziranog ponavljanja teza koje je prethodno izgovorio Andrej Plenković. Nema teme u kojoj Habijan nije sposoban pronaći premijerovu genijalnost i visoku moralnost, kao i niske motive te opasne namjere onih koji nisu u tolikoj mjeri oduševljeni premijerovom politikom i ponašanjem. HDZ-ovi PR-stručnjaci prepoznali su Habijanove potencijale, pa ga najradije šalju pred televizijske kamere i novinarske mikrofone, a Habijan je, pak, ispravno prepoznao najefikasniji put za unutarstranačku afirmaciju, barem dok je moć u rukama sadašnjeg šefa.

Goran Ivanović

Zastupnik Ivanović iz Osijeka ušao je u Sabor kao zamjena za NATAŠU TRAMIŠAK, koja je bila imenovana za ministricu regionalnog razvoja i fondova EU. Kad je Tramišak smijenjena prije nekoliko dana i kad je najavila aktiviranje zastupničke dužnosti, zaprijetila je opasnost da će iz parlamenta morati da ode jedan od najvatrenijih i najbudnijih premijerovih adoranata. Stranačka centrala, međutim, potrudila se da na gradi dosadašnji Ivanovićev samoprijegor u hvaljenju Plenkovića, pa je organizirano da se iz Sabora povuče IVAN RADIĆ, osječki gradonačelnik, a da Ivanović ostane u parlamentarnoj klupi. Premijer ionako nije vidio puno koristi od Radićevog sjedenja u Saboru, jer Radić je donekle lojalan i IVANU ANUŠIĆU, osječko-baranjskom županu, kojeg Plenković smatra opasnošću. Ivanović će se, naravno, znati odužiti za uslugu koja mu je učinjena, što znači da u Saboru valja očekivati još nadahnutije nastupe slavonskog zastupnika općinjenog mudrošću i sposobnošću predsjednika stranke te trajno zapanjenog glupošću i zlobom onih koji su u tom pogledu nešto rezerviraniji.

Mario Kapulica

Ovaj saborski zastupnik i predsjednik Zajednice utemeljitelja HDZ-a 'Dr. Franjo Tuđman' oduvijek je u HDZ-u i oduvijek je bio pri marginama široke partijske upravljačke strukture, ali sve dok se HDZ-u nije dogodio Plenković malotko je uopće znao kako zvuči Kapuličin glas i kako mu izgleda lice. Plenkoviću nisu bili naodmet HDZ-ovi veterani i ljudi koji su se svojedobno znali naći u fizičkoj blizini FRANJE TUĐMANA, ali pod uvjetom da ni malo ne skrivaju svoju impresioniranost aktualnim vođom, a Kapulica je shvatio da je došlo vrijeme za kakvu-takvu kapi-

IMPRESSUM

Godina xxiv / Zagreb | petak, 27/01/2023

NOVOSTI #1206

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Boris Postnikov
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić, Tihomir Ponoš
REDAKTORICE Ana Grbac, Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris

Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin (urednik Internacionale), Dragana Bošnjak, Milan Čimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan

Grozđanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Lujo Parežanin, Ivana Perić, Srećko Pulig i Hrvoje Šimičević

TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišević & Damir Bralić, Nikola Đurek

FOTOGRAFIJA NASLOVNICE
Bojan Mrdenović

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

talizaciju gotovo tridesetogodišnjeg strpljivog stranačkog tavorenja. Njegova je specifičnost u tome što je razvio strategiju ulaženja u javne i nejavne sukobe s političarima za koje zna da ih Plenković nikako ne podnosi, a to su, prije svih, ZORAN MILANOVIĆ, NIKOLA GRMOJA i Ivan Anušić. Kad je riječ o Anušiću, mediji su izvijestili da se Kapulica na nedavnoj sjednici vodstva HDZ-a obrušio na osječko-baranjskog župana zbog toga što je ovaj odbio glasati za smjenu ministricе Tramišak. Kapuličin argument bio je taj da nitko iz stranke nema pravo osporavati premijerovu odluku o tome tko će biti u Vladi, a tko neće, te da svako suprotstavljanje premijerovoj odluci treba biti oštro sankcionirano.

Ernest Petry

Ličko-senjski župan politički je glavinjao u dosadašnjoj karijeri, čak dotle da je na lokalnoj razini svojedobno bio žestoki protivnik HDZ-a, pa vjerojatno odatle izvire njegova potreba da u dodvoravanju Plenkoviću ode dalje od drugih, da mišlju, riječju i djelom posvjedoči vlastitu preobrazbu u većeg i odanijeg HDZ-ovca nego što je bio Franjo Tuđman. Petry se proslavio presedanskom odlukom o proglašenju premijera Plenkovića počasnim građaninom Ličko-senjske županije, što je premijer prihvatio bez vidljivog srama na licu. Drugi HDZ-ovi župani nisu se, barem dosad, povelili ličkim primjerom valjda stoga da ne bi ispalo da slijede Petryja i da dijele njegove komplekse u pogledu HDZ-a, komplekse zbog kojih poseže za bizarnim potezima da bi dokazao svoju bezgraničnu lojalnost.

Željko Reiner

Nakon što je BRANKO BAČIĆ imenovan za ministra prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, potpredsjednik Sabora Reiner nagrađen je mjestom predsjednika parlamentarnog Kluba zastupnika HDZ-a. Takav izbor sugerira zaključak da je Plenković shvatio da do kraja ovog mandata neće imati nikakvih problema

ni sa svojim zastupnicima ni s većinom u Saboru, jer akademik Reiner sigurno nije sposoban držati kontrolu nad većinom u situaciji koja je iole turbulentna ili neizvjesna. Ono što Reineru treba priznati jest to da njegovo udvornništvo nije ograničeno samo na sadašnjeg šefa HDZ-a. Radi se o kroničnom modelu političkog operiranja, modelu koji nije pametno mijenjati sve dok daje rezultate, a kao što vidimo – daje.

Josip Borić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Majda Burić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Damir Habijan (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Goran Ivanović (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Mario Kapulica (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

Tomislav Sokol

Zagrebački HDZ-ovac, koji je trenutno zastupnik u Europskom parlamentu, svjestan je kakvu mu je i koliku životnu uslugu učinio Plenković kad mu je omogućio briselski zastupnički mandat – pet godina sjedenja u Europskom parlamentu donosi zaradu od više stotina hiljada eura – pa boravke u Zagrebu uglavnom iskorištava za medijska gostovanja u kojima ne propušta

Ernest Petry (Foto: Dino Stanin/PIXSELL)

Željko Reiner (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Tomislav Sokol (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Rade Šimičević (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Hrvoje Zekanović (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

da svom dobročinitelju neizravno stavi do znanja u kojoj mjeri mu je zahvalan. To se, prije svega, očituje u Sokolovim pripovijestima o golemom utjecaju hrvatskog premijera u krugu europskih moćnika i o njegovim nadnaravnim sposobnostima kojima imamo zahvaliti milijarde eura koje će iz Bruxellesa doći u Hrvatsku: sve bi propalo da nije našeg premijera i europske zaludenosti njegovom pameću i šarmom. Pritom, naravno, nikad ne propušta vjerno ponoviti Plenkovićeve kvalifikacije na račun predsjednika Milanovića i opozicije, koji da ne rade ništa drugo nego nanose štetu međunarodnoj reputaciji Hrvatske.

Rade Šimičević

Saborski zastupnik HDZ-a iz zadarskog zaleđa brzo je shvatio da je manifestiranje idolopoklonstva najsigurniji put za poboj unutar stranke i za život od politike. Nikakva inicijativa, nikakvo razmišljanje, nikakva politička kreativnost: samo pažljivo praćenje i učenje stavova i fraza koje iznose premijer i Vlada, i javljanje za riječ uglavnom u situacijama u kojima mu se pruži prilika da pokaže Plenkoviću da je bio vrijedan kod kuće i da je svladao gradivo. Sveo je na minimum mogućnost greške u koracima, što bi trebalo biti dovoljno da se nađe u Saboru i u sljedećem sazivu.

Hrvoje Zekanović

Premda Zekanović formalno nije HDZ-ovac, uvrstili smo ga na ovu listu jer valja honorirati to što se u posljednjih nekoliko mjeseci enormno trudi da bude veći HDZ-ovac od Marija Kapulice i Ernesta Petryja zajedno, naročito kad je riječ o laskanju na premijerov račun. Kapulicu nismo spomenuli slučajno, jer Zekanović s njime, pored neophodnog divljenja Plenkoviću, dijeli strategiju politički samoubilačkih napada na one koji šefu HDZ-a najviše idu na živce. Ni Petry nije uveden slučajno u priču: Zekanović je relativno nedavno žestoko napadao i HDZ i HDZ-ovog predsjednika, pa se sad mora dvostruko snažnije ulizivati da bi isprao prošle grijehe. ■

KATARINA PEOVIĆ HDZ me pokušava ocrniti i ušutkati

Neki su kolege zastupnici na istup Majde Burić reagirali odmah, no neki su reagirali kasnije. Nije mi se svidjelo što su se neki kasnije busali u prsa 'srboljubna', a ne samo da ih nije bilo da stanu uz mene, kao što nisu stali ni u nizu drugih mojih istupa koji su naišli na oštricu desnice, već su neki relativizirali nacionalizam, šovinizam, a onda se ukrcavali u vlak antinacionalizma

SABORSKA zastupnica Radničke fronte KATARINA PEOVIĆ često je zbog svojih političkih stavova na meti uvreda i diskvalificirajućih poruka, pa joj je tako HDZ-ova MAJDA BURIĆ nedavno u Saboru poručila da ima ‘rusoljubno, a vrlo vjerojatno i srbo-ljubno srce’.

Kako se nosite sa kvalifikacijama da ste ‘jugonostalgičarka’, ‘rusofilka’, ‘antihrvatica’, sa ‘rusoljubnim’, a ‘vrlo vjerojatno i srboljubnim srcem’? Podsjećanja radi, riječi Majde Burić bile su upućene nakon vašeg izlaganja o novom Zakonu o pomorskom dobru.

Idemo redom – jugonostalgija – nitko ne zna što bi ona danas zapravo bila, ali se nju poteže kao opasno oružje. Ako je riječ o svjesnosti o tome da živimo u regiji koja je pokidala sve veze između najbližih zemalja, onda sam jugonostalgičarka. No najčešće o regiji ne govorimo jer nisu zadovoljene temeljne pretpostavke za suradnju; našim zemljama vladaju nacionalisti i šovinisti koji podgrijavaju mržnju kako bi osobno profitirali. Za nas sve bi bilo dobro da u svoje politike ugrađujemo suradnju, da širimo svijest da je upravo nacionalizam funkcionalni alat za obespravljanje većine jer kada se radnika uvjeri da je problem u drugom radniku koji je jednako obespravljen ali je Srbin, onda je izgrađen odličan paravan za bogaćenje manjine. I to manjine kojoj je do nacionalnih razlika, nacionalne kulture, jezika uistinu najmanje stalo, ali im nacija služi kao zgodno pokrivalo za zgrtanje i osobnu korist. Činjenica je i da u Saboru o Jugoslaviji i TITU najviše govore desničari i to u negativnom kontekstu. Gongov ‘Parlamentar’ pokazuje da su na prva četiri mjesta frekventnosti spominjanja ovih pojmova od četiri zastupnika njih tri desne orijentacije.

Što se tiče ‘proruske linije’, upozoravali smo već na samom početku, s deklaracijom koja je sadržavala neprihvatljive dijelove, da će rat poslužiti HDZ-u za militarizaciju društva. Samo smo mi glasali suzdržano zbog dijelova koji su nekritički promovirali rat, militarizam i NATO. Tada je ostatak opozicije gurao glavu u pijesak, valjda smatrajući da je dovoljno iskazati solidarnost s Ukrajinom pa će ostale negativnosti nestati. Od tada nije prestala politizacija tog rata u korist PLENKOVIĆA i HDZ-a pa su vrlo brzo svi iz opozicije proglašeni ruskim špijunima i to od vladajućih koji nisu imali problema, a ni danas nemaju, s ruskim kapitalom, na koji smo mi iz RF-a upozoravali davno prije ruske agresije. Istina je da me HDZ pokušava ocrniti, prestrašiti i ušutkati. Zadnji pokušaj dolazi zbog mogjeg upozoravanja na najnoviji HDZ-ov pokušaj da nam se oduzme obala koja mora ostati dostupna svima. Schengen se sada plaća, evropski tajkuni očekuju isplatu u obliku Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama koji im treba osigurati ‘privatne plaže, njihove plaže’, kako je to jedan investitor već počeo oglašavati novim kupcima vila na Ugjlanu.

Plenkovićeva nemoć

No teške riječi etiketiranja nisu u tom momentu ni primijećene, do reakcije vaših kolegica i kolega zastupnika došlo je tek kasnije.

Neki kolege zastupnici su reagirali odmah, no neki su reagirali kasnije. Svima na tome zahvaljujem. Nije mi se svidjelo što su se neki kasnije busali u prsa ‘srboljubna’, a ne samo da ih nije bilo da stanu uz mene, kao

što nisu stali ni u nizu drugih mojih istupa koji su naišli na oštricu desnice, već su neki od njih relativizirali nacionalizam, šovinizam, a onda se ukrcavali u vlak antinacionalizma kada su vidjeli da je to oportuno.

Dokazuje li to da je HDZ-ova Majda Burić samo javno izrekla ono što veći dio HDZ-a i njegovog biračkog tijela zaista misli? Sigurno je tako.

Plenković je na zadnjem aktualcu u Saboru stalno prozivao oporbu, tko je glasao ‘za Rusiju, za agresiju, a protiv Ukrajine’. Koji je domet te njegove politike prozivanja?

Takvim stalnim ponavljanjem nečega što se opire zdravoj logici Plenković pokazuje svoju nemoć. Nije mu preostalo ništa drugo nego da vergla o nekim proruskim igračima. Njemu nije bitno da to zvuči uvjerljivo, već da se prava pitanja prikriju tim evidentno promašenim optužbama. Ukoliko netko dio oporbe financira i ukoliko je ta oporba navodena, kako on to tvrdi, onda bi on trebao javno objaviti dokaze za tu tezu. No Plenkoviću je to samo zgodna ispričnica za ‘put prema dolje’ kojim nas vodi sigurno i vrlo uporno. Iako treba biti pošten i reći da je to put kojim su išle sve vlade do sada: na začelju Evrope našli smo se zbog okoštale privredne strukture, deindustrijalizacije, odustajanja od privrednog razvoja temeljenog na industriji, znanosti i tehnologiji, a svodenja na malo i srednje poduzetništvo, uništavanja velikih privrednih subjekata, skučenosti na uslužne djelatnosti i turizam. To je najbolje opisao sam investitor čije sam slogane citirala u pitanju koje je izazvalo buru u Saboru, koji garantira kupcima vila njihov ‘rezervirani’ prostor na plaži, a jednom je prilikom rekao da će Hrvatska biti ‘evropski Karibi’. Inače su sve zemlje Kariba, kao uostalom i sve države čiji je osnovni prihod turizam, u pravilu siromašne, bez vlastite industrije, snažno oslonjene na uvoz. To su, uostalom, zemlje velike društvene raslojenosti, s visokom stopom siromaštva stanovništva.

Ali sve dosadašnje hrvatske vlade upravo na turizmu temelje održivost države. Znači, Hrvatska igra na krivu kartu?

Da, iako nije to neko igranje na krivu kartu, koliko linija manjeg otpora. Za bilo što drugo država bi trebala biti uključena u privredni razvoj prema potrebama stanovništva, privreda bi trebala biti u svrhu proizvodnje za potrebe stanovništva, ne bismo trebali biti rezervat jeftine radne snage i tržište za proizvode zapadnih bogatih kapitalističkih zemalja. Trebali bismo jačati našu poljoprivredu, farmaceutsku industriju, osnažiti, vratiti velike privredne subjekte koji su imali potencijala za izvoz, poput brodogradnje koja je sustavno i prema nalogu uništena, trebalo je braniti domaću valutu, a HNB je trebao voditi autonomnu i zbilja ‘narodnu’ politiku.

U jeku političkih kuhinja oko hrvatske vojne pomoći Ukrajini, pri inflatornom udaru, ušli smo u eurozonu i Schengen sa zemljama koje imaju mnogo veći životni standard nego što je naš. Kako će obični hrvatski građani to preživjeti? Hoćemo li biti zaštićeniji u euro-području?

Nažalost, postoji ogromno nerazumijevanje koraka koji smo poduzeli i što znači gubitak vlastite valute. Valuta nije tek novčanica u džepu, niti je monetarna politika kupoprodaja deviza i stabilnost tečaja, kako je to HNB provodio godinama. Ulaskom u eurozonu mi

Hrvatska ima neke od najnižih plaća u EU-u i naše su plaće rasle neznatno u odnosu na plaće u Uniji. Dakle, kada premijer kaže da su plaće rasle, onda ne laže, ali ne kaže da su drugdje rasle puno više, tako da mi realno zaostajemo

ne ulazimo u fiskalnu uniju, ona bi značila zajedničko skupljanje poreza, dok bi se zajedničkim budžetom financirale zajedničke javne politike koje bi imale za cilj prevladavanje ekonomskih i socijalnih nejednakosti. Nejednakosti se ne mogu prevladati zajedničkom valutom. Dapače, tretiranjem različito razvijenih kao jednakih pred novcem, eurom, jačaju se postojeće razlike. ‘Načelo zaštite potrošača’ ne znači pitanje zaokruživanja cijena, već pitanje odnosa razvijenih i nerazvijenih u EU-u i prevladavanja ekonomskih i socijalnih nejednakosti, konvergencije do koje ne dolazi niti će doći. Evropska monetarna unija ne uključuje nikakav oblik kompenzacije između zemalja članica koje imaju vrlo različite razine konkurentnosti i svaki oblik transfernog plaćanja za pomoć manje konkurentnim tržištima rada. U nas je sve usmjereno prema liberalizaciji tržišta rada kao jedinom mehanizmu prilagodbe i osiguranja konkurentnosti, posebno zadnjim izmjenama Zakona o radu. Vlada konkurentnost misli postizati snižavanjem cijene radne snage i povećavanjem pritiska na radnike. Mi nećemo biti konkurentni razvijenom industrijom, znanstveno-tehnološkim napretkom, već jeftinim radom. Zašto se netko ne zapita zašto Češka i Poljska nisu ušle u eurozonu, a to su zemlje koje su ostvarile najveću konvergenciju prema najrazvijenijima. Iz te perspektive demokratske uračunljivosti, dobrobiti za sve, ne samo za bogate, govorili su mnogi kritičari ulaska u eurozonu, nobelovci i stručnjaci, poput JOSEPHA STIGLITZA, PAULA KRUGMANA, WOLFGANGA STREECKA, JANISA VARUFAKISA...

Vaši stavovi oko uvođenja eura na tragu su sličnih stavova desnice, Domovinskog pokreta. Kako to da su ljevica i desnica na istoj liniji?

Mi ne zagovaramo domaću valutu zbog nekog praznog ‘suverenizma’ koji je povezan s kunom kao ‘hrvatskom’ valutom – desnici je čak veza s NDH srcu draga – a nema nikakvog uporišta u ekonomiji u korist radne većine. Naši su razlozi za protivljenje uvođenju eura vezani uz činjenicu da je gotovo nemoguće, što smo vidjeli iz grčkog scenarija, u trenucima krize provoditi autonomne politike koje bi zaštitile radnu većinu od nametnutih mjera štednje i pozivanja na rezanje socijalnih transfera, plaća, reduciranja javnih usluga, privatizacije, deregulacije i ostalih neoliberalnih mjera u trenucima krize. Ukoliko nemaš vlastitu valutu, puno je teže na-

metnuti politike u korist društvene većine, a pritisak kapitala je puno jači.

Zadnji u EU-u

Premijer ima svoju statistiku kojom se hvali, navodi smanjenje nezaposlenosti, porez na dobit, ekstraprofit, brojne potpore kojima je pokrio skoro sve slojeve društva.

Premijer se često hvali rastom plaća, minimalne plaće, a često i dosegnutim udjelom od 60 posto minimalne plaće u prosječnoj plaći. Minimalna plaća u odnosu na bruto medijalnu jest u postotku porasla, no to je zato što imamo niske i prosječne plaće. Ključno je to da Hrvatska ima neke od najnižih plaća u EU-u i da su naše plaće rasle neznatno u odnosu na plaće u Uniji. Hrvatska je u skupini zemalja u EU-u s najnižom minimalnom plaćom, a ta je plaća skoro najmanje rasla između 2011. i 2021. godine u odnosu na sve druge zemlje EU-a. Dakle, kada premijer kaže da su plaće rasle, onda ne laže, ali ne kaže da su drugdje rasle puno više, tako da mi realno zaostajemo.

Udio mirovine u plaći je tek oko 39 posto, u EU-u je 52 posto. Osobito je licemjerno pozivanje na smanjenje nezaposlenosti jer se ono zbiva dobrim dijelom zbog iseljavanja. Iz Hrvatske se iselilo 17,6 posto radno sposobnog stanovništva, EU prosjek je tek 3,3 posto! Dok se nezaposlenost smanjuje, stopa zaposlenosti nam je niska. Imamo jednu od najnižih stopa zaposlenosti u EU-u, oko 66 posto, što je znatno niže od EU prosjeka. Što se tiče poreza, udio poreza na kapital u ukupnom poreznom opterećenju u Hrvatskoj je nizak, a porezi prema kapitalu su ionako najniži upravo u siromašnim zemljama kao što su Bugarska, Makedonija, Albanija itd., a najviši u razvijenim poput Nizozemske, Austrije, Malte, Italije... Trebalo bi uistinu oporezovati kapital i one najbogatije, no pet ‘Marićevih’ poreznih reformi je išlo za tim da daje olakšice onima koji imaju najviša primanja. Porezne olakšice su također namijenjene poslodavcima – na ‘nagrade’, regrese, božićnice – što uopće ne garantira da će poslodavci dati veće plaće radnicima, a ako ih i daju, to će im povišenje *de facto* oteti od mirovine. Što se tiče potpora, one su se davale horizontalno pa su i lanci kladionica dobivali potpore, kao i oni koji su imali ogromne profite.

Deset je godina otkako smo dio Evropske unije. Jesmo li postali kao društvo razvijeniji, ravnopravniji sa ostalim državama EU-a?

Mi smo zadnjih deset godina utvrdili svoje mjesto na začelju EU-a, a to smo mjesto ‘zaslužili’ deindustrijalizacijom i svodenjem na uslužne djelatnosti... Danas se više ne možemo uspoređivati s nekada usporedivim zemljama: Slovačkom, Poljskom, Češkom, Slovenijom.

Da li bismo bili u još goroj poziciji da nismo dio EU-a? Kada smo bili autonomni, izvan Jugoslavije i Evrope, Hrvatska je samu sebe više pokrala nego itko drugi. Sada nam koruptivne afere otkrivaju evropski istražitelji. Izgleda da Hrvatskoj treba neka stega izvana?

Postoji mit da samo u nas ima korupcije. Najveći korupcijski skandali zbivali su se u ‘srcu Evrope’, recimo Luksemburgu gdje je JEAN-CLAUDE JUNCKER bio akter jedne od poznatih afera. Juncker je kao premijer Luksemburga pogodio privatnim kompanijama manjim porezima, njih preko 300, među kojima su bili i Amazon, Apple, Pepsi. No mit o ‘našem mentalitetu’ i sklonosti korupciji, ‘to je tako

samo u nas’, такође је дио проблема и управо такве ‘мантре’ осигуравају да се не постављају права питања и не рјешавају прavi проблеми. Наравно, постоји корупција, али она је последица, а не узрок заосталости, siromaštva... Не постоји нити једна земља која је ријешивши корупцију господарски напредовала, дapaче. Клијентелизам је начин запошљавања у земљи у којој недостажу добро плаћена квалитетна радна мјеста. У богатим земљама радник може мијенјати радна мјеста, бирати их, у нас смо све више ограничени на послове ниске сложености, послове за слабо образovanу радну снагу, neosnažujuće послове.

Zastupate radništvo, koje je svakako žrtva tranzicije. Trideset godina nazadujemo i ekonomski i društveno, ali radništvo, čini se, još nije sazrelo, nego se i dalje hrani nacionalizmom i često bira desne, a ne lijeve politike, poput one RF-a. Je li nacionalizam zaista, kako se to zna reći, za sirotinju?

Radnici nisu glupi, oni često odabiru ono što им је oportuno. Sloboda izbora samo је prividna, vezani су uz радно мјесто, obećanje да će им netko zaposliti дијете. Svjetonazori се не biraju baš slobodno. Jasno је који је од ponuđenih odgovora točan и s којим će радник/radnica имати најмање ‘problema’. Puno је članova и članica Radničke fronte који не smiju на poslu ни reći да су članovi наше странке, да не bi имали problema. Наравно, riječ је i о godinama indoktrinacije, али и vezanosti uz десницу, odnosno HDZ, било радним мјестом или на други начин. Они имају све resurse у svojim rukama, али и идеолошке aparate државе, prije svega školstvo, а ту је и Crkva са svojim utjecajem.

Ima li na začelju EU-a uopće mase koja bi Hrvatsku pokrenula ili ju је poјela klijentelistička politika?

Највећи непријатељ за појаву organskih društvenih pokreta су one političke opcije koje obećavaju promjene по principu smjene јednih lica другима. Stalno се појављују nova politička lica која ponavljaju како је dovoljno да izaberemo njih и onda će они, за нас, donijeti promjene. Zašto? Zato што су они poštени, за разлику од оних који су danas на власти и који су – nepoštени. Ova infantilna logika, ‘samo ti meni daj vlast’, dovodi до разочарања, а onda и до trajne апстиненције огромног броја људи који у коначници не излазе више на изборе јер procjenjuју да svojim glasом не могу niшта promijeniti. Takva mantra о poštenima и nekorumpiranima је једноставна, али је lažna и то mnogi, ispravно, shvaćaju.

Nije stvar у tome да smijenimo klijenteliste, već sustav који је по sebi klijentelistički, који dozvoljava и potiče ekonomske разлике и klasnu podjelu. Potpuno се pogrešno у javnosti чује да је dovoljno да ‘ortački kapitalizam’ zamijenimo ‘pravim’ kapitalizmom па će nam бити као у Švedskoj, Danskoј и Njemačkoј. Богатство ових богатих evropskih zemalja povezano је s našim siromaštvом и naša deindustrializacija и okoštala privreda posljedice су nekritičke integracije у finansijske tokove и institucije Evropske уније, којој nije потребно да Hrvatska bude, recimo, svjetska brodograđevna сила или да proizvodimo vlastite solare и provedemo solarizaciju Hrvatske. Evropski fondovi се često uzimaju као temelj razvoja, што они не могу бити и zbog висине sredstava која су nam на raspolaganju – у pretkriznoj 2008. godini више је investicija било у javnom и privatnom sektoru zajedno nego у samo јednoj godini evropskih fondova – и zbog karaktera tih sredstava која privilegiрају nabavku visokosofisticirane opreme и usluga из već razvijenih и богатих zemalja, а nisu namijenjena за razvoj domaće industriје и privrede općenito. ■

Срце од финте

Против злоупотребе домољубља и емотивне манипулације потицањем страха и мржње према мањинама треба се борити и јавном и јасном осудом мрзилачких коментара, каже Ивана Кекин

УЖАСНО је и дубоко забрињавајуће да заступници већине мисле да је увреда рећи неком да има србољубно срце. Ти људи, који мисле да се друге може дисквалифицирати на темељу њихове националне, вјерске или сексуалне припадности, имају срца пуна мржње – тако је на свом Фејсбук-профилу представница Клуба зелено-лијевог блока ИВАНА КЕКИН реагирала на испад хадезеве заступнице МАЈДЕ БУРИЋ, која је пак КАТАРИНИ ПЕОВИЋ из Радничке fronte у реплици поручила да континуирано показује своје русољубно срце, а врло вјеројатно и србољубно. Бурић се, према веберовској типологији политичара, засигурно осјећала моћно и уживала у осјећају престижа који произлази из чланства у странци која је на власти.

Овакав иступ своје заступнице није добро примио премијер АНДРЕЈ ПЛЕНКОВИЋ, који ју је замолио за исприку, што је Бурић и учинила, додуше некако неувјерљиво, реченицом ‘испричавам се ако сам својим изјавом увриједила припаднике српске мањине, што ми није била намјера’. Хоће ли у Риједи, граду из којег Бурић долази, захваљујући њезином саборском перформансу освојити нови сет парола уперених према Србима, остаје за видјети, јер многих смо се таквих на фасадама тог града већ нагледали. Дисквалифицирајући језик дијела политичара према српској заједници одавно није изнимка, па није ни чудо да се прелио у готово све сфере друштва, од спортских терена до безазлених забава, почевши оних матурантских. Треба ли рећи да на профилима виђенијих хадезових политичара на друштвеним мрежама нисмо пронашли никакву реакцију на испад Мајде Бурић, ништа што би појаснило феномен ‘србољубних срдаца’. А могуће је и то да је заступница само без устезања казала оно што одређен број њезиних страначких колега и мисли.

Ивану Кекин смо замолили да нам из стручног, психијатријског кута прокоментира зашто се нетко уопће служи наведеним етикетама и постоји ли лијек за оне који се правдају да то чине у жару саборских иступа. На тај начин гледано, започиње наша суговорница, феномен мржње према другим скупинама, а ту су припадници српске мањине доиста честа жртва, показује да наше друштво и даље има дијелова који су врло регресивни.

— Управо се наине незреле групе уједињују око идеје пријетње и вањског

непријатеља. Истодобно ту незрелост десница бескрупулозно користи, јер ако се људи осјећају угрожено вањским или унутрашњим непријатељем, који, дакако, не мора бити стваран, онда се не баве и не замајају стварним проблемима. Потенцирање осјећаја угрозе и страха од вањског непријатеља служи дакле за врло ефикасно отклањање пажње од реалитета и зато се тако обилато користи, управо од оних који су на власти. И сам је премијер у више наврата спомињао или алудирао на унутрашње и вањске непријатеље, све по потреби дневнополитичке игре, како је он доживљава, а на штету дугорочног развоја који би требао ићи у смјеру зрелијег и емпатичнијег друштва – каже Ивана Кекин за Новости.

Нажалост, десница је пуно пута показала да се не либи отворати ратне ране и паразитирати на њима ради стјецања политичких бодова или контроле политичке ситуације, а неким актерима на политичкој сцени се готово цијели програм своди управо на такозвано домољубље, чија је мјера мржња према другоме. Таква злоупотреба домољубља, сматра Кекин, као и емотивна манипулација потицањем страха и мржње према мањинама, нису ријетки феномени на нашој политичкој сцени, а против њих се треба борити константно и бескомпромисним заузимањем за мањине у нашем друштву, јавном и јасном осудом мрзилачких коментара те подсјећањем на основне хуманистичке вриједности, да вриједносне судове никада не смијемо доносити на темељу нечије националне, вјерске, сексуалне припадности, боје коже итд.

— Увјерена сам да велика већина грађана наше земље тако размишља и зато је још важније да се трудимо обесхрабрити гласну мањину у загађивању јавног простора срамотним вербалним испадима попут оног Мајде Бурић – истиче Кекин.

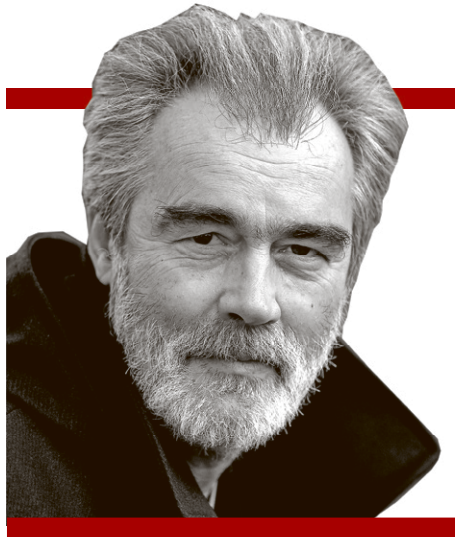

Готово истовремено симптоматични су се догађаји одвијали у Книну. Премда је тамошњи вршитељ дужности јавног биљежника Вељко Чађеновић, уз остала три кандидата, имао препоруку Јавнобиљежничке коморе, а његовим радом били су задовољни и грађани Книна, то није било довољно министру правосуђа и управе Ивану Маленици да га наконведеног натјечаја својим потписом коначно потврди за книнског јавног биљежника. Министар је дискрецијским правом потписао рјешење којим је на то радно мјесто именована правница МАРИЈА ЛОВРИЋ, бивша замјеница дрнишког градоначелника. Будући да она не станује у Книну и да, наводно, нема искуства у јавнобиљежничком послу, јавност се запитала није ли у одлуци министра можда пресудило Чађеновићево ‘спорно’ име и презиме. Према написима портала Трис, он је из мјешовитог црногорско-хрватског брака. Било како било, кнински градоначелник Маријо Ћаћић осјетио је потребу упутити писмо министру у којем га је позвао да још једном размотри именовање јавног биљежника у Книну и да уважи потребе и интересе тог града, од којих је најважније пружити могућност грађанима Книна за напредовање иостанак у свом граду.

Што би на такву иницијативу казао вуковарски градоначелник Иван Пенава, који ће остати упамћен као политичар који политичке бодове прикупља углавном на генерализацији Срба као криваца за све лоше што се догодило или се догађа у том граду? Пенава и његови сарадници по том питању нису ни разборити, а ни талентирани политичари, но свеједно обављају тај одговоран посао. На недавном свечаном обиљежавању годишњице завршетка мирне реинтеграције није било представника вуковарских Срба који су у приопћењу навели како неће доћи јер градске власти су уставно раде против тамошњих Срба. Истину, прије неког времена промијењен је Статут града Вуковара како би се укинуло право српске мањине на равноправно кориштење ћирилице и српског језика, иначе једног од права проистеклог из Ердутског споразума и Писма намјере.

Слабо засад помаже што је Хрватска ушла у Шенген и постала чланица еурозоне – такозвани русољупци и србољупци и даље су под повећалом дежурних домољуба у саборским и градским клубима. ■

Ивана Кекин (Фото: Патрик Мацек/PIXSELL)

UVREDE
& PODMETANJA

PIŠE Viktor Ivančić

*To da Hrvatska
predsjedava
nečim što se zove
Međunarodni
savez za sjećanje na
holokaust otprilike
je kao da, logikom
rotacije, sitni
provincijski makro
dospije na čelo
odreda čudoredne
policije. Naslov
vijesti trebao
je glasiti: ‘Tokom
ove godine svete
mise održavat će se
usred bordela!’*

Misa u bordelu

VIJEST o tome da Hrvatska ove godine predsjedava Međunarodnom savezu za sjećanje na holokaust jedva da je doprla do čitatelja & gledatelja & slušatelja. Na portalu Vlade RH stvar je primjereno razglášena, predočena je i odluka o osnivanju ‘Nacionalnog koordinacijskog tijela’ za potrebe rečenoga ‘predsjedavanja’, PR-služba zbilja se svojski potrudila, no vodeći mediji taj su napor mahom ignorirali, pa se obavijest ukazala tek na rijetkim, i uglavnom zabačenim, informativnim platformama.

To je prava šteta, jer Hrvatska, unatoč pirotehničkim naporima medijskih urednika i ‘kreatora sadržaja’, uopće ne vrvi intrigantnim vijestima. Možda je problem u birokratskoj intonaciji naslova početne informacije, privlačnoj poput betonskoga bloka, a sročenoj s namjerom da kamuflira stvarnu novost. Možda je naslov morao biti izazovniji i istinitiji. Na primjer: ‘Tokom ove godine svete mise održavat će se usred bordela!’

To da Hrvatska predsjedava nečim što se zove Međunarodni savez za sjećanje na holokaust otprilike je kao da, logikom rotacije, sitni provincijski makro dospije na čelo odreda čudoredne policije. Privremeni rukovoditelj nema odviše razloga za kolebanja i moralnu zebnju, jer mu je poznato da su i neki drugi pripadnici žandarmerijske trupe obilježeni sličnom ili još drastičnijom kriminalnom vokacijom – od vlasnika lanaca javnih kuća, do dilera kokaina.

Što je to dakle Međunarodni savez za sjećanje na holokaust i koja mu je svrha? Odgovor može biti fokusiran na formu ili na suštinu. Najprije ovo drugo: ako je suditi po državi koja je ove godine preuzela predsjedavajuću rolu – dakle Hrvatskoj – Međunarodni savez za sjećanje na holokaust i kompletnu njegovu djelatnost najbolje je opisati kao čistu obmanu.

U formalnom pogledu, pak, riječ je o organizaciji u čijem radu sudjeluju predstavnici vlada 35 država članica, ‘s ciljem jačanja svijesti o holokaustu’, odnosno ‘poticanja aktivnosti u obrazovanju, istraživanju i očuvanju sjećanja na holokaust’. Osnovana je 1998., a Hrvatska joj se pridružila 2005. godine.

Međunarodni savez za sjećanje na holokaust (IHRA) utvrđuje i neku vrstu normi žrtvoslovnog čudoređa, te su se kroz dosadašnji rad iskristalizirala tri dokumenta pomalo komičnih naziva, čijih su se uputa države članice dužne pridržavati. Prvi je ‘pravno neobvezujuća radna definicija antisemitizma’, drugi ‘pravno neobvezujuća radna definicija antiromskog rasizma i diskriminacije’, a treći ‘pravno neobvezujuća radna definicija poricanja i iskrivljavanja istine o holokaustu’. Sve tri definicije Hrvatska je svesrdno podržala, kaže se u objavi Vlade, ‘u skladu se temeljnim europskim i civilizacijskim vrijednostima’.

U ‘Nacionalno koordinacijsko tijelo predsjedanja IHRA-om’ Vlada je imenovala devet ministara, dvije državne tajnice i savjetnicu premijera. Sastav je instruktivan: ni u snu se nije moglo dogoditi da u misiju ‘jačanja svijesti o holokaustu’ s hrvatske strane budu uključeni, recimo, borci za ljudska prava i osvjeđeni antifašisti, poput VESNE TERŠELIĆ ili ZORANA PUSIĆA. To teško breme preuzeo je Vladin udarni politički zdruk, sastavljen od članova stranke koja je dala golem historijski doprinos relativizaciji fašističke NDH.

Time se s forme opet vraćamo na bit, to jest u onaj bordel gdje upravo traju pripreme za daljnje kodificiranje memorijskog i memo-

Spomenik žrtvama holokausta i, da ne bude zabune, ustaškog režima – Zagreb (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

rijalnog bontona. Ukoliko iz puke činjenice hrvatskog predsjedavanja famoznom IHRA-om treba izvlačiti kakvu konkretnu pouku, ona glasi da pobožno očuvanje sjećanja na holokaust i razuzdani historijski revizionizam mogu ići ruku pod ruku. A slična iskustva velikodušno bi bile u stanju ponuditi i neke druge od 35 država članica, kao što su Mađarska, Srbija, Poljska...

Vodiš li mudru politiku, po principu ‘pamet u glavu – figu u džep’, sve one ‘pravno neobvezujuće’ definicije figuriraju kao zgodna krinka za suštinski neobvezujuću participaciju u rečenoj alijansi. Članstvo u Međunarodnome savezu za sjećanje na holokaust – gdje se utvrđuju propisi, sastavljaju manifesti, nameću vrline, bruse formulacije i, sve u svemu, obavlja političko steriliziranje kolektivnih sjećanja – omogućuje tek da se zauzme rentabilna filosemitska poza i upotrijebi kao amblem pod kojim će se njegovati poroci širokoga spektra, od ksenofobije do poricanja fašističkih zločina.

Jednodušno zaklinjanje hrvatske vladajuće klike u svoj angažman na ‘podizanju svijesti o holokaustu’ nije ništa drugo do prijesna obmana kada Vlada uporno odbija zakonom nedvosmisleno zabraniti ustaški pozdrav ‘Za dom spremni’ – pod kojim je provoden genocid – i kada se predsjednik zagrebačke Židovske općine OGNJEN KRAUS, zgaden takvom hipokrizijom, godinama odbija pridružiti državnim delegacijama što se jednom godišnje ceremonijalno ukazuju u Jasenovcu.

Zdušno prihvaćanje ‘pravno neobvezujuće radne definicije poricanja i iskrivljavanja istine o holokaustu’ nije ništa drugo do šugava obmana kada novac iz državnog proračuna Vlada dodjeljuje opskurnome ‘Društvu za istraživanje trostrukog logora Jasenovac’, koje u svojim pseudoznanstvenim kupusarama anulira ustaške pokolje u koncentracionom logoru i zločine pripisuje partizanskim oslobodiocima.

Energično osuđivanje antisemitizma nije ništa drugo do bijedna obmana kada saborska zastupnica vladajuće stranke poruči političkoj protivnici da ima ‘rusoljubno i srboljubno srce’, smatrajući da je time demonizira, kao i kada ministar unutrašnjih poslova – koji će sigurno biti glavni ceremonijalmajstor hrvatskog predsjedanja IHRA-om – najprije pokroviteljski omogućiti, a zatim cinično negira brutalna policijska premlaćivanja izbjeglica, dajući na taj način svoj doprinos međunarodnoj borbi ‘protiv rasizma i diskriminacije’.

To su tek recentniji – i gotovo slučajno izabrani – izdanci duge i mučne hrvatske storije, koja traje još otkako je Najdraži Pokojnik isporučio pravno neobvezujuću radnu definiciju NDH kao ‘izraza povijesnih težnji hrvatskoga naroda za svojom državom’, a potom tri tisuće

antifašističkih spomenika pretvorio u ruševine. Takvoj naraciji i takvoj praksi, sve do danas, pompozno ‘očuvanje sjećanja na holokaust’ najmanje škodi; štoviše, uglavnom služi kao smokvin list za stabilniji razvoj sirovoga šovinizma, historijskog revizionizma i sličnih disciplina; vlasniku fige u džepu omogućuje da se kiti antifašističkim perjem dok upražnjava svoje regularne fašistoidne aktivnosti.

Moglo bi se čak reći da službena Hrvatska, podrazumijevamo li pod tim dugometražnu hadezeovsku vlast i pridruženu intelektualnu elitu, projektira svoj odnos prema fašističkoj NDH onako kako su svojedobno dotjerivana inozemna izdanja TUĐMANOVIH ‘Bespuća’ – izbacuju se antisemitski dijelovi, a zadržava temeljni revizionistički ton. Zavirimo li pak u zonu državotvornog diletantizma, reprezentativna figura može biti JAKOV SEDLAR, stvaralac koji je sposoban u isto vrijeme demonstrirati snažnu ljubav prema Židovima i snažnu volju da poriče nacistička zlodjela u logorima.

Židovi, naime, oдавно nisu remetilački drugi prema kojemu se isplati hraniti kolektivnu srdžbu. S priznavanjem židovskog stradanja hrvatski politički prvaci i priručni ideolozi danas se osjećaju komotno, poput riba u vodi, ali kad se dogodi da na mjesto žrtvi uskoče Srbi, voda ubrzo počne ključati.

Taj mentalni gard svojedobno je divno ilustrirao RADOVAN Šantek, tužilac na suđenju zapovjedniku Jasenovca DINKU ŠAKIĆU. Obrazlažući u završnoj riječi zašto protiv Šakića nije podignuo optužnicu za genocid, rekao je da on ‘nije određivao koji će se ljudi upućivati u logore’, makar ga se ‘može povezati s dijelom politike vlasti u NDH koja je provodila genocid prema Židovima i Romima, a u određenim slučajevima i netrpeljivu represiju prema Srbima’.

Državni je tužilac, dakle, usputno priznao da se u NDH provodio genocid nad Židovima i Romima, dok se prema Srbima, uvjerljivo najbrojnijim žrtvama ustaških logora, poduzimala tek ‘netrpeljiva represija’, i to samo ‘u određenim slučajevima’. I taj je vladajući leksik, kao izbljuvak vladajuće ideologije, ostao na snazi do dana današnjeg.

Dok predsjedava Međunarodnim savezom za sjećanje na holokaust, ‘službena Hrvatska’ vodi računa o tome da se samo selektivnim pogledima unazad štiti ekonomija vlastite prošlosti. Uvažavamo parametar židovskog mučeništva, ali pazimo da se time ne poremeti predviđena razina bruto društvenog genocida (BDG). Čuvamo sjećanje na holokaust amnestirajući mehanizam koji je do njega doveo. Bordel radi punom parom. ■

Rad, grad i otpad

Štrajk radnika zagrebačke Čistoće preusmjerio je razgovor o smeću i otpadu s dizajna vrećica na temu rada i popratnih prava, a hvalevrijedna ekološko-reformistička nastojanja Možema! sada su zapela na ljudskom faktoru – neka zato radničkih pitanja opet u prvom planu, svima na osvježanje, makar i sa začepljenim nosnicama

ČITAVA je Hrvatska lani bez daha svjedočila dramatičnom pomjeranju građana Zagreba iz vjekovne im zone komfora i njihovu obavezivanju na razvrstavanje otpada. Disanje se proteklih dana pak zadržavalo zbog nagomilanog smeća kojim je resko odisao glavni grad. Radnici komunalnog poduzeća Čistoća su bili u štrajku, revoltirani postupcima svoje uprave i gradske političke vlasti u vezi s njihovom ulogom u novom sustavu zbrinjavanja otpadnih frakcija.

Na tome je ovako fatalno i zapelo, nakon one noći prošli tjedan, kad je snimljen jedan kamion Čistoće u koji su radnici istresli razne kontejnere đuture. Plastika i metal, papir i biootpad – sve je samljeveno i sprešano odjednom. Trojica radnika dobila su izvanredni otkaz, računajući i vozača, ali su njihovi kolege, zapravo ukupni kolektiv, već sutradan stupili u štrajk. I nije da su poručivali baš kako nemaju ili ne bi trebali imati obavezu da poštuju smisao novog sustava zbrinjavanja otpada, ali uz to su stali u obranu ponečeg na strani svojih prava.

Radnici su pritom bili u formalnopravno nezakonskom štrajku, početka mimo sindikata, što slučaj čini još zanimljivijim i važnijim. Dugo se već u Hrvatskoj čini da je radnički bunt ukroćen i zapakovan u strogo kontrolirani okvir, što ga i po definiciji automatski negira kao činjenicu. Malo proboja van takvog rezervata može samo koristiti ventiliranju ovog inače, rekosmo, dobroano ustajalog ambijenta.

Glasovi katastrofičara za to vrijeme profetski su navijestili tzv. napuljski sindrom, premda zagrebački problemi i sa smećem i sa

otpadom traju desetljećima. Nova, sadašnja vlast suočila se tek s dodatnim pitanjima infrastrukture za bitno složeniji, moderni sustav zbrinjavanja. No, sad uvidamo, i s pitanjem tretmana dodatnog rada ljudi u sustavu. Što se više doznávalo o aktualnom sporu, na vidjelo su izlazili teži kritični aspekti tih odnosa, zanemareni prilikom organiziranja novog modela.

Nije problematičan bio samo iznos radničke plaće, tj. osnovice i koeficijenta, kao što ćemo vidjeti, o kojem se ovih dana mnogo govori. Ipak, najprije uočimo kako se glavna matica razgovora o smeću i otpadu u Zagrebu preusmjerila s dizajna vrećica na temu

rada i popratnih prava. Domaći analitičari sad moraju, umjesto bavljenja građanskom inertnošću, preispitati temeljne odnose u proizvodnji komunalne usluge.

Nije to mala zadaća za našu medijsku i stručnu javnost, ta vrsta dijalektike. Pribježište je nađeno u tezi da radnicima upravlja desnica, neprijatelji vladajuće zagrebačke koalicije Možemo!, dežurni zavjerenici. Pretpostavka bi teoretski zaista imala osnove, uzme li se u obzir to koliko se ljevica, s druge strane, radnicima ne bavi sadržajno, tako ni sad. U praksi, međutim, ne treba pod sposobnost desnice prevoditi automatski sve ono što je ljevici mana.

Mario Iveković (Foto: Marko Prpić/PIXSELL)

Sindikalni predstavnici, okupljeni prvenstveno u sssH-u i Novom sindikatu, u međuvremenu su ipak donekle zauzeli svoje mjesto na sceni. Iole upućenom poznavatelju tih relacija ne treba posebno razjašnjavati da na njih nemaju politički utjecaj ni HDZ, ni stranka bivšeg zagrebačkog gradonačelnika MILANA BANDIĆA, ni Most, ni Domovinski pokret. S druge strane, nisu ni oni tako bedasti da ne pokušaju iskoristiti gužvu. Desnica je osjetila krv, naravno, čim je gradska uprava lagano uzmaknula, suspendirala odluku o otpuštanju one trojice radnika.

Dok su s desne strane zaredali izrazi podrške radnicima, lijevi centar u obličju SDP-a mudrijaški je uzео vagati između njih i svojih možemovskih koalicijskih partnera. Navodno su ipak shvatili suštinu priče, na sastanku gradskog vrha stranke odlučili poduprijeti štrajkače. Radni je kolektiv Čistoće pritom od uprave poduzeća zaiskao još toga, pored vraćanja otpuštenog trojca, a brojni će opsevatori ustvrditi da su željeli previše.

Zahtjevi se tiču ranijih pregovaračkih pozicija koje naoko nemaju veze s onim što se zbivalo oko toga jednog kamiona. Ipak, nije zgoreg katkad izmaknuti vizuru, osmotriti kontekst iz šireg kuta. MARIO IVEKOVIĆ iz Novog sindikata, jedan od radničkih predstavnika angažiranih uz danas samoorganizirani kolektiv Čistoće, za Novosti se osvrnuo na dileme oko nelegalnosti i nelegitimnosti štrajka. — Radnici su inzistirali na povećanju osnovice i koeficijenta plaće, kao i nekim drugim pravima. I točan je bio prigovor da zakonski ne bi smjeli štrajkati zbog samog nezadovoljstva upravom. Ali od pet njihovih preostalih zahtijeva, tri su se odnosila na starije kršenje zakona koje čini uprava na štetu radnika i javnog interesa. Preciznije kazano, radnici su ovom akcijom tražili provođenje zakona. Nemaju valjanu zaštitnu opremu, nije ispoštovano donošenje sistematizacije rada, i tako već dvije godine. I ne poštuje se kolektivni ugovor – veli on.

Prema svemu dosad iznesenom u javnost, bez sistematizacije i nekakvog internog akta kojim bi se reguliralo zbrinjavanje otpada po novom modelu, procedura na terenu organizirana je na osnovi usmeno prenesenih smjernica. Jedan je stručnjak za zaštitu na radu, inače povjerenik Novog sindikata, pret hodno uzalud tražio da uprava Čistoće dostavi pisane službene upute. Gradske strukture očito nisu bile spremne na implementaciju novog sustava.

Nije ni čudo što nisu, jer je riječ o golemom poslu, ali se zapinjanja potom ne bi smjela ovako prelamati o radnička leđa. Čudimo se onda što desnica traži prostor za berbu sekundarne političke sirovine.

— Nešto slično se nedavno dešavalo u Podravki, gdje se desnica našla da upozori na opasnost od privatizacije. Da im kažem da su u krivu, nema mjesta. Trebalo bi im se ustvari zahvaliti – nastavlja Iveković.

— Ovima iz lijevog centra je ionako bitna tek reprezentativnost sindikalnih predstavnika, a to je užas jedan, svođenje radničke borbe na tu dimenziju. Čim dođu na vlast, zaborave na svoje lijepe riječi podrške radništvu. Kao da je sad suština problema sadržana u pravnim detaljima slučaja, a radnici opominju na još teže kršenje zakona odozgo – poručuje predsjednik Novog sindikata.

I podsjeća na još nešto: kvaran odnos gradske uprave prema radnicima ukupnog Holdinga započeo je još ljetos, stotinama otkaza koji također nisu bili sistematizirani.

— Nećemo zaboraviti da je pozadina svega u Bandićevom lopovluku, uz suradnju s HDZ-om, ali Možemo! ne rješava to na kvalitetan način, naprotiv. Prouzročili su dodatni golem problem – zaključuje Iveković.

Zagrebački je holding povjeren tehnomenadžerskom nervu i rezonu, a to uopće ne

izgleda dobro. Notorni populizam Milana Bandića zamijenjen je tamponski podebljanom distancom spram radništva. Predstavniku najveće sindikalne središnjice sssh MLADENU NOVOSELU signalizirano je lani da gradonačelnik nema volje niti načelno s njim prokomunicirati proces pregovaranja o kolektivnom ugovoru.

Dojam je da nitko tamo ne zna kako sad reciklirati ostatke urušenog povjerenja, već zamiješane u istu drobilicu. Javna komunikacija o problemu ispoljava još gore karakteristike, pa gotovo svi eksponirani predstavnici gradske vlasti u ovom primjeru djeluju više uvrijeđeno nego zabrinuto. U krajnjoj liniji pozivali su se ovom prilikom na mogućnost sankcioniranja pobunjenih radnika, a to ni pošto ne izgleda tako jednostavno, naprotiv.

Uz radnike je kratkim proglasom stala i Radnička fronta, nekadašnji koalicijski partner Možema! na više razina. Njezina saborska zastupnica KATARINA PEOVIĆ uočava da će desnica zasigurno profitirati iz svega ovog, taman onoliko koliko je nedosljedna provedba najavljivanih lijevih politika.

— Mjere štednje zbog zatečenog duga Holdinga ne smiju se provoditi masovnim otkazima

na račun najranjivijih skupina. Lijeva bi vlast morala propitati sam dug, kako je i zašto generiran. Koncept nelegalnog zaduživanja ne smije im danas biti takav bauk – drži ona. — Zato, ako je ovo njihovo lijeva politika, svi će bez puno sumnje glasati desno. Gradska

Posebno je razočaravajući izostanak elementarne ljudske reakcije prema ovom momentu radničke solidarnosti i zalaganja za ukupna prihvatljivija radna prava, kaže Katarina Peović

vlast nakon 700 otkaza prošle godine izjavljuje da imamo nedostatak operativnih radnika, a preostale evidentno zlostavljaju. Pozadinske okolnosti slučaja s tim jednim snimljenim kamionom nisu rasvijetljene. Na kraju dospjevaju u fokus i ostale pojedinosti radničkog položaja u Čistoći, daleko od primjerenih – dodala je Peović.

— Posebno je razočaravajući izostanak elementarne ljudske reakcije prema ovom momentu radničke solidarnosti i zalaganja za ukupna prihvatljivija radna prava. Na to se nadovezuje činjenica da nitko ne propituje zakonski okvir štrajka, kao da je idealan, a daleko je od toga. Ljevičari bi se morali baviti time, i konkretnim ljudima u nastaloj situaciji, umjesto da ih gura u zagrljaj desničara – rekla nam je Katarina Peović.

Spornije u javnom prostoru svedeno je stoga u jednom trenutku na tehniciranje iznosom radničke plaće u Čistoći. Uslijed kakofonije raznoraznih proturječnih informacija, najprije je proradio refleks već stadardiziranog pribjegavanja rješenju angažmana uvozne radne snage. Značajan dio javnosti odmah je uzeo sricati pozive na zapošljavanje Nepalaca i Filipinaca u Čistoći. Nema potrebe

Nećemo zaboraviti da je pozadina svega u Bandićevom lopovluku, uz suradnju s HDZ-om, ali Možemo! ne rješava to na kvalitetan način, naprotiv. Prouzročili su dodatni golem problem, govori Mario Iveković

specijalno tumačiti što bi to značilo, osim pukog obaranja vrijednosti rada. No mora se upe-riti pažnja na pokušaj obmane koji je poduzeo DAVOR VIĆ, voditelj Čistoće, tvrdeći da radnici tamo prosječno dobivaju gotovo tisuću eura plaće, a vozači i 200 eura više. To ipak nije plaća, ako je ona jasno zakonski definirana kao osnovica puta koeficijent, dakle, jednako bruto iznos. Plaća najvećeg dijela radnika tako ne prelazi 4800 kuna neto, dok sve ostalo jesu razni dodaci, pa i oni za prekovremeni rad, vikende, noćnu smjenu, itd.

Hvalevrijedna ekološko-reformistička nastojanja Možema! zapela su na tzv. ljudskom faktoru, ne infrastrukturnim manjkavostima koje predstavljaju objektivnu nedaću Zagreba. Ni na naslijeđu duga, kao ni na uvjetovanostima stanovitim ranije utvrđenim klijentelističkim relacijama. No to i jest politika, to bavljenje problemom egzistencije najširih slojeva, radničkih i građanskih.

Ujedno, to je centralna neuralgična točka dosadašnjeg djelovanja Možema! u zagrebačkoj javnoj upravi, ali i dalje od toga, jer govorimo o platformi-stranci koja bar načelno smjera i na širenje na državnom nivou. Ona se zasad hvata jedino, i to veoma liberalno u ekonomsko-političkom pogledu, kriznog upravljanja komunalijama Grada Zagreba. Nad tom zadaćom nema pouzdane ni vidljive socijalne strategije, ni javnih politika koje ukazuju na cjelovitost preuzete šire orijentacije.

U protivnom, gradonačelnik Zagreba ne bi se u jednom trenutku pozivao na zasluge izvlačenja radnika Čistoće iz zatečenoga djelomičnog outsource-statusa, a u sljedećem naznačivao izgleda za privatizaciju istog poduzeća. Plus, zaprijetio je u jednom momentu sudskom tužbom i ustvrdio da cijenu štrajka moraju platiti sindikati, mada ga nisu pokrenuli. Iz tako defanzivno i regresivno postavljenog gradskog horizonta, povrh svega zastrtog rastućim gomilama smeća, neće proisteći ništa osim daljnje svedruštvene kontaminacije, tereta koji će nam ostati zadugo nakon što jednom i bude riješeno fizičko zagađenje. Sve pojedinosti dogovora koji su uprava i štrajkači ipak nekako postigli u času dok završavamo ovaj broj Novosti, pritom još uvijek nisu poznate.

Mimo toga, svakako valja zadržati dio pozornosti na minulom štrajku koji je već pomjerio neke granice poimanja radničke pozicije u javnom sektoru, društvu i na tržištu rada – sve odjednom. Dosad se pitalo samo vlasti i korisnike komunalnih servisa, a sad je u igru spontano nahrupio dodatni faktor, predugo nipodaštavan, ali uvijek prisutan. Neka ga zato opet u prvom planu, svima na osvježenje, makar i koji dan sa začepljenim nosnicama. ■

Sve tvorbe pretvorbe

‘Kompradorska birokracija’ danas pravi karijeru. Birokracija nije klasa, ali može ponuditi ugodne sinekure, a da se ne zamajvate s proizvodnjom ičega. Otjelovljenje toga trenutno je još uvijek premijer Andrej Plenković

ODGOVOR na pitanje imamo li mi hrvatsku ‘buržoaziju’, pa onda i hrvatski ‘proletariat’, dakle nacionalne fundamentalne klase, uopće nije tako jednostavan, kakvim se i nemarksistima čini. Naravno da imamo, a da je tome tako dokaz je što imamo manji dio bogatih građana i veći dio onih siromašnih. Analizirati društvene odnose proizvodnje plodno je samo ako smo pritom svjesni da trebamo razlikovati način proizvodnje od društvene formacije u kojoj se on odvija. Zato je pitanje i koje klase čine našu društvenu formaciju. Ovdje će nas prvenstveno zanimati struktura vladajuće klase. Je li naša buržoazija isključivo kapitalistička? Ima li frakcije? Koje su to? U kakvom su one odnosu? Zašto nas to zanima? Motivi nisu akademski, nego praktični. Mislimo li se boriti protiv vladajuće klase, trebali bismo je i upoznati.

Naša buržoazija nastala je u tranziciji iz socijalizma, natrag u kapitalizam. Dakle, u za društvo retrogradnom procesu, a za pojedince i u procesima bogaćenja, stjecanja velike društvene moći. Puno se pisalo o ‘pljačkaškoj privatizaciji’, ali su je rijetki radikalno dovodili u pitanje. Za mejnstrim je lošu privatizaciju trebala zamijeniti ona dobra. Podsjetimo, loša je bila preuzimanjem poduzeća raznim vrstama menadžerskih kredita, zatim otvorenim ‘torbarenjem’, praksama da direktori postaju vlasnici ‘internim dokapitalizacijama’, stečajnim postupcima, pretvaranjem fiktivnog potraživanja u dug, otkupom stare devizne štednje i slično. Tako je nastala prva generacija hrvatskih tajkuna. Svi oni gučići, todorići, račići, kutle i novalići. Ta privatizacija po vlastitim kriterijima nije uspjela. Takav pokušaj stvaranja nacionalne buržoazije djelomično je propao, ali je i uspio jer su oni koji su dobivali na poklon poduzeća, dobivali i opetovanu priliku da ih unište, sve dok im neko od njih nije i opstalo. U međuvremenu, s pojavom drugih dviju frakcija – kompradorske domaće buržoazije koja radi za strane izvore moći i ‘prave’ strane buržoazije – domaći buržuji svedeni su na svoju realniju mjeru, ali i dalje zapošljavaju najveći broj ljudi u svojim, danas uglavnom minijaturnim poduzećima. Ukratko, privatizacija u Hrvatskoj projekt je u kojem i domaća buržoazija izvlači koliko može. Kao i u većini, naročito manjih zemalja članica EU-a, ona s jedne strane zahtijeva pomoć države (eufemistički nazvanu ‘stvaranje povoljne poslovne klime’), koja se sastoji od stimulacije izvoza, poreznih olakšica, subvencija za nabavku tehnološke opreme, jeftiniju ili poklonjenu infrastrukturu, strateške državne investicije i sufinanciranje iz sredstava EU-a. S druge strane, domaća buržoazija oštro se protivi i pomisli da bi takve mjere država poduzimala iz oporezivanja. ‘Racionalizacija države’ zato se ovdje odvija kroz redistribuciju javnih sredstava iz smjera javnih usluga i socijalnih transfera prema kapitalu.

Imamo dakle u grubo barem tri frakcije buržoazije koje koegzistiraju u nas. Jedna je ‘čisto’ domaća, druga je kompradorska, a treća strana ili međunarodna. Između njih događaju se i pomaci. Neki domaći igrač kupnjom pogona u drugim, uglavnom okolnim, državama postaje stranom buržoazijom za radnike tih zemalja. Te frakcije nisu u međusobnom ratu do istrebljenja, nego uglavnom koegzistiraju. No ne radi se o idili. Dovoljno je sjetiti se kako je propala domaća proizvodnja šećera, pa da znamo na kakva su sve podmetanja spremni strani trgovački lanci, koji u svojim interesnim kampanjama međusobno i surađuju. Tako se domaća buržoazija, koja posjeduje određena sredstva za proizvodnju, mora umrežavati, i kao uglavnom nemoćna, izvršavati poslove kako za kompradorsku tako i za stranu buržoaziju, sve više nalikujući minijaturnoj replici potonjih. Paktovi s radništvom kao klasom, pa i s vlastitim radnicima, zato su joj sve manje potrebni. Otuda osjećaj stresa i anksioznosti u zaposlenika, a valjda i vlasnika, u malim firmama, kojih je tako mnogo. Nekadašnjim socijalističkim rječnikom rečeno, tu prevladavaju ‘narušeni međuljudski odnosi’. Naime, vlasnici se u pravilu boje svake organiziranosti radnika puno više nego što bi bili motivirani da zadrže najkvalificiranije ili čak školuju one koji bi im mogli biti od koristi. Otuda i javno i medijski neskriveni osjećaj da je ovdašnje stanovništvo u psihološkoj depresiji. A po nekim privrednim pokazateljima, među kojima je najpopularniji BDP, koji oscilira u malim postocima, valjda ne bi trebalo biti.

To je širi političko-ekonomski kontekst u koji treba smjestiti ‘mit’ o 200 obitelji, tj. proces stvaranja ‘nacionalne buržoazije’. Stoga ako ekonomisti kažu da ‘prva tranzicija’ (1991. do 1998.) ekonomski nije uspjela, je li ona ipak uspjela politički? Ono što je uspjelo bila je nova ‘politička podobnost’

koju sociolog ALIJA HODŽIĆ naziva i ‘selektivno usmjereni etnocentrizam’, koji je rezultirao ne samo postojanjem male ‘Srpske Krajine’, nego upravo stvaranjem ‘neovisne Hrvatske’ kao ‘militantnog krajiškog društva’. Još slavimo taj događaj na rubu EU-a. Hodžić podsjeća i na predsocijalističke agrarne mitove o zemlji i rodu, gdje je formula modernizacije traktor plus tamburica. Prema analogiji s doktrinama ‘seljačkih stranačaka’ u vremenu modernizacije, prihvatanjem ‘novih’ proizvodnih sredstava – tu bi išao opis pretvorbene otimačine – štiti se osnovna logika porodičnog gospodarstva, sada u pravilu pokradenog. Kao što je modernizatorima sela bio potreban traktor, HDZ-u i svima koji su se okupljali oko njega, trebala su za očuvanje ‘novog nacionalizma’ liberalno-demokratska sredstva. U slučaju nacionalističke homogenizacije, gdje novo ‘mnoštvo’, može biti tek ‘jedno’ (‘vizija’ ZLATKA ČANJUGE nekonzistentnog stališkog društva), potrebno je i jako vanjsko priznanje. Iz upotrebe više stranačkih parlamentarnih izbora tako nastaju liberalno-demokratske ustanove. No s obzirom na to da su nastale u sasvim druge svrhe, one nemaju široku podršku, koju Hodžić reducira na kulturu i vrijednosti u društvu. To bi dakle na neki način značilo da i vlast i narod, suprotno ‘državotvornom mitu’, drže figu u džepu kada je u pitanju funkcioniranje ‘vlastite’ države, što ima ozbiljne reperkusije i na civilno društvo. Nova politička elita, sastavljena uglavnom od tehnokratskog sloja one prethodne, koja se presvukla (‘pretvorila’), uspjela je, barem 90-ih, a danas na drugi način ponovno pokušava, proširiti svoju percepciju sloma socijalizma i krize države. Građeci novi hrvatski identitet, vladajuće elite nisu mogle ‘ni prepoznati ni priznati’ sve korisne resurse stvorene u socijalizmu, a ni suvremene procese u nadmoćnoj okolini. Zato u Hrvatskoj 90-ih, a za većinu još i danas, u politički i medijski

mejnstrim nije mogla ući rasprava o tome prisustvujemo li trijumfu, transformaciji ili kraju liberalnog kapitalizma.

Nismo se udubljivali u literaturu o periodizaciji naše tranzicije, iako je lako primijetiti da sa svjetskom krizom kapitalističkog ciklusa 2008., koja je odmah zahvatila i naše krajeve (iako ju je tadašnji premijer IVO SANADER pokušao negirati, dok nije i njega odnijela), što zbog kapitalističke transformacije univerziteta i s time povezanog drugačijeg položaja znanosti, a što zbog pojačanog pritiska kapitala na javnost, ‘vidljivost’ refleksije o stanju u kome se nalazi društvo opada. Istraživanja, pa i ona radikalna, postoje, ali su strukturno sklonjena u svoje zabrane, pa sada teže utječu na društvene procese. Isto vrijedi i za medije. Ukratko, krizu ekonomskog ciklusa vladajuće elite iskoristile su za još veće otpravljanje demokracije, tako da mnogi teoretičari/ke, aktivisti/kinje i političari/ke možda s pravom govore da tek danas živimo u postdemokratskim državama. Stoga bi u povezanosti politike, ekonomije i ideologije početak zadnje faze tranzicije koja – pristajemo li uopće na taj izraz, još traje – mogli smjestiti već u vrijeme ulaska Hrvatske u EU. Taj je čin, uz pomoć Evropske komisije i drugih međunarodnih tijela u službi kapitala, sigurno ojačao neke frakcije buržoazije, a oslabio položaj radništva, čije konstituiranje u klasu postaje gotovo nemoguće. Ekstremni primjer kako uspjesi u radničkom organiziranju mogu dovesti do ‘strane’ intervencije EU institucija i u njima najjačih država, vidjeli smo na primjeru Grčke.

Rast javnog duga, zbog pogrešne ekonomske politike, vladajućima nije prepreka, nego alibi da zahtijevaju veća strana ulaganja, što jača kompradorsku frakciju, tj. domaće kadrove koji rade za strance. Vjerojatno je i većina političke kaste, iz straha da ne ostane bez svojeg dijela kolača, prešla iz domaće buržoazije, kojoj je preko plijena stranačkog upravljanja javnim poduzećima i ‘vlastitih’ tajkuna dijelom i sama pripadala u kompradore. Nekadašnji je premijer Ivo Sanader bio pijevac koji je prerano kukuriknuo. Ili je samo neprihvatljivo sebi podigao cijenu. Kompradori dovode stranu buržoaziju, pa time možda imaju najkraću perspektivu, jer ih potpuni uspjeh vlastita pothvata u zamislivoj budućnosti čini suvišnim. No s obzirom na to da se prava kolonizacija tek zahuktava, to još nije na vidiku. Zato jedan drugi sloj danas pravi karijeru. To je ‘kompradorska birokracija’. Birokracija nije klasa, ali može ponuditi ugodne sinekure, a da se ne zamajvate s proizvodnjom ičega. Otjelovljenje toga trenutno je još uvijek premijer Andrej Plenković. ■

Andrej Plenković i Ursula von der Leyen (Foto: Emica Elvedi/PIXSELL)

UGOVOR
S ĐAVLOM

PIŠE Boris Dežulović

Poniznost je u Hrvatskoj postala glavna ona, kako se reče, agenda. Poput Woodyja Allena, koji je običavao reći kako ‘ne zna pitanje, ali odgovor je sasvim sigurno seks’, znani i neznani Hrvati nisu imali pojma što ih se pita, ali bili su posve sigurni da je odgovor ‘poniznost’

Sveti Augustin
u Potjeri

UPUNO stvari moramo biti bolji, izjavio je novi Hajdukov trener IVAN LEKO nakon pobjede u debiju protiv Šibenika. ‘Od početka pričam, nama je jedini put ponizno, šuti i radi.’

Novinari su ostali zbunjeni, jer ako je to zaista jedini put – ‘ponizno, šuti i radi’ – ostalo je nejasno zašto je Hajduk uopće doveo Leku i smijenio MISLAVA KAROGLANA, koji je onomad prije četiri mjeseca jednako nakon pobjede u debiju protiv Rijeke najavio: ‘Nema puno likovanja, i dalje ponizno.’ Jednako tada navevši stručnjake da se pitaju zašto je onda smijenjen i Karoglanov prethodnik VALDAS DAMBRAUSKAS, koji je odmah na početku mandata nakon visoke pobjede nad Goricom upozorio kako ‘moramo biti svjesni i ponizni’.

Ako je, naime, stvar samo u ‘poniznosti’, što je uopće trebalo mijenjati i Dambrauskasova prethodnika JENSA GUSTAFSSONA, kad je i ovaj na predstavljanju šest mjeseci ranije uvjeravao kako se ‘osjeća ponizno, ali i inspirirano’. Na koncu, samo nekoliko kola ranije i Gustafssonov je prethodnik PAOLO TRAMEZZANI nakon utakmice protiv Rijeke još uvijek bio ‘prezadovoljan kako su se igrači iskazali poniznošću’.

I tako, da skratim, cijelih pet godina unatrag, preko IGORA TUDORA, koji je došavši na Hajdukovu klupu obećao kako će ‘raditi skromno i ponizno’, i SINIŠE OREŠČANINA SIKSA, koji se novinarima predstavio zanimljivom idejom kako ‘moramo biti ponizni’, sve do ZORANA VULIČA, što se zna prvog koji je tradicionalni, stogodišnji Hajdukov ‘dišpet’ još u jesen 2018. hrabro zamijenio revolucionarnom novom ‘poniznošću’: ‘Samo poniznost i vjera u svoje mogućnosti može nas dovesti do nove radosti.’ Otkud, međutim, Vuliću ta ideja? Eh, otkud.

Te jeseni 2018. Hrvatska se još tresla u srebrnoj groznici nakon Svjetskog nogometnog prvenstva u Rusiji, gdje se do tada nepoznati i neuspješni bivši nogometaš ZLATKO DALIĆ kao selektor male Hrvatske senzacionalno plasirao u finale, uvevši u sportski i svakodnevni leksik Hrvatima izvan Biskupske konferencije do tada posve nepoznatu novu riječ – ‘poniznost’. Dvije tisuće devetsto dvanaest puta u tih je mjesec dana Dalić istaknuo ‘poniznost’ kao ključ izvanrednog uspjeha nacionalne reprezentacije, vrativši se kao neupitni svehrvatski humilitološki guru, pa sa srebrnom medaljom preko bijele košulje – kao okrutna šala prirode u križanju velečasnog ZLATKA SUČA i BRACE SA SREBRNJAKA – stao po Hrvatskoj širiti kult poniznosti.

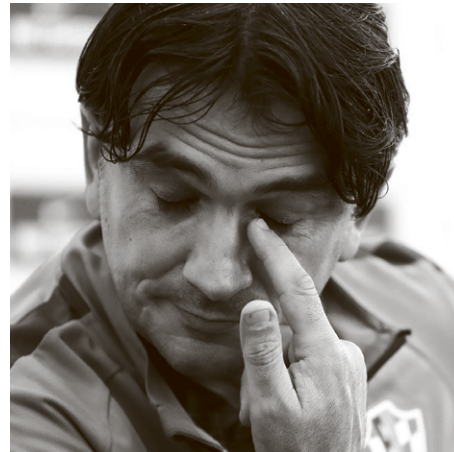
Dalićevu poniznost preuzeo je onda i novi trener Hajduka, ali izostao je Dalićev uspjeh: par mjeseci kasnije Vulić je smijenjen, a ponizni Hajduk njihao se obješen na šestom mjestu HNL-a. Kako je to bilo moguće? Zapravo vrlo jednostavno: Dalićevu poniznost preuzeli su i ostali treneri. Svi ostali treneri.

‘Moramo biti mudri, pametni, a prije svega ponizni’, običavao je govoriti trener Dinama DAMIR KRZNAR. ‘Bez momčadskog zajedništva i poniznosti nema uspjeha’, podsjećao je trener Osijeka NENAD BJELICA. ‘Zaslužili smo ovo, bili smo ponizni cijele sezone’, tumačio je trener Rijeke IGOR BIŠČAN. ‘Moramo biti ponizni i ostati čvrsto na zemlji’, upozoravao

je trener Lokomotive SAMIR TOPLAK. ‘Samo rad i poniznost’, ponavljao je trener Hrvatskog dragovoljca DRAGAN TADIĆ. ‘Nisam od onih koji najavljuju puno, mogu vam obećati tek rad i poniznost’, obećavao je trener Slaven Belupa TOMISLAV STIPIĆ.

Televizijski prijenosi HNL-a izgledali su kao Ispovijesti svetog Augustina. ‘S nama je i junak pobjede protiv sasanidskih manihejaca Aurelije Augustin. Gospodine Augustine, koji je po vama osnovni element učenja i čudoređa Isusa Krista?’ izbacila bi dekolte MILA HORVAT, a oznojeni bi numidijski svetac obrisao znoj: ‘Odgovorit ću vam: prvo je poniznost, drugo je poniznost i treće je poniznost.’

U takvoj ranokršćanskoj konkurenciji Vulićevo je šesto mjesto zapravo bio izvanredan uspjeh: Splićani možda nisu bili najbolji, ali

Svehrvatski humilitološki guru – Zlatko Dalić (Foto: Igor Kralj/PIXSELL)

ovdje ionako nije bila riječ o najboljosti: Hajduk je bio najponizniji. Kritičari su tako stali brzopletito pisati o Hajdukovu ‘nezapamćenom poniženju’, vehementno zaboravljajući kako im je Vulić upravo to i obećao: ‘Samo poniznost može nas dovesti do radosti.’ Da, ‘poniznost’ – tri puta sam provjerio – istoga je korijena kao i ‘poniženje’.

A onda je poniznost izašla iz nogometa i raširila se od vaterpola do košarke – ‘budimo ponizni, ali svjesni svoje snage’, govorio je vaterpolski selektor IVICA TUČAK, dok je slavni rukometni izbornik LINO ČERVAR ponavljao kako ‘ovu reprezentaciju i mene treba krasiti poniznost pobjednika’ – poharavši zemlju brže nego što će to uskoro učiniti koronavirus.

Bauk poniznosti kružio je Hrvatskom i uskoro su poput mistika Dalića počeli recitirati i starlete i pjevači i političari. ‘Dalo mi se do znanja da mi je nužna poniznost’, povjerio bi se tih dana TONI CETINSKI, ‘ponizna shvaćam da ne pripadaju svi ljudi mojoj priči’, objavila bi NIVEZ CELZIJUS uz fotografiju u kipućem grudnjaku, s njom bi se složila i predsjednica KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ – ‘političar treba služiti svom narodu, to znači skromnost i poniznost’ – a skore izbore u HDZ-u i razlaz s ANDREJOM PLENKOVIĆEM nepravedno zaboravljeni VASO BRKIĆ najavio je riječima kako ‘u HDZ-u trebaju biti ponizni, jer narod nije glup’. Plenković je, kako znamo, izašao kao pobjednik, ali je svejedno poručio Hrvatima kako će ‘u HDZ-u znati biti zahvalni i ponizni’.

Nije onda smjela zaostajati ni opozicija, od predsjednika SDP-a DAVORA BERNARDIĆA – ‘optimizam, ali ponizni, a ne euforični optimizam!’ – do Mostova masterminda NIKOLE GRMOJE, koji je poput magneta za glasače i frižidere ponavljao kako, ‘ako želiš služiti ljudima, moraš biti ponizan’. Stvar se otela kontroli i na koncu, da ne pričam dalje, u zagrebačkom se hotelu DoubleTree Hilton stotinjak hrvatskih stručnjaka iz područja ljudskih resursa okupilo na konferenciji s temom ‘Poniznost kao ključ uspjeha’, mrtvi ozbiljni palamudeći o ‘važnosti poniznosti kao osobine prilikom zapošljavanja osoba na rukovodeće položaje’.

Poniznost je tako u Hrvatskoj postala glavna ona, kako se reče, agenda. Poput WOODYJA ALLENA, koji je običavao reći kako ‘ne zna pitanje, ali odgovor je sasvim sigurno seks’, znani i neznani Hrvati nisu imali pojma što ih se pita, ali bili su posve sigurni da je odgovor ‘poniznost’. ‘Mislim da tu trebamo biti ponizni’, nekidan je na pitanje kako će proslaviti ulazak Hrvatske u eurozonu i Schengen odgovorio premijer ANDREJ PLENKOVIĆ, pa objasnio kako njegova Vlada to ‘planira obilježiti samo simbolično, podizanjem eura s bankomata i prelaskom granice bez kontrole’.

Svakako, lijepo je bilo od predsjednika Vlade čuti iskren odgovor: dizanje love i bijeg preko granice bez kontrole san je svakog hadezeovca. Još prije četrnaest godina, recimo, ulazak Hrvatske u eurozonu i Schengen simbolično je obilježio IVO SANADER, pa ipak od njega nikad niste čuli kako ‘trebamo biti ponizni’. To je zato što se Sanader, za razliku od Plenkovića i Dalića, školovao u Nadbiskupskom sjemeništu i na Bogoslovnom fakultetu, i znao je što je ‘poniznost’. Zato je, uostalom, nakon godinu dana i napustio bogosloviju.

Pokazalo se tako da Hrvati nemaju pojma što uopće znači riječ ‘poniznost’. I nemalo bi se iznenadili kad bi im netko u povjerenju objasnio da to zapravo znači ‘poslušno, pokorno, skrušeno, smjerno, krotko’. A još nemaliye iznenadili bi se kad bi saznali da je dijametralna suprotnost poniznosti upravo ponos – isti onaj ponos koji im je cijelih tridesetak godina prije katastrofalne epidemije poniznosti bio glavna ona, kako se reče, agenda. Da su tako svih ovih godina nosili majice ‘Humiliated to be Croat’, ili barem ‘Pokoran što sam Hrvat’ – da je Hajdukov trener izjavio kako je ‘jedini put poslušno, šuti i radi’, ili da je Plenković rekao kako će u Schengen ući ‘skrušeno, pokorno i krotko’ – bilo bi mnogo točnije i jasnije. Osim što ni prvi ni drugi ni treći, naravno, nisu baš tako mislili.

Mnogo više od Hrvata iznenadio bi se stoga sveti Augustin, kad bi se ovih dana pojavio u katoličkoj Hrvatskoj, zemlji poniznih. ‘Koji je osnovni element učenja i čudoređa Zlatka Dalića: a) poniznost, b) poniznost, ili c) poniznost?’ pitao bi ga JOŠKO LOKAS u Potjeri, a numidijski svetac odgovorio bi: ‘Ne znam pitanje, ali odgovor je sasvim sigurno a) poniznost.’

‘Nažalost, netočno, točan odgovor je c) poniznost’, rekao bi Lokas – ‘da, to je bilo trik pitanje’, objasnio bi lovac KREŠO, ‘poniznost je ontološki uvijek posljednja, pod c)’ – i naš bi Augustin ostao bez ičega što je zaradio.

Konačno shvativši koncept i suštinu hrvatske poniznosti. ■

INTRIGATOR

Svjetionici
izvrsnosti

Martina Dalić, Boris Vujčić i Irena Weber najzvučnija su imena žirija Tportalovog izbora 'Vizionara godine'

POPLAVA godišnjih nagrada i priznanja istaknutim pojedincima i kolektivima u raznim područjima djelovanja obogaćena je s ovom godinom još jednim 'medijskim projektom' te vrste, kao što svoj izbor za 'Vizionara godine' nazivaju na Tportalu, mediju u vlasništvu Hrvatskog telekoma. Sam naslov priznanja već zvuči maksimalno intrigantno, iako je pored spomenute namnožene konkurencije danas jako teško uopće smisliti neki koji bi još privukao iole relevantnu javnu pažnju.

No dobro, da onda vidimo o čemu je točno riječ, te što nam je lijepoga smislila korporacija s inače zavidnom komunikacijskom vizijom i misijom, makar i s povlaštene pozicije nekoć javne infrastrukture otete političkom trgovinom. Vizionari godine, a možda i poneka vizionarka, bit će 9. veljače proglašeni u pet kategorija: gospodarstvo, tech, društvo, kultura i sport. Projektom se 'želi izdvojiti, istaknuti i potaknuti pojedince koji svojim djelovanjem i uspjesima otvaraju Hrvatskoj nove prilike', kazano je u jednoj od najava. 'To je naš način prepoznavanja i dodatnog poticanja ljudi koji svojim djelovanjem zauvijek mijenjaju hrvatski Zeitgeist obilježen rezignacijom i malodušnošću', dodala je sama glavna urednica tog news-medija DIJANA SUTON.

Izvrsnost na najjače, ako dobro tumačimo intenciju organizatora, ali takav preuzeti horizont očekivanja zahtijeva i primjereno žiriranje, odnosno neupitan časni sud. A kad tamo, koga sve nađosmo: MARTINA DALIĆ,

BORIS VUJČIĆ, ŽELJKO LOVRINČEVIĆ, IRENA WEBER, IVANA GAŽIĆ, KOSTAS NEBIS, CHRISTOPH SCHOEFOECK, ROBERTO KUTIĆ, VEDRAN BILAS, RENATO BARETIĆ, BORIS JOKIĆ.

Tu su dakle bivša potpredsjednica Vlade koja je morala otići zbog počinjene štete s Agrokorom, guverner koji je kunu prije valutne konverzije na euro odlučno doveo do besmisla, ekonomist čije je vizionarstvo prije desetak godina bilo dijametralno suprotno onome mu sadašnjem, predsjednica poslodavačke udruge koja je za Vladu i vjerovnike odradila dubiozni tretman onoga što je od Agrokora ostalo nakon afere s početka ove duge i mučne rečenice. Nadalje, tu su direktorica Zagrebačke burze, zatim direktor Hrvatskog telekoma, i direktor austrijske Erste banke, čijim imenima ipak još ne završava popis onih iz biznisa ili sektora. Pridodani su im suvlasnik Infobipa i dekan Fakulteta elektrotehnike i računarstva u Zagrebu, te ispada da će sve ono drugo – društvo i kultura i sport – pasti na leđa Baretića i Jokića. No svejedno nije finalno vrednovanje ono što nas u ovom projektu najviše intrigira, nego će prije biti da je to onaj moment koji se tiče pošasti rezignacije i malodušnosti.

Jer, ne kruži takav duh vremena Hrvatskom iz čista mira, niti zbog fantomske antipoduzetničke klime, pa ni zbog vode koju pijemo. Spopao nas je uslijed pljačke s kojom su naše banke, skupo sanirane javnim novcem, završile u privatnim rukama, kao i npr. mukotrпно građeni državni telekomunikacijski pogoni, baš tih istih godina. Ili nas je zadesio na tragu političke prakse kojom se propast najvećeg ovdašnjeg prehrambeno-prodajnog lanca bez zadržke nastavila makinacijama oko daljnje njegove sudbine.

Konačno, opsjeda nas i zato što protagonisti svake od tih gadosti dandanas figuriraju kao dike naše i uzdanice, štoviše, posvećenci koji su jedini kadri prepoznati spasonosne vizije za buduće etape. Nagrade javnim ličnostima i žiriji s imenima poput navedenih stoga nisu tek dio marketinga u profitnom interesu nagrađivača, nego je posrijedi organski dio ukazanja još izričitijeg i trijumfalnijeg korporativnog sutra.

■ Igor Lasić

Znanje kroz
gusto granje

POVODOM 80-godišnjice progona Židova u Varaždinu, VLADIMIR HUZJAN iz tamošnjeg Zavoda HAZU-a proveo je anketu među 356 učenika iz devet od ukupno 11 srednjih škola u Varaždinu.

Srednjoškolci su u dijelu ankete u kojem su trebali odabrati jedan od tri odgovora, u 82 posto slučajeva znali što je je fašizam i da je od ponuđenih povijesnih osoba fašist ANTE PAVELIĆ, iako ih je 11 posto takvim odredilo JOSIPA BROZA TITA, a sedam posto WINSTONA CHURCHILLA. Čak 95 posto učenika ispravno rezonira kad kaže da je antifašizam reakcija na fašizam i nacizam. Da je Tito antifašist ispravno je odredilo 81 posto ispitanih. Praktički svi učenici, njih 99 posto, znaju da je Jasenovac bio najveći koncentracijski logor u NDH, a nitko nije odgovorio da u NDH nije bilo logora. Na pitanje što je Holokaust, točno je odgovorilo 91 posto anketiranih.

Iako su daci manje-više dali točne odgovore na dio pitanja o (anti)fašizmu i Holokaustu, podbacili su u onom najvažnijem: je li po njihovom mišljenju Hrvatska izgubila ili dobila u Drugom svjetskom ratu. Više od trećine ispitanika nije dalo zadovoljavajuće odgovore na izjavu da su Pavelić i ustaški pokret odgovorni za osnivanje koncentracijskih logora u NDH. Čak 25 posto nije se moglo odlučiti, pet posto se djelomično ne slaže, a pet posto se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom. Da je 'Za dom spremni' ustaški pozdrav složilo se 46 posto školaraca, 23 posto u određenoj mjeri, a osam posto se nije složilo.

U zadnjem pitanju 51 posto učenika ocijenilo je da je Hrvatska 1945. izgubila rat. To su obrazložili tvrdnjama da je 'najveći dio Hrvatske pripao NDH koja je bila na HITLEROVJ strani i ta je strana izgubila u ratu', da su 'nakon rata i partizani činili određene zločine, a stanovništvo se masovno iseljavalo iz Hrvatske i bila je u gospodarskom kolapsu'.

Sam autor je zaključio da su varaždinski srednjoškolci upoznati i da razumiju stradanja Židova i drugih naroda u koncentracijskim logorima koje su uspostavile vlasti NDH. Srednjoškolci usvajaju školsko gradivo, ali na njihovo mišljenje i stavove utječu i drugi izvori, kao što su obitelji, prijatelji i internetski mediji.

■ N. J.

Martina Dalić i Boris Vujčić na nagradi Zagrebačke burze 2019.
(Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Presuda zbog
stradalih

Kako komentirate novu presudu Europskog suda za ljudska prava o kršenju ljudskih prava izbjeglica i drugih migranata? Dok se Vlada busa u prsa ulaskom u Schengen, sve je više presuda koje dokazuju da nije sposobna štititi živote na sadašnjim vanjskim granicama Schengena. O načinu na koji radi policija dovoljno je pročitati dvije presude Europskog suda, kad se već na tisuće svjedočanstava, izvještaja, snimki i medicinsku dokumentaciju uporno zatvara oči. Europski sud je donio presudu 'Daraibou protiv Hrvatske' u kojoj je utvrdio da Hrvatska na granicama ne štiti ni ono najosnovnije – život. To je još jedna potvrda onoga na što s domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama upozoravamo sedam godina: Hrvatska sustavno krši prava izbjeglica i drugih migranata.

Što je utvrđeno u slučaju 'Daraibou protiv Hrvatske'?

Europski sud je utvrdio povredu prava na život ABDELJALILA DARAIBOUA, koji je zadobio teške povrede, i trojice njegovih prijatelja koji su izgubili živote u požaru u pritvoru postaje granične policije Bajakovo. Hrvatske vlasti time nisu zaštitile živote ljudi pod svojom kontrolom, ali sud je utvrdio i da su naknadno propustili procijeniti nedostatke koji su doveli do incidenta kako bi bili u mogućnosti spriječiti slično, po život opasno postupanje u budućnosti.

Utvrđeno je i da Hrvatska ne provodi učinkovite istrage?

I ova presuda, baš kao i ona prethodna u slučaju malene MADINE HUSSINY i njezine obitelji, potvrđuje ono na što CMS godinama upozorava: istrage kaznenih djela počinjenih prema izbjeglicama i drugim migrantima su neučinkovite. To dodatno upućuje na sustavnost kršenja ljudskih prava izbjeglica i drugih migranata, gdje institucije koje trebaju štititi vladavinu prava i ljudska prava ne rade svoj posao.

Nakon ove presude, što dalje po pitanju zaštite izbjeglica i migranata?

Vlada mora napokon preuzeti odgovornost za sustavna kršenja ljudskih prava koja su dugogodišnja i okrutna, kako pokazuje i ova presuda. Prvi je korak da hrvatske institucije jednostavno poštuju zakon, a da Vlada nađe političku volju da poštuje obavezu zaštite ljudskih prava. O promjenama sustavnih praksi ne možemo govoriti sve dok ne budu smijenjeni svi koji ih naređuju, zataškavaju i provode. Taj je korak premijer davno trebao učiniti, a to još uvijek može. No on pokazuje da za to nema ni volje ni hrabrosti.

■ Mirna Jasić Gašić

Blokada grada

Gradonačelnik Branko Dukić poslao je zadarski proračun na ocjenu zakonitosti pa Zadranici čekaju odluke viših državnih instanci

HDZ nema većinu u
Gradskom vijeću Zadra (Foto:
Dino Stanin/PIXSELL)

KAKO funkcionira kombinacija političke vlasti raspoređene na onu izvršnu u rukama HDZ-a i na predstavničko tijelo, Gradsko vijeće, pod palicom suprotnog političkog tabora – SDP-a, Akcije mladih i nezavisnih lista centra i lijevice – najbolje znaju građani Zadra kojima je kao rezultat političkih suprotnosti blokiran ovogodišnji gradski proračun.

Blokirao ga je sam predlagatelj, HDZ-ov gradonačelnik BRANKO DUKIĆ i to nakon što je sa spornim amandmanima taj isti njegov proračun izglasalo Gradsko vijeće. Iako po pravilu svaki proračun lokalne i regionalne samouprave mora proći nadzor Ministarstva financija, Dukić je zadarski proračun sam poslao na ocjenu zakonitosti i donio odluku o nužnom financiranju. Dovedeni u slijepu ulicu, Zadranici čekaju odluke viših državnih instanci, tj. Ministarstva financija. A to bi moglo tko zna koliko potrajati nakon najvjerojatnije odluke ministarstva o nezakonitosti proračuna i čekanja Visokog upravnog suda koji nema propisani rok za donošenje odluke.

— Život grada funkcionira normalno, a to je onaj život koji bi funkcionirao i da politike uopće nema. Projekti funkcioniraju dalje, sve preuzete obveze se nastavljaju, ne mogu se jedino preuzimati nove obveze. Proračunska blokada Zadra je i spoznajni trenutak da građani osvijeste vlastite iluzije koje su im patogene politike u ovih 30 godina nametnule – ističe predsjednik

Gradskog vijeća, nezavisni MARKO VUČETIĆ, sveučilišni profesor filozofije i bivši saborski zastupnik.

— Sumnja se da su amandmani nezakoniti po izvoru financiranja, a ne po sadržaju. Ne može se ulaziti u izvore financiranja koji zahtijevaju već preuzete financijske obveze, ali kako je već sve netransparentno, vijećnici nisu znali koje su to preuzete obveze. Sam gradonačelnik na sjednici Gradskog vijeća nije prešutio da su postojeći amandmani nezakoniti, ali je kukavički pustio glasanje o proračunu jer bismo u suprotnom išli na izbore. Zanimljivo da je sam gradonačelnik protuzakonitim izvorom proglasio izvor i na koji je on dao amandman, a to je otkup zemljišta. Kad je proračun izglasan i pozicija gradonačelnika više nije bila upitna, on je odlučio blokirati proračun i zatražiti ocjenu zakonitosti. Da ima bar malo časti i integriteta kao splitski gradonačelnik IVICA PULJAK, rekao bi: ja štitim grad, dajem ostavku, idemo na izbore. Ali naš gradonačelnik ne može zamisliti svoj život bez funkcije gradonačelnika – navodi Vučetić i dodaje da je gradonačelnik imao više mogućih rješenja da ne dovede gradske vlasti u sadašnju poziciju.

— Mogao je izvršavati proračun na način kako ga on želi izvršavati, mogao je sumnjive amandmane koji iznose pet posto prenamijeniti. Blokirao je proračun, a onda je za blokadu optužio Gradsko vijeće. Zadarski HDZ javno je prokazan i osramoćen, krenuo je s kažnjavanjem građana. Prijetili su građanima da će ostati bez plaća, okrivljavali su za to Gradsko vijeće, a plaće su im morali isplatiti – dodaje Vučetić.

Poručuje da gradonačelnik i sad može staviti svoju odluku o blokadi proračuna izvan snage i zatražiti rebalans kako bi sporni amandmani bili povučeni i kako bi počeo izvršavati proračun.

— U Zadru je na djelu jedan pozitivni demokratski eksperiment. Gradsko vijeće funkcionira i postojat će sve veći i veći politički faktor, što svojim postupcima potvrđuje i gradonačelnik Dukić. Predstavnička tijela moraju se profilirati, da ne služe samo za dizanje ruku, bez ikakve alternative, u što se, između ostalog, pretvorio i Hrvatski sabor – govori Vučetić.

■ Paulina Arbutina

Borba za berivo

USTAVNI sud lanjskog 20. prosinca većinom glasova ukinuo je pravomoćnu presudu Visokog upravnog suda RH iz rujna 2020., čime je usvojio ustavnu tužbu IVE LEMEŠIĆA iz Karlovca, bivšeg pripadnika Hrvatskog vijeća obrane (HVO) iz Orašja, kojemu je potonji sud odbio priznati status stopostotnog ratnog vojnog invalida (RVI) s pravom na invalidsku mirovinu i dodatak za njegu i pomoć.

Lemešić nije jedini koji je 1993. i 1994. godine ranjen na 'južnom bojištu' i koji je tužio državu: nakon donošenja Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz 2017. godine, upravni sudovi zaprimili su brojne pojedinačne tužbe bivših pripadnika HVO-a, koji su nakon ranjavanja od 1997. do 2000. dobili statute ratnih vojnih invalida, a na temelju prijava o invalidnosti koje su pisali nekadašnji visoki dužnosnici Ministarstva obrane poput LJUBE ČEŠIĆA ROJSA i tadašnjeg načelnika MARINKA KREŠIĆA. Potvrde, kojih je bilo na tisuće, o navodnoj invalidnosti, izdavale su i liječničke komisije iz BiH, koje je MORH olako, bez ikakve provjere, potvrđivao. U pravomoćnom rješenju Visoki upravi sud je ocijenio da Lemešić nije bio pripadnik Oružanih snaga RH, već pripadnik HVO-a, te da slijedom toga ne može imati status hrvatskog branitelja, odnosno hrvatskog ratnog vojnog invalida.

No Ustavni sud se u najvažnijem pozvao na članak 139. gore navedenog zakona u kojem se navodi da državljani RH i pripadnici HVO-a koji su u Hrvatskoj ostvarili pravo na isplatu osobne invalidnine imaju pravo na nastavak korištenja tog prava i nakon stupanja na snagu novog zakona iz 2017. Tako bi se država mogla suočiti s brojnim milijunskim tužbama za novčane odštete oko zaostalih invalidnina pripadnika HVO-a.

Treba reći i da troje ustavnih sudaca – LOVORKA KUŠAN, GORAN SELANEC i ANDREJ ABRAMOVIĆ – u svom poslovično izdvojenom mišljenju, pravni stav većine sudaca Ustavnog suda ocjenjuju neodrživim i neustavnim. 'Prinadležnosti proizlaze iz statusa, to je osnova pravne države. Ako su ostvarena greškom, nenamjernom ili namjernom, gubitak statusa mora značiti i gubitak beriva koja iz statusa proizlaze', zaključuju ti suci.

■ D. Grozdanić

FRAGMENTI GRADA

Licemjerje 2

PRIJE dva tjedna, na istom sam ovom mjestu objavio natuknicu posvećenu bilbord reklami jedne ovdašnje banke na kojoj LUKA MODRIĆ promovira model njihovog kartičnog poslovanja. Smjestivši odabrani primjer u kontekst nogometaševih utaja poreza i posljedičnih presuda u Španjolskoj, niza afera iz zadnjeg desetljeća, pokušao sam kritički ukazati, izbjegavajući moraliziranje, na licemjerje bankarsko-financijskog sustava oličeno u angažmanu popularnih društvenih protagonista s takvom prtljagom na marketinškim poslovima.

Dokačio sam usput i megainstitucije s vrha koruptivne piramide, poput FIFA-e i njen doprinos u takvim rabotama. No mislim da sam u toj interpretaciji donekle 'promašio fudbal', odnosno da u nju nisam uključio neke bitne aspekte, možda i najbitnije. Stoga ovaj put želim napraviti korekciju/doradu vlastitih uvida po istom problemskom motivu. Zato koristim priliku i dajem mogućeno prof. dr. sc. Hromadžiću da primjereno odgovori Hajrudinu.

Dakle, na prvu se doista besramnom čini lakoća s kojom bankarsko-korporativni svijet u ovom slučaju zanemaruje, ignorira, ne pridaje važnost i pažnju zakonsko-pravnim okolnostima i simboličkim kontekstima, te vođen čistom profitnom računicom, kalkulišući sa socijalnim kapitalom i visoko rangiranom popularnošću, ulazi u poslovne aranžmane s likovima koji imaju 'putra na glavi', a takav je i 'Luka, Lukica nazionale'. No što ako je konačni rezultat takve poslovne politike, manifestiran ovaj put putem spomenute reklame, upravo dosljedan simbol, slika i prilika sušte istine tog društvenog miljea? Što ako je prizor utajivača poreza koji reklamira financijsko-kartični bankarski proizvod najistinitija moguća manifestacija same suštine takvog poslovnog modela, njegovog svijeta i pripadajuće mu logike? Takva perspektiva neizostavno priziva u pomoć neke alate psihoanalize, onu dobro poznatu freudovsko-lakanovsku konceptualnu aparaturu koja nam već duže od jednog stoljeća pomaže da primjerice preko omaške i lapsusa čitamo simptome stvarnog stanja stvari.

Svjedočimo materijalnoj realizaciji iz same srži modela, trulom realnom koje se traumatično sidri u jezgri pripadajuće mu realnosti. Na djelu je i svojevrsna artikulacija kolektivno podsvjesnog. Takvim pristupima slika Modrića kao presuđenog utajivača poreza koji reklamira bankovnu kreditnu karticu nije tek primjer nedopustive i licemjerne poslovne prakse, već to postaje i prizor najdosljednije istine o tom sistemu i njegovom mjestu u društvenom svijetu.

Gledajući kroz tu optiku, na izdvojenom reklamnom panou vidimo pravog čovjeka na pravom mjestu. Sve je na toj slici zaočruženo, posloženo kako treba. Sve je tamo gdje treba biti. Ostaje još samo da se putem razglaša zaori ona čuvena 'neka pati koga smeta...', pa lov može započeti.

■ Hajrudin Hromadžić

Odmor je otpor

Već na prvom modulu sve smo se složile da smo opterećene kućanskim radom, brigom za obitelj. Zbog toga na 'Katu' gledamo i kao na svojevrсни vikend-bijeg. Usto su nam koordinatorice i predavačice izabrale odlične teme, sve nam objasnile i potakle nas na razgovor i promišljanje, kaže Sanja Ratković iz Rijeke

P RVI ovogodišnji snijeg nije dobro sjeo pacijentima koji su došli na red za rehabilitaciju u Daruvarskim toplicama. Posebno su iznervirani pušači operiranih koljena i kukova. Svako toliko uz pomoć štaka izlaze na terasu topličke kavana gdje na minusu vode rasprave o mogućnostima produljenja bolovanja i odbacivanja ortopedskih pomagala. Njihove žalopojke garnirane sočnim psovkama, koje prisluškujemo iz prikrajka, iznenada prekida glasna zvonjava mobitela s jednog od susjednih stolova za kojim sjedi grupa žena. Pothlađeni ovisnici o nikotinu inače ne bi obratili pažnju na takav zvučni podražaj, ali se u ovom slučaju radi o zanimljivom izboru melodije. Onoj iz uvodne špice kultne serije 'Nepokoreni grad'.

— Nego, socijalna država je danas sve više sjećanje, a sve manje realnost. I tako je u cijeloj Europi – nastavlja crvenokosa vlasnica mobitela nakon što je odgovorila na poziv.

— Drugim riječima, natjeraj ljude u siromaš-

tvo, u borbu za golo preživljavanje i samo gledaj kako im se ruše svi snovi i nade. Onome koji razmišlja kako će sutra prehraniti dijete, preživljavanje postaje jedina preokupacija – dodaje pripaljujući novu cigaretu.

— Da sačuvaš crkavicu od plaće, to ti je prioritet – prekida je najmlađa u grupi.

— Kaj god. Znae kako se ono kaže, plaća je materijalna pomoć za one koji ne krađu, a penzija kazna za one koji nisu krali. *C'est la vie* – domeće prva.

Još koji dim pa će se vratiti u unutrašnjost rehabilitacijskog kompleksa, gdje ih očekuje nova tura predavanja i radionica. Gotovo sve one polaznice su prve generacije Škole za društveno-politički razvoj žena 'Kata' u organizaciji Srpskog demokratskog foruma, čiji je drugi modul pod nazivom 'Da nam živi, živi rad' proteklog vikenda održan u Daruvaru. Obožavateljica 'Nepokorenog grada', koju su pozorno slušale na čik-pauzi, njihova je predavačica i dugogodišnja sindikalna aktivistkinja JAGODA MILIDRAG ŠMID.

— S obzirom na to da se SDF opredijelio za bavljenje ženama, prvenstveno onima unutar manjinskih zajednica, a onda i generalno, promišljali smo koji bi bio najadekvatniji način za pristup toj temi. Uskoro smo shvatili da je žene potrebno umrežiti i dati im potrebna znanja, dovesti u situaciju da prvo kritički promisle o svojoj poziciji u kući, na poslu i generalno u društveno-političkoj sferi, a potom je započnu mijenjati – objašnjava nam JELENA NESTOROVIĆ, predsjednica SDF-a.

— Koliko god to nekome zvučalo izlizano ili već postignuto, mi zapravo želimo ravnopravnije društvo, ono u kojem neće samo žene prinositi hranu, a muškarci sjediti za stolom. Društvo u kojem neće samo žene biti te koje se brinu za djecu, društvo u kojem, uostalom, političke odluke neće dominantno donositi muškarci. A to naprosto nije

Polaznice prve generacije 'Kate' na modulu 'Da nam živi, živi rad' u Daruvaru

postignuto. Iz tog promišljanja izrodila se 'Kata' – dodaje Jelena.

Organizacija kojoj je na čelu 2021. pokrenula je i magazin 'Nadu', koji izlazi kao prilog našeg tjednika i nosi ime po narodnoj heroini NADI DIMIĆ. Prilikom osmišljavanja naziva škole ponovno su se bacili u potragu za hrabrim ženama, koje su u surovom periodu Drugog svjetskog rata sudjelovale u borbi za pravednije društvo. Naposljetku su odabrali Ličanku KATU PEJNOVIĆ. Riječ je o sumještanici i sunarodnjakinji NIKOLE TESLE, podsjeća Jelena, zaslužnoj za podizanje oružanog ustanka protiv ustaša, jedinog ženskoj vijećnici AVNOJ-a 1942. u Bihaću, potpredsjednici Sabora NR Hrvatske i predsjednici AFŽ-a Jugoslavije. Ženi koja je pritom doživjela smrt muža i trojice sinova.

Odaziv na poziv za upis u prvu generaciju 'Kate' premašio je sva očekivanja. Tragali su za 20-ak polaznika i polaznica, a prijavilo ih se više od 40, među kojima i jedan muškarac koji je svoje mjesto odlučio prepustiti nekoj od zainteresiranih žena. Jedini uvjet za prijavu bila je srednja stručna sprema, a na kraju su okupili 23 žene, od kojih je najmlađa tek zagazila u punoljetnost, a najstarija je već neko vrijeme u penziji. Njihovi profili i prijašnja iskustva su raznolika. Neke su veći dio života provele kao domaćice, druge su učiteljice, poduzetnice, vlasnice OPG-ova, lokalne političarke i članice ili predsjednice udruga. Osim dvije, koje su zbog 'Kate' potegnule iz Srbije, ostale su iz različitih dijelova Hrvatske: od Vukovara, Borova i Tenje, preko Pakraca, Varaždina, Siska, Topuskog, Krnjaka i Rijeke do Donjeg Lapca i Ervenika.

Planirano je da se program, koji se sastoji od šest vikend-modula raspoređenih na šest različitih mjeseci, održi svake godine. Postojeća generacija završit će ga pred ljetu, a onda od jeseni slijede nove prijave. Pritom se svaki susret održava na novoj lokaciji kako bi se polaznice što bolje upoznale sa zemljom u kojoj žive, rade ili pak imaju rodbinske i prijateljske veze. Prvi modul održan je nedaleko od Zagreba, a na njemu su učile i raspravljale o feminizmu i historijatu ženskih borbi.

— Budući da smo željele da se polaznice zbliže i da zapravo shvatimo kako dišu, na prvom susretu krenule smo od radionice u kojoj smo skicirale njihovu svakodnevicu. Tako smo zajednički došle do uvida na koji način žive i pokazale da se feministička borba može voditi i na mikro-lokacijama, u kući i na poslu. Nadale smo se da će osvijestiti, a i jesu, da je dosta stvari koje svakodnevno rade zapravo obojeno time što su žene – govori VEDRANA BIBIĆ iz feminističkog kolektiva Faktiv, koja je uz našu kolegicu iz Novosti IVANU PERIĆ te aktivistkinju i istraživačicu NINU ČOLOVIĆ koordinatorica 'Kate'.

— Na prvom modulu vrlo brzo smo došle do zaključka da ih neplaćeni kućanski i njegovateljski rad jako opterećuje, bilo da je riječ o studenticama, radnicama ili penzionerkama. Pritom je svakodnevica svih njih imala jako puno dodirnih točaka: premalo spavaju, umorne su i nemaju dovoljno vremena za sebe i prijatelje. Kroz mapiranje historijata feminističkih borbi su s jedne strane imale priliku uvidjeti da se zapravo radi o kontinuiranom radu, a s druge da su se za ogroman broj naših prava izborile žene, a ne političke stranke kako je dio njih to ranije mislio – veli Vedrana.

Dodaje da su drugi modul odlučile posvetiti radu jer lijevi feminizam i generalno feminizam o kojem one kao koordinatorice škole žele govoriti počiva upravo na ženskom radu, tj. na jednom od važnijih područja borbe. Pomoć u tome pružila im je Jagoda Milidrag Šmid, koja se pred polaznicama 'Kate' prisjetila svog bogatog sindikalnog i

feminističkog angažmana i ohrabrila ih na daljnje djelovanje.

— Berlinski zid se srušio na glavu žena jer nam je otada ponovno nepravedno pripisana uloga čuvarica ognjišta. Moramo biti svjesne takvih trendova, onoga što je prethodilo i onoga čemu idemo. Jedino tako možemo sačuvati barem zrnce utopije, boriti se za bolje živote koje zaslužujemo mi i naša djeca. Da nas se poštuje zato što smo radnice i žene. To nam nitko neće pokloniti – poručila je Milidrag Šmid.

Susret polaznicama ‘Kate’ u Daruvaru bio je i svojevrsni vid terapije, prigoda da se jedna drugoj požale na postojeće radne uvjete. Pogotovo onima koje su angažirane u nestabilnim, projektnim poslovima, a na kojima se najčešće bave teškim i potplaćenim njegovateljskim zadacima. Nije manjkalo ni prilika za maštanje o zajedničkom angažmanu u borbi za radnička prava. Na primjerima radnica Orljave, njegovateljica u vrtićima i platformskih radnika promišljale su o izgradnji solidarnosti kroz osnivanje sindikata, umrežavanju s različitim inicijativama, pa i blokadi Markovog trga. Pogledale su i višestruko nagrađivani dokumentarac SRĐANA KOVAČEVIĆA ‘Tvornice radnicima’.

Na narednim susretima, objašnjava nam Vedrana Bibić, propitivat će neplaćeni kućanski rad, njegovu funkciju u očuvanju kapitalističkog društva i kritički sagledati uporno guranje žena u privatnu sferu. Bavit će se i reproduktivnim zdravljem, nasiljem, rodnim stereotipima u medijima, političkim organiziranjem i različitim vidovima umrežavanja na principima solidarnosti.

Dobar dio polaznica zainteresiran je za modul na kojem će učiti kako napisati projekt, ali i još jednom kritički promisliti o

Za ogroman broj naših prava izborile su se žene – Vedrana Bibić (lijevo)

svijetu fondova, natječaja i angažmana u nesigurnim oblicima rada. Među njima je 45-godišnja SANJA RATKOVIĆ iz Rijeke, koja je oduševljena programom i dinamikom koja se stvorila unutar grupe. U razgovoru s njom saznajemo da ‘Kata’ dobrom dijelu polaznica predstavlja prostor za druženje, kratki bijeg od zamorne svakodnevice, a ponekima i iz malih, ruralnih sredina koje im ne nude mnogo prilika.

— Već na prvom modulu sve smo se složile da smo opterećene kućanskim radom, brigom za obitelj. Zbog toga na ‘Katu’ gledamo i

‘Razmisli sad dobro, šta ti očekuješ od sebe kao žene?’ – Olga Dragaš

kao na svojevrsni vikend-bijeg. Usto su nam koordinatorice i predavačice izabrale odlične teme, sve nam objasnile i potakle nas na razgovor i promišljanje – kaže Sanja.

Primjećujemo da su organizatori pazili i da u rasporedu ostave dovoljno vremena za odmor.

— Kako naše predavačice vole reći, odmor je otpor. To je izuzetno bitna parola koju svi zaboravljamo, kako u privatnom tako u poslovnom i svakom drugom aspektu našeg života. Vreme se ubrzalo razvojem kapitalizma i ostalih tekovina koje su se na sve to nakalemile, pa svi moramo non-stop negde juriti. Generalno uopšte ne razmišljam da je odmor potreba i da bez njega da ne možemo da funkcionišemo na svakodnevnom nivou – govori OLGA DRAGAŠ, farmaceutkinja, aktivistkinja i pjesnikinja koja živi u Kragujevcu.

Za ‘Katu’ je saznala preko društvenih mreža, a kao jedan od njenih najvećih pluseva ističe raznolikost životnih iskustava polaznica koja upotpunjuju formalni dio programa. Na školu gleda kao na alat za daljnju emancipaciju.

— Tokom jedne radionice morale smo razmisliti koja je žena najviše uticala na naše oformljavanje. Za mene je to bio izrazito dubok trenutak jer nisam imala nikakve lične poveznice, u smislu da razmišljam o majci, babi ili sestri, već mi je na pamet pala scena iz jednog filma u kome borkinja iz Rožave, komandirka ARIAN, sedi i priča sa mladom drugaricom koja se nešto pokolebala. Rekla joj je: ‘Razmisli sad dobro, šta ti očekuješ od sebe kao žene?’ I to je nešto što je meni palo na pamet jer je to pitanje koje mi nitko nikad nije postavio – kaže Olga.

Učiteljica hrvatskog jezika, volonterka u udruzi za darovitu djecu Klikera i tajnica SKUD-a iz Tenje ZORANA VUKSANOVIĆ svjesna je pak da dio ljudi ima predrasude prema vrijednostima na kojima se temelji program ‘Kate’.

— A mi smo tu da ih demantiramo i svojim djelima pokažemo koja je svrha svega ovoga – tumači nam Zorana.

U daljnjem razgovoru saznajemo da je taj 27-godišnjakinji SDF-ova škola već pružila iskustva i ohrabrenje za daljnje akcije.

— Koristit će mi i modul koji će se baviti projektnim planiranjem. Ranije sam se kroz kolegij o rodnom identitetu na fakultetu bavila osnovama feminizma. Pošto nisam dovoljno naučila, a deklariram se kao feministkinja, na ‘Katu’ gledam i kao na priliku za stjecanje novih saznanja – dodaje Zorana.

Nitko nam neće pokloniti da nas se poštuje zato što smo radnice i žene – Jagoda Milidrag Šmid (prva slijeva)

Zajednički smo došle do uvida na koji način žive i pokazale da se feministička borba može voditi i na mikro-lokacijama, u kući i na poslu – govori Vedrana Bibić iz feminističkog kolektiva Faktiv i jedna od koordinatorica ‘Kate’

S obzirom na to da je aktivna u organizacijama sa srpskim predznakom, zanima nas kako ocjenjuje položaj žena u manjinskim zajednicama.

— Borimo se, ali smo doslovno manjina manjine. Kako na izbornim listama, tako i na čelnim funkcijama. Bez obzira na to što se unutar tih krugova promovira ravnopravnosti, i dalje smo u podređenom položaju. Pritom smo u boljoj situaciji mi koje živimo u gradovima ili prigradskim naseljima od onih žena koje žive na selu, gdje i dalje prevladava patrijarhat – odgovara.

To nam potvrđuje i Jelena Nestorović. Kako kaže, u potrebi očuvanja vlastitog nacionalnog identiteta, manjinske zajednice često pronalaze uporište u tradiciji.

— Zbog toga su one još tradicionalnije od većinskih pa u tome smislu imaju i više prostora za napredak. A njega neće biti sve dok muškarci ne osvijeste poziciju u kojoj se nalaze njihove majke, sestre, partnerice, prijateljice i saradnice.

Uostalom, dodaje ona, živimo u društvu u kojem je izrazima ‘Srbi’ i ‘feminizam’ pripisana izrazito negativna konotacija, do te mjere da ih se koristi kao uvrede. Otud i strah dijela ljudi da se javno deklariraju kao Srbi i Srkinje ili feministi i feministkinje. O kombinaciji ta dva identiteta da i ne govorimo.

— ‘Katu’ smo zato i otvorile s temom feminizma, da zajedno razgovaramo, promišljamo i razbijemo mit o tom pojmu. Dapače, feminizmom se trebamo ponositi jer on doslovno podrazumijeva borbu za ravnopravnost – poručuje Jelena. ■

Присутнији у јавности

Надамо се још бољим резултатима наше репрезентације на Еуропеади 2024.

(Фото: Јовица Дробњак)

Које су најважније активности СРДС-а, односно Спортско-рекреативног друштва Срба у Хрватској?

Друштво је невладина и непрофитна организација с неколико главних циљева и активности. Понајприје, умрежавамо и повезујемо клубове који дјелују у хрватским крајевима у којима живе Срби: засад је таквих клубова тридесетак, углавном ногометних, али и везаних уз друге спортове, примјерице карате, стрељаштво и куглање. Помажемо им да ојачају капацитете бар до те мјере да наставе радити у срединама које су често без икаквих садржаја. Њихов размјештај махом прати демографску слику Срба у Хрватској: највише их је у источној Славонији, Горском котару, на Кордуну и Банији, нешто мање у западној Славонији, а осим НК-а Бискупија, у Лици и Далмацији их уопће нема. Исто тако, организирамо спортске манифестације, самостално или у сарадњи с клубовима; ондје гдје их нема, настојимо их успоставити. Издвајам регионални малоногометни турнир хуманитарног карактера, на којем су други пут наступили и Хрвати из Србије и Срби из свих дијелова Хрватске. У сарадњи с другим организацијама српске заједнице организирамо Дјечју олимпијад у Вуковару, Сеоску олимпијад у Кордуну, Зелену ноћ у Војнићу те малоногометне турнире у Пакрацу, Моравицама и Гомирију. Наша је мисија везана и уз ногометну репрезентацију хрватских Срба. Еуропеада, европско ногометно првенство тимова националних мањина, најважнији је терен на којем се исказујемо, па смо тако лани у Аустрији били пети од двадесет момчади. Битно је истакнути изузетну сарадњу с хрватским ногометашима из Србије на том натјецању, приликом којег смо дијелили смјештај и путне трошкове. Важан нам је и ангажман на јачању своје јавне присутности с циљем мијењања цијелог друштва набоље. У склопу таквих активности је и пројект 'Говор толеранције', унутар којег се развила идеја о награди за допринос развоју спортске културе и друштвене то-

леранције названој 'Владимир Беара' – то име носи велику симболику, а први награђени је ногометни тренер МИРОСЛАВ ЋИРО БЛАЖЕВИЋ.

Колико је СРДС с укљученим клубовима отворен за све?

Наша су начела мултикултуралност и толеранција, па у клубовима играју припадници свих етничких заједница, јер и то помаже да будемо максимално присутни у свим срединама. Можда тако и успоримо негативне демографске трендове. С тим у вези, имамо добру сарадњу с ромском заједницом премда нам је корона пореметила планове док наша репрезентација ове године планира утакмице с Хрватима из Србије, али и пријатељске сусрете на терену с истарским Талијанима и бањалучким Србима. И особно сам била мотивирана за рад у СРДС-у, не само ради спортских интереса него и стога што потјечем из запушеног и у рату деведесетих разореног краја Хрватске, па таквим ангажманом могу придоносити порукама мира, толеранције и сарадње.

Што још планирате ове године?

Надамо се још бољим резултатима наше репрезентације на Еуропеади 2024. у Њемачкој, па настојимо осуверевити припреме. Оне ће се одвијати и у Доњем Лапцу, средини у којој дјелује рафтинг-клуб Уна, иначе наш нови члан, али и у Умагу те другим срединама. Показало се да је Врбовско изузетно мјесто за регионални турнир, захваљујући агилности НК Гомирја, па ћемо га организирати и ове године. Планирамо уложити знатан новац у ширење мреже учлањених клубова. Нови су нам чланови они из Глине и Осијека, а план нам је оформити и фонд који ће стипендирати наше спорташе у економски мање развијеним срединама. Предвидјели смо едукације за тренере и спорташе, а наставит ћемо са свим сегментима Говора толеранције. Надамо се ојачати и људске потенцијале, јер смо до сада радили волонтерски, уз финансијску подршку СНВ-а и Уреда за људска права РХ. Простор за преговоре у том смислу се отвара, чему можемо захвалити изузетној сарадњи с ХНС-ом и Градом Загребом. Иако немамо стално послених – уз мене, активности Друштва волонтерски воде тек предсједник Милан Мартиновић и МАША САМАРЦИЈА, награђени смо као једна од осам најпоузданијих организација у Хрватској од стране твртке CompaanyWall, која у сарадњи с државним институцијама прати уредност пословања правних субјеката на годишњој разини. То нам је додатни вјетар у леђа и добра референција за будуће пројекте.

■ Н. Јовановић

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Престроги праг за дјечји доплатак

У САБОРСКОМ говору, у сриједу 25. јануара, СДСС-ова заступница ДРАГАНА ЈЕЦКОВ указала је на проблеме с којима се суочавају родитељи слабијег имовинског статуса приликом остваривања права на дјечји доплатак. Навела је да је Клуб заступника СДСС-а недавно добио једноставан упит. Једног родитеља је занимало: ако минимална плаћа континуирано расте, а основица за дјечји доплатак остаје иста, да ли је могуће да родитељи с минималном плаћом губе право на дјечји доплатак? Јецков је казала да је могуће изгубити право на дјечји доплатак.

— Наиме, минимална плаћа у мандату ове Владе осјетно је порасла и ове године износи 560 еура нето, што је наравно изврсно, али тај раст није праћен и промјеном основице за обрачун накнада и других примања која износи свега 441,44 еура. Да би се остварило право на најнижи дјечји доплатак од 26,49 еура, укупни доходак по члану кућанства мјесечно не смије прелазити 309,01 еура. Узмемо

повољно задужују. Немојмо занемарити чињеницу, која је знанствено доказана, да одрастање у сиромаштву значајно отежава когнитивни развој дјеце, школски успјех и здравље те значајно отежава друштвену афирмацију због велике стигматизације којој дјеца бивају изложена – нагласила је Драгана Јецков.

Додала је да је рецентна одлука Владе да финансира школске оброке, као и бесплатан пријевоз и учбенике за ученике, хвале вриједан потез. То ће дјеци, сматра она, значајно побољшати увјете образовања.

Заступница је такођер скренула пажњу на чињеницу да је Хрватска данас међу европским земљама које најмање издвајају за дјечји доплатак, а према универзалном дјечјем доплатку иде све већи број земаља у Европској унији.

— Бољим суставом дјечјих доплатака нећемо у потпуности ријешити све проблеме, али ће он попут бесплатних школских оброка, пријевоза ученика и бесплатних учбеника, итекако допринијети њиховом рјешавању. Иако је у Плану законодавних активности за 2023. планирано доношење Закона о доплатку за дјецу, у име клуба заступника СДСС-а апелирам да се што прије приступи овој измјени на начин да се коригира сустав

Сустав дјечјих доплатака
треба коригирати (Фото:
Грго Јелавић/PIXSELL)

ли за примјер трочлану обитељ у којој родитељи зарађују минималац, схватит ћемо да њихов укупни доходак по члану кућанства износи 373,33 еура, што дебело прелази границу за остваривање права на дјечји доплатак у најнижем разреду. Укратко, ради се о томе да једна позитивна економска политика, мислим на подизање минималне плаће, узрокује губитак права на другу, врло важну социјалну и демографску мјеру: право на дјечји доплатак – објаснила је Јецков.

Она даље наводи да су подаци Државног завода за статистику врло конкретни. Упућују на то да, иако је стопа незапослености рекордно ниска и износи 6,7 посто, чак 19,2 посто дјеце у доби до 18 година налази се у ризику од сиромаштва. Из тога се изводи закључак, казала је заступница, да је скоро свако четврто дијете сиромашно. Исто тако, упозорила је Јецков, подаци показују да укупни издаци за дјечји доплатак и број дјеце приматеља рапидно падају због престрогог цензуса и ниских износа.

— Ови подаци уистину нам говоре колико се тешко сналазе и како такве обитељи заправо живе. Многи од родитеља додатно раде у својој економији или се пак не-

дјечјих доплатака. Конкретно, тражимо да доходовни праг буде спуштен и да се повећа доплатке како би обитељи, прије свега дјеци Јерков, осигурали безбрижније дјетињство – закључила је Драгана Јецков.

Према подацима Хрватског завода за мировинско осигурање (ХЗМО) о кретању броја дјеце и корисника доплатака за дјецу, у 2021. број корисника доплатака за дјецу износио је 134.807 и обухваћао је 263.906 дјеце. Грађанска иницијатива 'За дјецу' покренула је потписивање петиције за измјене Закона о дјечјем доплатку. Аутори петиције истичу да је тренутни Закон о дјечјем доплатку срамотан.

‘Вријеме је да се мијењају ствари које се нису мијењале десетљећима. Дјечји доплатак у Хрватској износи мизерних 199 до 299 куна, или по новоме 25,87 до 38,90 еура. Цензус је такав да многе обитељи остају без дјечјег доплатака унаточ томе што су на прагу социјалних случајева због малих примања, иако су запослени’, наводи се у тексту иницијативе.

■ Ања Кожул

Sve je dobro dok još mogu raditi – Rade Cvjetičanin

Guverner banijske narodne banke

Koliko je vješt u baratanju sitnišem za koji se danas ne može kupiti ni pišljivog boba, Radu Cvjetičanina iz Starog Sela kraj Topuskoga moglo bi se slobodno imenovati guvernerom nacionalne banke. Raspolaže s dvadeset centi po danu

PROŠLOG smo proljeća, u tekstu naslovljenom 'Ministarka kućnih financija', pisali o 87-godišnjoj ZORKI LANDUP iz Donjeg Dobretina kraj Dvora koja je preživljavala sa svega četiri kune dnevno. Kad je od svoje mršave mirovine od jedva 1.200 bivših kuna, izdvajala za režijske troškove i druge nužne izdatke, toj boležljivoj starici, izračunala je, preostajalo je točno toliko za sve druge svakodnevne potrebe, od hrane do lijekova. 'Napiši, moj sinko, da Zorka Landup ne postoji ni za Crveni križ ni za Centar za socijalnu skrb', kazala nam je tada.

Naša je sugovornica nedugo nakon našeg razgovora preminula, a prisjetili smo je se prošli tjedan, posjetivši RADU CVJETIČANINA u Starom Selu kraj Topuskoga. Taj samotnjak koji puni šezdeset i osmu godinu života također prepinje kroz ušicu igle pa preživljava od svega 820 kuna nacionalne mirovine. To znači da mu po danu, primijenimo li računicu

kakvu je Zorka bila prisiljena primjenjivati iz mjeseca u mjesec, ostaje tek kuna i pol ili, preračunato u novu valutu, punih 20 centi.

Ako je pokojna starica iz Dobretina bila prava ministrica financija, Radu bismo slobodno

mogli imenovati guvernerom banijske narodne banke. Toliko je vješt u baratanju sitnišem za koji se danas, na tzv. slobodnom i zajedničkom EU-tržištu, ne može kupiti ni par deka pišljivog boba. Dokaz? Činjenica da je još živ.

'Socijala' viša od mirovine

Nakon posjeta Starom Selu, razgovarali smo s VESNOM GOLUB, pravnom savjetnicom Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, institucije kroz koju se Radi Cvjetičaninu isplaćuje mjesečna naknada u obliku tzv. nacionalne mirovine.

— Najprije treba da ode u glinsku podružnicu Centra za socijalnu skrb s rješenjem HZMO-a, pa će ga ondje prijaviti kao svoga korisnika. Naime, njihova je naknada viša od naše, platit će mu se i neki režijski troškovi, a imat će pravo i na par drugih pogodnosti. Mislim da s tim prelaskom iz HZMO-a u Centar ne bi trebalo biti nikakvih problema – kazala nam je Golub.

Kad smo te informacije prenijeli Radi, zahvalio nam se od srca – pa nas pozvao da skupa zamezimo njegove kobasice, čim budu dovoljno suhe.

— Računica je jednostavna, možeš računati koliko hoćeš: ja sam je stotinu puta prošao no rezultat je uvijek isti, bilo to u kunama ili u eurima – kaže nam Rade, pa nastavlja svoju životnu priču.

— Trinaest sam godina u topuskom pogonu Željezare Sisak bio tzv. referent fizičke i tehničke zaštite, a onda je 1991. sve to naprasno prekinuto. Oluja me potom otpuhala u Srbiju na sedam godina, da bih odmah po povratku sa svim mogućim i nemogućim papirima, otišao u Mirovinsko srediti kakvu-takvu penziju. Ondje su mi rekli da nemam dovoljno staža i da ništa od mirovine. Vidio sam da je vrag odnio šalu i prijavio se Zavodu za zapošljavanje. No kako me odande nisu zvali, naćuo sam da u TIM-u Topusko primaju radnike, pa sam pokušao tamo naći neki posao. Nažalost, nisam uspio proći dalje od porte: čim sam portiru kazao da idem u kadrovski odsjek predati prijavu, hladno me otpilio riječima 'Vi Srbi nemate što tražiti u Hrvatskoj!', pa tako ni u krug tvornice nisam uspio ući. Neko sam vrijeme primao socijalnu crkavicu, a onda su mi rekli da imam pravo na nacionalnu naknadu od 820 kuna mjesečno.

Čim je primio rješenje od Mirovinskoga a potom i prvu naknadu, dohvatio je olovku da pažljivo, u decimalu, izračuna s koliko novca zapravo raspolaže. S obzirom na to da ga režijski izdaci u prosjeku stoje sada 'nevažjećih' 780 kuna, za rastezanje od početka do kraja mjeseca preostaje mu točno 40 kuna. Što, kad se preračuna u eure te podijeli po danima, ispadne manje od dvadeset centi. Toliko preostaje za svakodnevno preživljavanje tom čovjeku načeta zdravlja i s bremenom godina na plećima.

NE preostaje mu ništa drugo doli raditi najteže poslove za najnižu dnevnicu. Uglavnom to bude sječa drva u šumi, ponekom nacijepa ili pokosi dvorište, okućnicu, livadu. Pored toga, ne zaboravlja svakoga dana popiti točno 12 tableta, šest izjutra a sedam uvečer. Protekle je jeseni uspio takvim radom privrediti pune četiri tisuće kuna, pa za taj novac kupiti svinju koju je neko dohranjivao, što mu je omogućilo da na tavan spremi zalihe hrane koje moraju dostajati barem do ljeta. A tada će mu, nada se, 'uletjeti' i pokoje novo nadničarenje.

— Kruh pečem sam, onaj iz pekarnice mi je preskup. Kad kapne kakva dodatna crkavica, kupim vreću brašna, pa gladi nema. Imam i nekakvu bašticu koja urodi s ponešto krumpira, luka i mahuna, ali da vam pravo kažem, najčešće jedem salamu, tako još najjeftinije prođem. Budem, dakle, sit, iako u džepu nema ni lipe ni centa – kaže nam kralj pretakanja ničega u ništa, svjestan krhkosti života po vlastitim nesretnim iskustvima, ali i najvećoj tragediji koja ga je zadesila: njegova kći SANDRA preminula je 2014. u svojoj 25-oj od posljedica dijabetesa. Prije dvije godine sahranio je i njezinu mamu, svoju suprugu NADU, pa od tada samuje. Kaže da bi se s lakoćom odrekao svojih mizernih primanja samo da su njih dvije još s njim: zajedno bi već nekako prošli svaku životnu turbulenciju. Onu koja je započela s Olujom preživjeli su nakon dugog i neizvjesnog putovanja u izbjegličkoj koloni u Rumi. Poslije sedam tegobnih godina Rade i Nada zajedničkim su snagama uspjeli popraviti i u pristojno stanje dovesti svoj opustošen dom, sretni što su žive glave sačuvali.

— Sve je dobro dok još mogu raditi i ponešto zaraditi, ali znam da će vrag kad-tad doći po svoje: što će sa mnom tada biti, ne usudim se ni pomisliti – zaključuje Rade Cvjetičanin svoj susret s nama. ■

Duško neuništivi

Bio sam voditelj servisa, šef konobarima i šefovima sala. Kad nisu imali formalnog razloga da me smijene, ukidali bi radno mjesto za koje sam jedino ja ispunjavao uvjete. Triput je HDZ dolazio na vlast, triput su me smjenjivali, kaže daruvarski ugostitelj Duško Medaković

PREŽIVIO je omiljeni daruvarski ugostitelj DUŠKO MEDAKOVIĆ sve uspone i padove koje donosi život: smjene s rukovodećih pozicija zbog političke orijentacije i nacionalne pripadnosti, pritiske i prijetnje u ratno i poratno doba. Nakon četiri desetljeća provedenih u istoj tvrtki, bez profesionalnih oboljenja kakva počesto prate zahtjevan posao, dočekao je umirovljenje. U Daruvarskim toplicama, specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju, radio je točno 42 godine, jedan mjesec i 17 dana kao konobar, šef sale i voditelj servisa. U branši u kojoj je fluktuacija radne snage velika, to je izuzetna rijetkost. Tu 'odanost' prema zaposlenima Duško pripisuje visokoj razini ugostiteljske usluge koja se u tom kolektivu godinama njegovala, svojim kolegama, mogućnostima učenja i napredovanja, ali i velikoj ljubavi prema rodnom gradu iz kojeg nije otišao ni onda kada se Srbima to, izravno ili neizravno, poručivalo. Ponekad i zveckanjem oružja pored glave.

— Hotel Termal u ratu nije zatvorio vrata, bila je to naša radna obaveza. Da se kasno navečer ne bismo vraćali kućama, radi fizičke sigurnosti, spavali smo u hotelskim sobama. U to su vrijeme opljačkali kuću mojih roditelja u Doljanima kraj Daruvara. Odnijeli su sve što su mogli, a ostalo porazbijali i na kraju im bacili neku eksplozivnu napravu. Tata i mama, tada u dobi od 65 i 67 godina, bili su u podrumu, pa su preživjeli napad. Kuću moje strine koja je odmah do naše su zapalili, a moji su je gasili vodom iz bunara. Dolazila je komisija dvaput popisivati što nam je sve oštećeno i ukradeno, da dobijemo neku odštetu. No kad su došli treći put, potjerao sam ih: jedino što smo dobili bilo je dvadeset kvadrata najlona da stavimo na prozor – prisjeća se Duško. Najviše je žalio za svojom kolekcijom gramofonskih ploča i tzv. unučića, bočica alkoholnih pića kojih je prikupio više od stotinu; ploče s izvedbama srpskih pjevača i bendova su polomljene u paramparčad, a ostale odnesene – među njima i '5. april '81' Bijelog dugmeta, zapis

Nisu ga uspjeli otjerati –
Duško Medaković

koncerta u zagrebačkom Kulušiću, koji se i u doba izlaska teško moglo nabaviti. No možda najteži trenuci su nastali tri dana nakon međunarodnog priznanja Hrvatske, kada je u Daruvar stigla Virovitička brigada Hrvatske vojske.

— Rekli su nam da svi Srbi i oni koji imaju veze sa Srbima idu van iz Termala. Dakle, ako je netko Hrvat ili Čeh a supružnik mu je Srbin ili Srpkinja, više neće moći raditi. Tadašnja ravnateljica MARICA PERVAN nije u tom smislu pravila razliku među ljudima, no 15. siječnja 1992. me prebacila u naš restoran

u centru grada, kao da je nešto znala i predo-sjećala. Jednog dana, malo prije zatvaranja oko 16 sati, došla su petorica uniformiranih i naoružanih te rekla da bi sa mnom porazgovarali. Odbio sam, jer sam morao zatvoriti prije zamačenja, no oni su izišli za mnom, počeli vikati i pucati u zrak. Kolegica koja je već zamakla u drugu ulicu mislila je da sam gotov; možda bi me i ubili da dvoje ljudi nije tada tuda prošlo. Sljedećeg su dana opet došli po mene, ali me nije bilo jer sam nosio novac u Finu. Kolegica je trčala za mnom kako bi mi kazala da se ne vraćam. Poslije sam sreo jednog kolegu konobara iz Virovitice, koji se osobno založio da me više ne diraju – prisjeća se naš sugovornik tih trenutaka. Bilo je tu još maltretiranja i verbalnih prijetnji, a pamti i cijev pištolja uperenu u trbuh. Sve su to radili ljudi s kojima se prije bio družio.

— Kasnije su mi se ispričavali, a ja im sve oprostio. S nekima se i danas družim, s nekima samo pozdravljam, a ima i onih koji izbjegavaju moj pogled – kaže Duško, pa ukratko rezimira svoje ratno poglavlje.

— Moj je brat radio na riječkom vodocrpilištu, a bio je i u Hrvatskoj vojsci u pa je na ličkom

ratištu proveo 155 dana. Roditelji nisu željeli otići iza iz Daruvara, a ja ih nisam mogao ostaviti. Bez obzira na sve što sam pretrpio, nije mi žao što sam ostao ovdje – kaže.

Srednjoškolsku naobrazbu stekao je u Daruvaru 1976. s posljednjom generacijom područne Ugostiteljske škole iz Zagreba. Praksu je odradio u Kupališnom lječilištu, a nakon odsluženja vojnog roka radio je sezonski po seoskim krčmama. Stalan posao dobio je 1982.

— Već 1987. krenuo sam na specijalizaciju u Osijek. Išlo nas je četvero, no jedini sam ja završio i dobio peti stupanj obrazovanja. Osječka ugostiteljska škola bila je izuzetno cijenjena, po kvaliteti nastave je bila druga u Jugoslaviji, odmah iza Opatijske – kaže Medaković, koji je šef sale bio od 1988. do 1992., kada je smijenjen bez ikakvog obrazloženja te premješten na radno mjesto konobara, kasnije i na mjesto drugog konobara, što je značilo da ne može raditi u objektima viših kategorija. Naknadno mu je potvrđeno da je tako odlučeno u općinskim službama i to zato što je Srbin. Vraćen je na položaj 2011., ali je i poslije bilo degradacija.

— Bio sam i voditelj servisa, šef konobarima i šefovima sala. Kad nisu imali formalnog razloga da me smijene, ukidali bi to radno mjesto za koje sam jedino ja ispunjavao uvjete. Triput je HDZ dolazio na vlast, triput su me smjenjivali; kad neki ljudi pobjede na izborima, otvore bocu pjenušca, a naši su proslavljali tako da mene smjenjuju – šali se Duško, kojeg ništa nije pokolebalo da svoj posao obavlja stručno i profesionalno. Gosti nikada nisu osjetili kakvi se problemi kriju iza vječno nasmijanog konobarskog lica, a posluživao je i vrhunske sportaše koji bi u Daruvar dolazili na pripreme, rehabilitaciju ili odmor, pa pjevače, glumce, sveučilišne profesore, književnike, veleposlanike, predsjednike, stranačke prvake, ministre i tisuće drugih ljudi različitih zanimanja. Bilo je tu zgoda i nezgoda, ali Duško ni za novinski članak ni za knjigu ne želi javno s imenima, iako se, vjeruje, nitko od njih ne bi naljutio. To su profesionalne tajne i sve što se događa ostaje čvrsto zatvoreno iza hotelskih vrata. Pamti zgodu kada su za isti stol sjeli osuđivani kriminalac i njegov tužitelj. Pazili su da goste s otežanim kretanjem ne smještaju u povišeni dio restorana, pa im je dopao stol za dvije osobe; tužitelj je na to ipak reagirao na vrijeme, pa zamolio Duška da ga premjesti za drugi.

— U Daruvarskim toplicama uspješno je liječen ženska neplodnost, pa su ovamo dolazile pacijentice iz cijele Jugoslavije. Ljetos nas je posjetila jedna gospođa u pratnji svog sina i snahe. Boravila je kod nas, kazala je, 1983., pa uprla prstom u sina – zaključuje Medaković. ■

Duško Medaković (prvi
zdesna) kao mladi
konobar

Ни светка ни петка

Знала сам да је радно
вријеме у новинарству
широк појам. Али ово је
превршило сваку мјеру.
Зато морамо имати
уређене радне односе
– каже Марија Молнар,
повјереница Регионалне
синдикалне подружнице
СНХ у Вуковарско-
сремској жупанији

СНАРУШАВАЊЕМ радних права и све већом неизвјесношћу у новинарству, примјетно је окрупњивање синдикалних огранака у редакцијама локалних медија. Новинарке и новинари Вуковарско-сремске жупаније у протекле три године се све више организирају и прикључују Синдикату новинара Хрватске.

МАРИЈА МОЛНАР с Хрватског радија Вуковар, повјереница је Регионалне

синдикалне подружнице СНХ у Вуковарско-сремској жупанији, основане 2020. Новим колегама пожељела је добродошлицу и поздравила медијско јачање синдикализма у 'трусном подручју' какво је вуковарско. Огранци су до сада основани на Плавој Винковачкој телевизији, у дописништву Вечерњег листа, на Радио Дунаву, Хрватском радију Вуковар, на порталу о32 пресс и у медијима Заједничког већа општина. Молнар истиче да је Вуковар подијељен на више основа те да влада нестабилност у економском, међуљудском и демографском смислу.

Групирање под кров СНХ-а њихов је одговор на оптерећене односе.

— Ми смо се организирали јер 'нисмо знали што ћемо са собом'. Тешко је било у почетку, али сада се више људи учлањује зато што имају више проблема. Не поштује се радно вријеме, новинари се морају борити за годишњи одмор, слободан дан и да им буду плаћени прековремени сати. Говоримо о кршењу темељних радничких права. Наша струка је страшно изложена, у таквим околностима не можете давати најбоље од себе. Ми смо својим примјером показали да је могуће заједно радити и стремити неким вишим циљевима – објашњава Молнар. Додаје да донекле схваћа власнике медија, издavaчe и издаваче, али новинари не смију пристајати на све. Сматра да је важно инсистирати на колективном уговору.

— Немамо ни светка ни петка. Кад сам кренула у ове воде знала сам да је радно вријеме у новинарству широк појам. Ако падне бомба, идем радити. Али ово је превршило сваку мјеру. Затрпани смо информацијама од 0 до 24. Зато морамо имати уређене радне односе који се поштују. Важно је да знамо своја права, око тога нема преговора с послодавцем – јасна је новинарка.

Она наводи да је посебан изазов радити у локалним медијима јер новинари морају остати живјети у малој средини након што нешто напишу. Молнар подцртава да је још теже бити жена, новинарка и припадница националне мањине у Вуковару. Синдикат биљежи све више напада на мањинске новинарке.

— Овдје су новинари и новинарке додатно оптерећени због националне подијељености. Новинарке трпе вишеструку дискриминацију. Недавно се догодило да је један локални политичар отворено прозивао новинарку због њене националности. То онда даље иде по десничарским медијима, позива се на линч. Нас нема тко штитити, то могу само синдикат и полиција. Жене су превише изложене и треба их ојачати. Радимо тежак, одговоран посао и заслужујемо више поштовања – закључује Марија Молнар.

Ових дана Регионалној подружници се придружила и мала, али давно формирана редакција Медијских сервиса Заједничког вијећа општина (ЗВО) из Вуковара. За синдикалног повјереника је изабран новинар НИКОЛА МИЛОЈЕВИЋ. Новоизабрани повјереник наводи да је подружница основана по узору на веће редакције. На овај корак су се, како каже, одлучили из више разлога, а први и најважнији је онај због којег се синдикалне подружнице

и иначе оснивају – због боље заштите новинарских права.

— До сада смо, највише својом кривицом, били искључени из синдиката и струковних организација. Синдикално смо се организовали у циљу бољег повезивања и информисања о нашим заједничким интересима и правима. Желимо бити конструктиван партнер синдикату али и нашем послодавцу. Верујемо да ћемо на овај начин побољшати и лични рад те допринети бољем информисању наших грађана – каже Милојевић.

Часопис Извор, тв емисија 'Хроника Славоније, Барање и западног Срема' и портал Срби.хр, окупљени под капом ЗВО-а, покривају све битне теме за заједницу у овом дијелу Хрватске, али и шире. Подједнака укљученост у производњу телевизијског програма уз рад у тисканим новинама и на порталу, десетак стално запослених у ЗВО-у чини мултимедијалним новинарима. Осим тога, они су задужени за интернет страницу њихове организације. Имају такођер издвојени тв студио у Книну с једном новинарком и два сниматеља.

— Извор и тв емисија излазе два пута месечно, док се портал ради на дневној бази или када је потребно, зависи шта је приоритет у датом тренутку. То и јесу и нису једнаки садржаји. За новине нам треба више прилога него у тв емисији, док портал нема та ограничења. Мала смо редакција и крпимо се како знамо. Некад исти садржај обрађујемо на три различита начина. Сви смо запослени на пуно радно време – појашњава Милојевић.

С уласком у синдикалне воде очекују да ће упознати колеге из различитих медија и тако боље спознати ситуацију у струци и научити о правима о којима досад, каже повјереник, нису много знали. Као новинари и новинарке с радним искуством од 10, 15 или 20 година, баве се правима једне мањине, па је сасвим логично, објашњава, да прије свега буду упућени у своја права. На питање о медијској слици у Вуковарско-сремској жупанији, наш суговорник одговара да су локални медији и у Вуковару већински у власништву локалне самоуправе. Оних тржишно усмјерених нема, осим дописништва већих новинарских кућа.

— Медијска слика није сјајна. Новинари су потплаћени и под притисцима, а локални медији су увек у слабој позицији. Они су изоловани од центра државе, раде 'онако како им кажу', нове генерације новинара уче од старијих, ништа се не мења. Живот у малој средини није лаган за многе професије, посебно за новинарску – поручује Милојевић. Позиција новинара припадника националне мањине у локалним срединама умногоме је специфична. Новинари из медијских сервиса Заједничког вијећа општина свој посао обављају професионално и савјесно, но друштвене и политичке околности у Вуковару отежавају њихов рад.

— И ми такође добијамо претње, најчешће некаква писма од екстремиста. Не осећамо да неко устаје у нашу заштиту. Понекад смо суочени и с незадовољством припадника наше заједнице оним што радимо, тако да постоји читав спектар критика. Притисака је пуно. У таквој ситуацији се треба организовати и видети шта можеш да направиш да се одбраниш од тога. Размишљали смо: ако у СНВ-у, односно у Новостима постоји синдикат, ако су се они организовали и поставили, зашто не бисмо и ми? Све је у складу са законом – говори Милојевић. ■

Специфична позиција
мањинских новинара –
Никола Милојевић

Мјера двију вјера

Још у основној школи пролазећи јужновелебитским путовима запажала сам необична ‘гробља’ и питала се зашто је ондје тако пуно ‘гробова’. Одговор сам добила од бабе: ‘Нису то, ранка моја, гробови, то су света миста наши душа – мирила’, каже Мирјана Трошељ. На простору Динарида пракса мирила била је својствена и католичком и православном становништву

Ф

илм ‘Трагови’ ДУБРАВКЕ Турић поново је скренуо пажњу јавности на мирила, погребна спомен-обиљежја на Велебиту, али

и у неким дијеловима Далмације, која су намијењена душама покојника. По обичају, који се одржао такорећи до почетка овог вијека, сумјештани би покојника носили до гробља која су била удаљена и више километара од његове куће, без стајања за одмор. Отприлике на пола пута до гробља носачи би покојника спустили на тло и с два камена означили његово тијело ставивши један камен уз главу, а један уз ноге. То је, према вјеровању, давало мјеру покојника, одатле и назив за мирила. Кад би покојника однијели, простор између два камена попљочавао би се плоснатим камењем, а на узглавном камену клесали би се плитки рељефи. Носачи би настављали према гробљу, сахрањивали покојника и више не би марили за његов гроб.

— Будући да су мирилишта лоцирана крај пута који води од насеља на Велебиту

до гробља у приобаљу, а њима се готово свакодневно пролазило с благом на испашу или неким другим послом, из пијетета према живим душама предака застајало се крај њих и молило. У религијско-симболичној функцији мирила су света мјеста, јер се на њима у обреду мјерења покојниковог тијела – ‘јер душа је колик и тило’ – помоћу два прикладна камена одјељује његова жива душа од тијела и остаје у каменим мјерама прије него што одлети у онострану свијет у којем живи вјечно. Тијело у гробу постаје неважно, јер ће постати прашина, стога се гроб након укопа више није обилазио. Та релација штовања душа-небо и нештовања тијело-земља одразила се на подвелебитским гробљима обраслима у високу траву коморач готово до 2000. године. Кад бисте питали старију особу како је, одговарала би устаљеном фразом: ‘Синко, с једног ногон у коморачу’ – прича нам повјесничарка умјетности Мирјана Трошељ која годинама проучава културне, повијесне и антрополошке аспекте мирила.

Она су грађена на цијелом динарском ареалу од сјеверног Велебита до Далматинске загоре, а вјеројатно се јављају у средњем вијеку, но није познато јесу ли културна појава старосједилачког становништва Динарида или су је сточари номади у средњем вијеку с југоистока пренијели на те просторе. У сваком случају, пракса мирила била је својствена католичком и православном становништву на том простору.

Трошељ истиче да је повјесничарка Ивна Анзуловић у Хрватском државном архиву Задар пронашла први запис о њима који потјече из 1576. године, након Ципарског рата. У документу о разграничењу између млетачке и турске власти наводи се да граница иде преко Кукаљића мирила (село Кукаљ у Равним котарима). Село се спомиње још 1499., што наводи на закључак да су Кукљи имали своје мирилиште и у 15. стољећу, а можда и раније, али о томе нема потврде. Наглашава и да су планинари дали велики допринос разумијевању мирила, јер су између два свјетска рата Јосип Пољак,

ИВАН КРАЈАЧ из Загреба и РАДИВОЈ СИМОНОВИЋ из Сомбора написали прве стручне чланке о њима, а Симоновић је 1926. начинио прву снимку мирила на јужном Велебиту – мирилишта Западнари код Коића. Систематска научна истраживања велебитских мирила започела су након 1945. године.

— О поријеклу мирила још немамо савим поуздана сазнања, премда су двојица угледних знанственика изнијела поставку о могућности преткршћанског супстрата у кршћанству. Проучавајући мирилишта Љуботића на јужном Велебиту, угледни бечки славист ГЕОРГ ХОЛЦЕР изнио је 2012. сљедећу тезу: Од куће до мирила поганство, од мирила до гробља кршћанство. Из тога произлази да је велебитски сточар био прикривени двовјерац и да су вјеровања везана уз мирила остали преткршћанске традиције на Велебиту све до почетка 20. стољећа, точније докле

Архетипски соларни крижеви на мирилима у Опуваном Долцу (Фото: Лепа Петри/уступила Мирјана Трошељ)

Прича о мирилима и њиховом мистичном погребном обреду изнимна је, и код нас још увијек доста непозната. То ме мотивирало да напишем причу о антропологији која на стећцима и мирилима проучава урезе и симболе – истиче Дубравка Турић

nada

Društveni
magazin
Srpskog
demokratskog
forum

NOVOSTI
HOBOĆIA
#1206, Petak 27/01/2023

ANA ĐURIĆ KONSTRAKTA

Humor je sredstvo otpora

Mišljenja sam da humor na intelektualnom, kao i muzika na emotivnom nivou, najbrže radi i da je dobro sredstvo za osveščivanje ili čak otpor. U muzici na određeni način delim sopstvena suočavanja sa sobom u kojima se mnogi prepoznaju

ZDRAVI bili, za ANU ĐURIĆ KON-
STRAKTU već ste čuli svi. Godi-
nama je bila vodeća vokalistica
indie pop sastava Zemlja gruva
osnovanog 2007. godine. Solo karijeru
započela je 2019. objavom singla 'Žvake'.
Početkom lanjske godine objavila je
'Triptih', autorski projekt koji uključuje
pjesme 'Nobl', 'In corpore sano' i 'Meka-
no'. S 'In corpore sano' bila je predstavnica
Srbije na Eurosongu, kad su joj i glas i
ruke i poruke upamtili u čitavoj regiji, a
i šire.

S Konstraktom se upoznajemo
na Danima srpske kulture u Zagrebu,
a ovaj razgovor kasnije nastavljamo
preko mejlova i Google dokume-
nata, tipkajući između božića
i novih godina. U moru distrakcija,
lovile smo pokoji fokusirani val, a Ana
ga je s nama entuzijastično i veliko-
dušno čekala. Idemo mekano, nek' je
prokleta.

●
**Prije Konstrakte bila je samo Ana. A
ta je Ana nekad bila mala, dijete. Gdje
ste i kako odrastali, što vam je danas
upečatljivo iz tog perioda?**
Odrastala sam osamdesetih i počet-
kom devedesetih na Novom Beogradu.
Život na Novom Beogradu osamdes-
etih znači i mnogo prostora za igranje
i druženje – blokovi u zelenilu, prolazi
između zgrada za štekove. Mnogo nas
je, ali funkcionise komšiluk. Pečemo
paprike za ajvar zajedno ispred zgrade,
svi kupujemo na jednom mestu itd. To
je ono čega se prvog setim iz detinjstva.
Možda i najvažnije.

U arhitekturu sam slučajno zašla

●
**Kad je stvaranje muzike postalo di-
jelom vašeg života, sjećate li se prvih
muzičkih koraka?**
Oduvek sam volela muziku i ona je bila
značajni deo mog emotivnog odrasta-
nja. To je ujedno i ono što u muzici i
danas najviše cenim, tu njenu poma-
lo katarzičnu i emancipirajuću moć.
Čistim spletom okolnosti sam počela
da učestvujem u stvaranju muzike.
Dok sam studirala, družila sam se sa
ljudima koji su pravili muziku u okviru
sastava Mistakemistake. Tu mi je pru-
žena prilika da napišem pokoji tekst,
a kasnije da eventualno i izvedem to

●
**Oduvek sam
volela muziku i ona
je bila značajni deo
mog emotivnog
odrastanja. To je
ujedno i ono što
u muzici i danas
najviše cenim, tu
njenu pomalo katar-
zičnu i emancipira-
juću moć**

što sam smislila. Svaka moja izvedba
je bila gotovo komična, ali i to je imalo
svoju čar.

●
**Studirali ste arhitekturu. Što vas je
u tome najviše zanimalo i što vas je
kasnije od arhitekture maklo?**
Kao i u muziku, u arhitekturu sam
slučajno zašla. Videvši oglas na vratima
moje srednje škole, koji je nudio pri-
preme za upis na arhitekturu, odlučila
sam da odem tamo. Da je bio oglas za
pripremu za japanski, otišla bih možda
tamo. Srećom, obrazovanje koje je de-
vedesetih nudio arhitektonski fakultet u
Beogradu bilo je dosta široko, pre svega
teoretski. Najvrednije i najuzbudljivije
od svega su bile diskusije u okviru pro-
jektantskog studija, kod IVANA KUCINE
i MILANA ĐURIĆA, gde smo naučili da
promišljamo i koncipiramo, kao i časovi
istorije umetnosti kod čuvenog MIŠKA
ŠUVAKOVIĆA.

●
Kakvo je bilo stanje u praksi?
U praksi se desi osveščivanje da si ti,
mlad i neiskusna, uglavnom servis za
investitora, i tu se pretežno i ostaje u
toku karijere, daleko od onih zanosnih
narativa o arhitekti misliocu i autoru, u
kojima si se kretao kroz školovanje. Ne
mislim ovde ništa loše i nije to razlog
zbog koga sam napustila projektovanje.
U projektovanju sam se kratko zadrž-
la jer mi je prosto bilo životno isplativi-
je da radim muziku i budem sa decom.

●
**Kako je počeo vaš put sa Zemljom
gruva?**
Zemlju gruva smo osnovali mi koji smo
ranije radili u okviru sastava Mistake-
mistake, koji je bio elektro pop sastav
i čiji je zvuk bio baziran uglavnom na
zvucima čuvenog Rolanda 303. Poželeli
smo da radimo na drugačiji način, da
imamo svirački bend i da promenimo
zvuk, pa smo sastavili ni manje ni više
nego bend sa trinaest ljudi, sa velikom
duvačkom sekcijom, dve gitare, tri
vokala i tako dalje. Vremenom je bend
menjao članove i sastav, u skladu sa
mogućnostima. Danas je bend Zemlja
gruva znatno manji, nema duvačke
sekcije i s nama je na bini opet Roland,
ovog puta 808, kojim upravlja IVAN BON
iz Mistakemistake. Sve u svemu, sami
sebe rasplićemo, sami sebe zaplićemo.

●
**Muzikom se bavite dvadesetak godina.
Što vas na srpskoj muzičkoj sceni
inspirira, a što frustrira?**
Muzičku scenu vidim šire od Srbije.
Manje-više slični su uslovi svuda oko
Srbije. Ne mogu da kažem da me nešto
frustrira ili inspiriše, pre da se divim
dovitljivosti naših muzičara-autora i
pomalo mi je žao kad naiđem na ideju
o podeljenosti scene na 'mi' i 'oni', za-
pravo na naprama postavljanje autora.
Ali toga je sve manje.

●
**Kazali ste više puta da imate manjak
vremena za čuti samu sebe otkad ste
postali senzacija na Beoviziji i Euro-
songu. Kakva je situacija trenutno,
imate li išta mira, vremena za reflek-
siju?**
Nema vremena za češljanje misli, ono
kad ih prodeš, proveriš i proživiš milion
puta pa si siguran u stav. Na biznis
terenu nema vremena za to, moraš da

ideš sa rizikom, skoro na prvu loptu. To
je sasvim drugačiji sport.

●
**Kroz vaše pjesme se na različite nači-
ne provlači pitanje izbora, toga koliko
uopće izbora imamo u kapitalizmu,
pod tiranijom tržišta. Zašto vam je
bitno baviti se tim pitanjem?**
Pitanje izbora je danas kapitalistička
patka, kao i pitanje novog, i pitanje
boljeg, na koju najbolje i sasvim lagano
naseda tzv. srednja klasa. Meni nije ni
bitno da biram, bitno mi je kako se ose-
ćam. Osećaj sigurnosti prividno može
da se kompenzuje kroz nekakav privid
izbora, koji se svodi na izbor lajfstajla.
Ne znam na koji drugi način je mogu-
će razumeti stvarno stanje stvari koje
upire prstom na veliki narativ o izboru
čiji je sadržaj zaista prazan. Dovoljno je
setiti se narodne poslovice 'koliko para,
toliko muzike' da bi bilo jasno kakav je
status izbora, bio i ostao. Imamo narativ
o slobodi izbora koji u praksi ostaje
zaglavljen u nemogućnosti jer zavisi od
tržišta moći koje leži u rukama apsolut-
ne manjine.

Verujem da ima budućnosti za starije

●
**Uši ste kritički i prema self-help pro-
rocima i plošnim slikarima 'povratka
prirodi'. Pjevate kako nemate šamana.
Kako znati tko si, ako nemaš šamana?
I što da se uopće radi s 'dubokim' spo-
znajama o sebi – o tom operativnom
koraku dalje ne čujemo previše?**
Poseta šamanu je deo priče o selfcareu.
Da se razumemo, selfcare može biti
blagotvoran, ukoliko nije jedino na šta
mogu da se oslonim. Drugo, selfcare
je zapravo dostupan boljestojećima.
Šaman je danas, između ostalog, uglav-
nom pitanje naplative usluge koja nije
dostupna svima. A jedna od šamanskih
funkcija izvorno je i da zaštiti čitavu
zajednicu te da nas dovede do spozna-
je kako smo svi povezani. To da smo
povezani, to je bitna spoznaja za mene,
revolucionarna čak.

S tim u vezi, ideja responsabilizacije
koja nam se propagira je podla i preska-
če činjenicu da smo deo društva. Servira
nam se uz sveprisutnu retoriku o tome
da svako može da od svog života napra-
vi čudo te da, ako se to ne desi, problem
je samo u nama samima i mi sami smo
u potpunosti odgovorni za sopstvenu
bedu. Dodala bih, identitet jeste živa
stvar, nije konačan, vazda je promenljiv
i u sprezi sa zajednicom s kojom je u
interakciji. Konačno pronalaženje sebe
nam beži poput svake potrage za boljim.
U pesmi 'Nema šamana', između ostalog,
dotičem spiritualni turizam i potrošnju
rituala gotovo na estetskom, a ne na ni-
vou uverenja koja su deo neke zajednice.

●
**U 'Noblu' režete oštro na više fronto-
va, dotičete se među ostalim i cijene
starenja u ovakvom društvu, naročito
za žene koje oko starenja vuku i strah
i sram. A budućnost je starenje, pjeva-
te. Ima li u ovom sistemu budućnosti
za star(i)je?**
Na starost se često gleda kao na neko
vrstu nepotrebnosti, na čorsokak.

**Imamo narativ
o slobodi izbora
koji u praksi
ostaje zaglavljen
u nemogućnosti
jer zavisi od tržišta
moći koje leži u ru-
kama apsolutne
manjine. Meni nije
ni bitno da biram,
bitno mi je kako
se osećam**

Logički gledano to nije tako. Starost
je sastavni deo života jednako kao
detinjstvo, mladost i odraslost. A svako
od tih razdoblja je teško i lepo na svoj
način. Mislim da je u osnovi pogrešno
misлити o mladosti kao nečem boljem od
starosti, a iz svog iskustva i okruženja
mogu reći da skoro svaka druga osoba,
ako ne i više, ima predrasude u odnosu
na starije, što ima posledice u mental-
nom zdravlju. Činjenica, ili uverenje, da
je život nepobitno konačan je posebno
teška ukoliko se kraj, zapadnjački je to
tako, doživljava kao nešto nepoželjno.
Posledično, ostajemo često zaglavljeni
u grčevitoj i iscrpljujućoj težnji za pro-
dužetak mladosti koja se prezentuje
kao mogućnost za ostvarivanje dobrog
života. Ako telo izgleda mlado, to bi
trebalo da znači da imamo još vremena
za ostvarivanje svega onoga što nam
govore da je nužno kako bi potvrdili
svoje živote.

●
**Ali sistem tu igra svoju ulogu, čini
starenje teškom rabotom?**
To uverenje da je starost nesiguran
teren, pun straha od napuštenosti
i samoće, sami smo sebi obezbedili,
najviše usled nedostatka sistemskog
upravljanja ovim pitanjem. Iako je za-
mišljeno da starost, tj. penzija, donosi
slobodno vreme i mnoge mogućnosti
poput hobija, daljeg obrazovanja, dru-
ženja i putovanja, te mogućnosti su u
direktnoj sprezi sa zdravljem i para-
ma. Javno zdravlje je komodifikovano,
zdravlje kupujemo nauštrb ulaganja
u te mogućnosti slobodnog vremena.
Iako je zamišljeno da pravo na penziju
jeste pravo na korišćenje sopstvenog
ulaganja, penzioneri se ponegde tretir-
aju kao oni koji ne ostvaruju višak te
su u tom smislu teret.

Imajući sve ovo u vidu, i još mnogo
toga, dolazimo do pogleda na starost
i same starosti bez dostojanstva. Tu
smo u problemu koji se proteže na
sve generacije. Ako je dostojanstven
život za svakoga bez razlike ono što
nam svima služi, mladima i starima,
onda bi valjalo i uspostaviti takav
zahtev. Ovde nije zgoreg pomenuti i
to da Svetska zdravstvena organizacija
navodi da će do 2030. godine svaka
šesta osoba imati preko 60 godina. Do
2050. godine očekuje se da će se broj
osoba starijih od 80 godina utrostručiti.
Očekuje se da će najstarija populacija u
budućnosti biti dominantna i u siro-

mašnjim zemljama. Dakle, starenje jeste budućnost, ne samo za pojedinca, već i za društvo. Pitanje dostojanstve-

Skloni smo komforu, izlazimo na protest vikendom, ili ako ne pada kiša, ili ako nemamo neka preča posla. A znamo i da kapitalizam lako usisa aktivizam i prezentuje ga maltene kao zabavu određenih grupacija

ne starosti je jako važno i verujem da ima budućnosti za stare, ali i da je ono jedno od pitanja koje je neophodno tretirati van tržišne logike.

Puno je (samo)ironije u vašoj muzici. 'Mekano' u tom pogledu posebno bode, taj portret umravljenih građanista koji diskutuju o neoliberalizmu, čude se ljudskoj gluposti pa posle jedu lepo, gledaju serije i filmove, opuštaju se. Zašto vam je humor bitna alatka u pisanju i promišljanju tekstova? Mišljenja sam da humor na intelektualnom, kao i muzika na emotivnom nivou, najbrže radi, i da je dobro sredstvo za osveščivanje ili čak otpor. Na određeni način ja u stvari delim sopstvena suočavanja sa sobom, u kojima se mnogi prepoznaju na ovaj ili onaj način. Govorim pre iz pozicije publike i govorim ponekad autoironično, autosarkastično, a ne iz uloge JOVANKE ORLEANKE. Također, ono što može da produži duh

Foto: Kosta Đuraković

pesme jeste nezavršena interpretacija. Ne postoji ono nešto konačno što je autor hteo da kaže, a njegov kritičar da odgonetne, već svaki tekst živi u otvorenom procesu raspršene i neiscrpne (re)interpretacije.

Identitet je generička kategorija

Idemo na još jednu našu interpretaciju. Nasilje, strukturno, slojevito, sistemsko pišti iz vaših stihova. U pjesmi 'Žvake' pjevate kako 'ovo nije život, ovo je rat', a ljudi pucaju k'o baloni što ih čovjek radi kad žvače žvake. Na koje vas sve načine nasilje opsjeda autorski, tematski? Nisam do sada tako imenovala ono oko čega se razvija pesma 'Žvake' – nasilje. Sad kad tako kažete, možda

mogu da kažem da je nasilje ta taktika responsabilizacije, prenosa totalne odgovornosti na pojedinca s jedne strane, i s druge strane potpuna relativizacija istine i privid izbora, koji su uglavnom interesno kontrolisani. Čovek ostane sluđen, ili barem ja sam sluđena, u psihološkom sukobu, između ushićenja i nadomak obećanja rešenja i depresivnog razočaranja. Svako je postao svoj prorok, u većitom traženju te duboke konačne istine koja beži. Evo ima još i ovo nešto novo u ponudi terapija (pa i uverenja), nešto što još uvek nisi probao, a možda pomaže i daje smisao. Na primer, odlazak na Ho'oponopono havajsku terapiju, ili kupanje u pivu, ili otrov žabe, gledanja novog levičarskog podkasta, ili dotiš, odlazak u manastir, borba za očuvanje koralnog grebena, sve smisljeno i besmisleno u istoj ravni... I to te ostavlja u večitoj borbi iz koje povremeno deluje da bi neupitno poverenje u jednu ideologiju olakšalo stvar. Bilo bi lako kad bih verovala, Jesus.

A problematično je i to neupitno poverenje?

Naravno. U svetu tzv. slobodnog izbora i prava, sve je jači teror izjašnjavanja i zauzimanja strane, svrstavanja... Izraženi partikularizam, insistiranje na razlikama i pitanje individualne slobode je do te mere pervertirano da je individualna sloboda postala nesloboda ostalih. A stvar je veoma jednostavna: moja sloboda je ograničena slobodom ostalih i obratno, zar ne? Niko ne bi trebao nikome ništa da nameće, već je potrebno da se postane ono što jesi na mestu na kome se jesi. Dakle, identitet nije apsolutna, već je generička kategorija.

Ipak, optimistična sam. Verujem u ovo, verujem u ono, dvojaka je to tema – s jedne strane tema pomenute sluđenosti, a s druge tu postoji potencijal izbegavanja subjektivizacije, nesvrstavanja ili čak svesvrstavanja. Neka mogućnost otvorenog mišljenja, onoga koje je otvoreno za druga mišljenja, druge diskurse.

Kazali ste u jednom ranijem razgovoru da ste razočarani u klasične modele aktivizma. Što vas je konkretno razočaralo?

Čini mi se da nije fer da pričam na ovu temu, nisam aktivista. Ranije sam o tome nešto rekla da mi se čini da protestiranje na ulici možda više nije adekvatno, dovoljno u današnjem vremenu. Skloni smo komforu, izlazimo na protest vikendom, ili ako ne pada kiša, ili ako nemamo neka preča posla... Mada, u krajnjim situacijama i nemaš ništa osim svog tela. A opet znamo da kapitalizam lako usisa aktivizam i prezentuje ga maltene kao zabavu određenih grupacija. Devalvira sam pojam. Također, ono što meni deluje kao dobra strategija jeste 'zalaganje za', a ne 'borba protiv'. Ali, kažem, ne čini mi se korektno da ja o tome pričam.

Da vam za kraj postavimo ono vaše pitanje – i šta ćemo sad? Što vam, svemu unatoč, daje ili bi moglo dati nadu? Počnimo ljubav ispočetka, kao po čitanju u novoj pesmi BOJANE VUNTURIŠEVIĆ. ●

Горанови слободњаци

Ковачић је 1939. написао два текста о Ромима, 'Цигански проблем' и 'Последњи слободњаци', прикупљајући грађу и за новелу коју је хтио градити на ромским обичајима и околностима живота. Позивао је на солидарност и отпор заоштравањима закона против Рома у Бановини Хрватској, предосјећајући туробно вријеме тзв. ндх

У архивском фонду Хрватске академије знаности и умјетности сачувани рукописи, стројописи и тискописи писца, новинара, критичара и преводитеља ивана горана кова-чића измјерени су на 1,62 дужних метара, наизглед на једног цијелога човјека. Када би нетко брижљиво

селотејпом полијепо Ковачићеве папире, слијевајући их у валовима као ономад архитект богдан богдановић – уз чији ће јасеновачки споменик бити исписани стихови из Ковачићеве најпознатије поеме 'Јаме' – Ковачић би му већ замакао на згужваним окрајцима папира у планински мрак. У свом кратком животу

(тешко болесног, с тридесет година у партизанима убио га је четнички командир борислав благојевић у источнобосанском селу Врбици код Фоче) био је посвећен низу тема и проблема, али постоји дио његова рада који остаје релативно непознат широј јавности. Ковачић је 1939. године написао два текста о Ромима,

'Цигански проблем' и 'Последњи слободњаци', прикупљајући грађу и за (никад написану) новелу коју је хтио градити на ромским обичајима и околностима њихова живота. У тим текстовима позива на солидарност и отпор заоштравањима закона против Рома у Бановини Хрватској предосјећајући туробно једнако тако легална масовна убојства која ће успиједити само двије године касније у усташкој тзв. Независној Држави Хрватској.

Приче о крађама и криминалу у Савској бановини, припојене у аугусту 1939. Бановини Хрватској, послужиле су властима као излика да ограниче кретање Рома и покушају их зауздати и надзирати тако што ће их приморати да се населе у села и засеоке. Уредбама из 1930. и 1931. Ромима је наметнуто стално мјесто боравка, посједовање докумената с потписом и отисцима прстију за особе изнад 14 година и обавеза запошљавања, а Краљевина Југославија је дијелила и комаде земље и грађевински материјал да би их наговорила да се припоје некој општини. Агроном и члан Сената Краљевине ото франгеш, како приповиједа повјесничар даниел војак, zaloжио се 1937. и за то да Министарство пољопривреде донесе уредбу којом би се Ромима забранило да држе коње и кола: 'За њих не постоји ни закон, ни ред, ни рад... Ми ћемо их на тај начин присилити или да се населе, или да се раселе, да оду у Румунију, или у Бугарску.'

То је можда био и један од по-тицаја Ковачићу да за новелу у настајању крене разматрати однос између човјека и животиње, како су се међусобно прехрањивали и опстајали у окупностима околине. У материјалима за ненаписану новелу Ковачић је оставио, како биљежи теоретичар књижевности влатко павлетић који му је посветио велики дио свог радног вијека, текст пренесен вјеројатно из неког ветеринарског приручника с упутама како скрбити о обољелим животињама. Прехрањујући се од обраде метала и дрва, трговине коњима и свињама те другим занатима, што им је омогућавало живе споне с различитим сеоским заједницама, а које их углавном нису благонаклоно дочекивале, Роми и Ромкиње сналазили су се у оскудици коју су дијелили са својим животињама. У остатку грађе су посјетница с нашкрабаном листом писца у чијим дјелима су разрађиване слике и околности живота Рома те с телефонским бројевима драгутина тадијановића и антуна барце, осврт из часописа 'Време' од 23. 4. 1939. 'Откуда име Чубура?', кореспонденција с ромологом радом ухликом и неколико папира с биљешкама из разговора са сељацима и ромским становништвом Свете Јане у околици Јаске.

У 'циганском проблему', реакцији на покушаје зауздавања номадског живота у Бановини док су израсли фашистички и нацистички логори гуљем Еуропе, Ковачић растаче предрасуде усмјерене према Ромима

О убијеним Ромима
у ндх нема особних
података

доносећи слике и мотиве из њихове свакодневнице. Упућује на то да са затварањем скитница и луталица не нестају само људи с улица него и посљедњи трагови слободе. Подсјећа да су 'овако (...) некад и наши прагјегови лутали овом несретном земљом, а га им то није нитко пријечио. Овако још данас лутају пјесници и умјетници, али и њих стрпаше ради наше прагјеговске тежње за слободом, за безграничном љубави међу људима – у концентрационе логоре, у тамнице, у гробове. Посљедњи су на реду Цигани'. Концентрацијски логори, знао је Ковачић, нису изронили из ништавила. Политике којима су омогућени зибане су легендама и митовима, презиром и насиљем, који су с аграрном реформом и другим законима требали намјерати Роме на понизност, а с њима, иако тога можда нису били ни свјесни, и

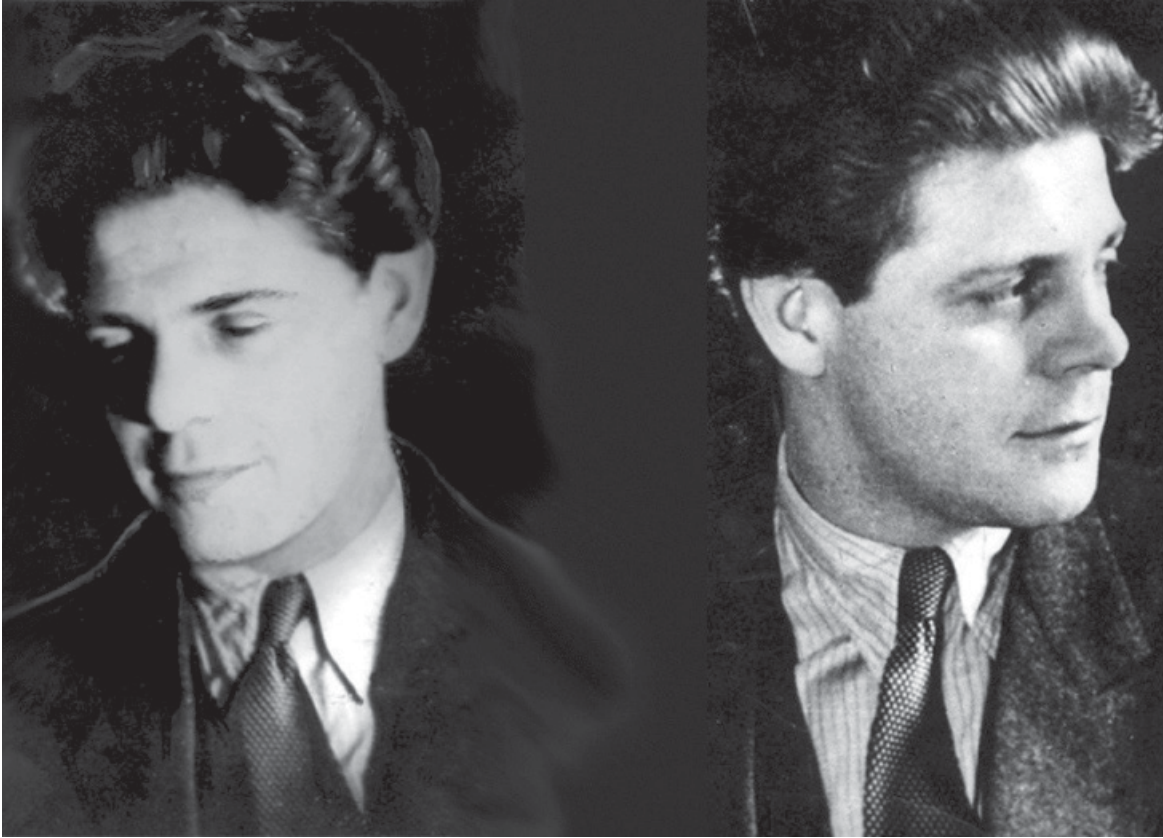
хрватске њемачким, а друге руским итд.' Ту помутњу не разрешава, недотакнут узнемиреностима које оптерећују данашње филологе, него је пригрљује.

Етнологија и филологија 20. стољећа, натопљене колонијалним наслеђем које нису ни загребале још током позива на колонијализацију и асимилацију Рома у Бановини и на другим мјестима у Еуропи, можда и неће бити најсигурнијим и најпроходнијем уточиштем, али Ковачић је исциједио из њих сав нектар до којег је знао и умно доћи за напојити немир и идеале који су на издисају. Идеје расе и етничитета градиле су романтичарске етнографије на које се Ковачић позива у 'Посљедњим слободњацима' и којима, као ни Пушкин, Мјеримее, Бизет, Верди, Страусс, Горки, Лорца, Чубановић (Пелегриновић) и Косор, није успио одолети. Но замјећује да 'у наше

разгранатост ромских заједница него и обриси економских и социјалних ограничења с којима се ромско становништво бори: 'Зашто Цигани краду, зашто варају, зашто извршују злочине? У модерној криминалистици узима се у обзир социјални моменат... Циган се мора извучити... лукавошћу да исцигани своју слободу...' (Као што би, вјеровало је Ковачић, требали они који воле вјеровати да су им сродни у захтјеву за слободом потресајући читатеље за рамена Цесарићевим стиховима: 'Ти увијек ту. А теку дани! Тргни се, отми, поцигани!') Организацијом рада унутар својих колектива, занатским и трговачким ангажманом који не овиси о неком подuzeћу или регистрираном обрту, из којих се газде и власт не би могли тако лако намирити. па је требало нешто учинити забранама и казнама, хоризонт могућег отргнућа из експлоатацијских мрежа голицао

Недовршена новела требала се тицати љубави Ромкиње и не-Рома, пропуштајући Чергаре међу сједиоце, сељаке међу Роме, протресајући земљу и небеса, блискост и загрљај

Иван Горан Ковачић
– знао је да логори
нису изронили из
ништавила

сељаке. Опомене дјеци да пазе куда скитају и што раде да их Роми не украду или осакате требале су их прекорити на вријеме да не сањају предалеко и не усуде се закорачити изван заданих и одгајаних облика понашања.

Истражујући могућу структуру новеле, у априлу 1939. Ковачић је упутио неколико реченица на дијалекту покупских Рома Ради Ухлику с молбом да провјери пријевод и да му пошаље неколико ромских имена, свадбених обичаја и какву кратку љубавну пјесму. Како се Ухлик бавио говорима босанских и сријемских Рома, и сам је био суочен с изазовом у који се радо упустио у преписци с Ковачићем, укључивши у разговор и жупника из Крижа антуна медвена, аутора натукнице 'Цигани' у Хрватској енциклопедији, као и, како тек посредно знамо с обзиром на то да списи нису сачувани, граматике и рјечника ромског језика. Ковачић наслућује у својим текстовима да је и језик, сваки, па и ромски, одметнут као што би требали бити и људи: 'По језику се такођер доста разликују, па – кад би их дијелили по њему – морали би неке јужносрбијанске Цигане прибројити шпањолским, неке

вријеме звучи сваки хуманији нагон као романтика'. Из његових текстова израћа не само културолошка

У 'Циганском проблему', реакцији на покушаје зауздавања номадског живота у Бановини док су израстали фашистички и нацистички логори диљем Еуропе, Ковачић растаче предрасуде усмјерене према Ромима

је слободарске истраживаче и машту сељака.

Ковачић се 'Циганским проблемом' и 'Посљедњим слободњацима' супротставља свима онима који желе 'украсти облаке, зауздати сунце'. У хисториографским записима о смрти чији се задах ширио из усташких логора сачувана су имена и презимена убијених Жидова, Срба, комуниста и антифашиста. О Ромима и Ромкињама нема тих података. Ни у смрти се нису рачунали као људска бића, него по броју сточних вагона у којима су пристизали у логоре. Својим текстовима Ковачић ће и данас посвједочити опустјелим крајевима којима су слободњаци корачали да су ти људи живјели и једном били ту.

Ковачић је из сусрета с петром комненићем, командантом Пете црногорске пролетерске бригаде с којом је прошао Пету офензиву (након Четврте с Првом далматинском), извукао инспирацију за пјесму 'Наша слобода'. У њој слобода тумара слијепа на штакама, дигнута из раке, хладна и крута, с вјешалима као својим љуљачкама и гробовима као даровима. Она не види што може бити преко гроба, али наставља испаравати чак и када

лешеви иструну. 'Пужи, Слободо, не треба да летиш / Нек твоје кости покривају крпе / Ал једном изнад наше мртве хрпе / Животом ћеш се Смрти да осветиш.' И 'Цигански проблем' и 'Посљедњи слободњаци' замаси су према смрти која је тих тридесетих и четрдесетих најизравније пријетила животу захтијевајући храброст и интегритет на којима је Ковачић устрајао до краја, како пером, тако и партизанском борбом. Постхумно му је 1947. објављена пјесма назива 'Самоме себи', можда забиљешка коју је и намијенио да му остане пресавијена у џепу. 'Зар да рекнеш: Нека тече вријеме / Заклопио сам очи, и чујем / Само оно што дочарава сан (...) / Ако протрнеш и заплачеш / Ради туђе невоље, зар није она и твоја? (...) / Можеш ли затворити очи када тече вријеме / Као крвава ријека? / Ако каткад обманеш чула / Сањај само осветник мач / Који сја као сунце.'

Недовршена новела требала се тицати љубави Ромкиње и не-Рома, пропуштајући Чергаре међу сједиоце, сељаке међу Роме, протресајући земљу и небеса, блискост и загрљаје. Ухлик је у своме писму одговорио Ковачићу на приједлог теме: 'Љубав Циганке и нециганина. Има тога много.' Могло би се рећи да 'Посљедњи слободњаци', без обзира на то што новела у намјерованој структури није објелодањена, и јесу испунили ту задаћу, постајући неком новом формом која надилази манифест, публицистички текст, па и љубавну пјесму. Ковачић есеј завршава кратким дијалогом који би се можда дао обрнути на више страна, у очај Рома, очај пјесника и очај сељака, а који најјасније казује о цијени коју су поднијели остајући једни без других: 'Господине, господине, како ћу без свог вранца и без шатора?! Вођинске шил хило. Ме пе бушће дава! (Срце зебе. Заклат ћу се!)' Одговор је био: 'Шути, Цигане, поклани су многи пјесници и заклали се бројни од њих, отели им њихове Пегазе и облачне шаторе! Тко ће те онда разумјети?' ●

Gorska kuharica

Volim recepte s pričom i želim ljudima prenijeti koje emocije može izazvati određena namirnica ili miris, kaže autorica 'Gorskog kotla' Valentina Vukadinović, čije su kulinarske strasti procvale kad je u suprugovoj obiteljskoj kući pronašla stare bilježnice s receptima

OTKAD je VALENTINA VUKADIN-OVIĆ, blogerica i učiteljica razredne nastave iz Gorskog kotara, počela pisati svoje recepte za Nadu, imam dojam da sve te kalorične distrakcije nastoje odvući pažnju od standardnog sadržaja portala Novosti, krajnjeg odredišta naših tekstova. Na sreću svih čitatelja i čitateljica, teme iz domena visoke politike, zabrinjavajuće vijesti o diskriminaciji, inflaciji i korupciji, dva puta na mjesec presječe i baci u drugi plan, makar na kratko, Nadina rubrika 'Gorski kotao'.

Crtice su to o nabubrenim krafnama zlatne boje, griz knedlama, lincerima ili o goranskoj maneštri, uz obavezan recept i potanko objašnjen postupak pripreme. Jedan lijepi bijeg od sumorne stvarnosti očitava se i u Valentininoj popratnoj fotografiji brižno osmišljene slastice plegnute na heklani milje. Taj vizualni prikaz redovito izaziva zazubice i pokreće dobre kemijske spojeve u mozgu, uz neminovno evociranje uspomena iz djetinjstva kada se sve vrtjelo oko hrane i stola.

Valentina ili samo Vanja, porijeklom je Ličanka koja je u Gorski kotar došla u četvrtoj godini života. Goranka ličkih korijena autentična je ambasadorica planinskog krajolika. Potječe iz gurmanske obitelji u kojoj je svaki član ravnopravno zastupljen u kuhinji. Njen brat je profesionalni kuhar, a otac i majka također odlično kuhaju i razumiju namirnice. Vanja ne smatra kuhinju ekskluzivnim ženskim prostorom, ali ona joj je, s obzirom na primarno okruženje i vlastiti izbor, druga kuća.

— Kuhinju sam zavoljela preko pripreme slastica. To vežem uz mamu i baku: uvijek kad su se pekli kolači, ja sam se tu motala. Ne volim toliko jesti hranu koliko je volim pripremati za ljude koje volim, rekla bih da je to moj tajni sastojak. Mislim da je to slavenskim narodima usađeno, prvo što te pitaju kad dođeš negdje – jesi li gladan? To je najveća briga, sve drugo ćemo lako – objašnjava Vanja i dodaje da hranu ne vidi samo kao sredstvo utaživanja gladi.

Izraženi strah od praznog želuca na ovim prostorima je posve razumljiv,

uzme li se u obzir da su naši preci u teškim ratnim i poslijeratnim periodima dosta gladovali. Prenosjenje tog generacijskog iskustva rezultirao je kontinuiranom opskrbom osnovnim namirnicama u ruralnim krajevima. Vanja govori da, ako u Gorskom kotaru ne pripremiš na jesen krumpira, kiselog kupusa, zalihe kapule, graha i suhomesnatih proizvoda, to je kao da nemaš ništa.

I sama drži do samostalnosti u nabavci hrane iz prirode. U šumi je u svako godišnje doba. Na proljeće i ljeto bere kupine, maline, šumske jagode i bazgu, a na jesen traži vrganje, rujnice, sunčanice, šipak i kestene. Sušene vrganje uvijek ima u teglicama i baš je nedavno, hvali mi se, umijesila domaću tjesteninu s prahom od vrganja.

BLOG GORSKI KOTAO otvorila je na početku pandemije kada je, kao učiteljica u Vrbovskom, Moravicama i Gomirju, za svoje učenike držala online nastavu. Istraživala je, kaže, sve moguće alate ne bi li djeci olakšala to razdoblje. Nešto duži boravak uz računalo i komunikaciju na daljinu motivirali su je da sve tražene recepte, koje je imala na više strana, objedini na blogu. Ljudima se svidjelo, mnogi su joj se javili nakon čitanja da joj kažu da ih je s nekim receptom podsjetila na tetku, djeda ili nekog dragog. Na njene priče o hrani reagiraju i oni koji ne kuhaju.

— Volim recepte s pričom, ne volim ono suhoparno: 'toliko i toliko sastojaka'. Želim ljudima prenijeti zašto sam uopće napravila taj recept i koje emocije može izazvati određena namirnica ili miris. Na naša sjećanja utječu miris i okus, ja taj PROUSTOV kolačić doživim na dnevnoj bazi. Evo, sjetila sam se nedavno mirisa pečenog pileta. Vidjela sam sliku moje bake kako vadi iz pećnice na drva plavi pleh na bijele tufne. To me odmah lansiralo u djetinjstvo. Mirisni doživljaj je okidač. U tome je ta silna lavina emocija koju neka hrana može izazvati. Slavili ili tugovali, mi uvijek imamo nešto na stolu – govori Vanja, a ja se prisjećam istinite pripovijesti o dvojici dječaka iz unutrašnjosti Istre koji su pod kuhinjskim prozorom bogataške kuće

Valentina Vukadinović

duboko udisali miris pečene piletine i jeli običan kruh.

Vanjine kulinarske strasti procvale su kada je u naslijeđenoj kući svog supruga pronašla stare bilježnice s receptima. Prema njenoj procjeni, vrijedne knjižice s preko 250 receptata popunjavane su u periodu od 1910-ih pa do 1950-ih godina. Više autorica i rukopisa ispisivale su prazne listove bilježnice koje su, nekim čudom, ostale u ladici stare kuće.

— Na jednoj bilježnici je potpisana MERICA MAJETIĆ, to je bila sestra suprugovog djeda, a druga je vjerojatno pripadala prabaki. To je nešto što znamo iz obiteljskih priča. Tu se nalaze savjeti kako nešto ukiseliti ili ušeceriti, recepti za mesna jela, zimnice, čak i recept kako napraviti domaći sapun ili vodicu od koprive za kosu. Baš sve što je trebalo jednom domaćinstvu – priča Vanja.

Na pitanje koliko pri pripremi jela iz bilježnice mora prilagođavati današnje sastojke i tehnike kuhanja, govori da ih uvijek radi uz određenu modifikaciju. Primjerice, prijašnji vlasnici receptata nikad nisu kuhali kremu za tortu, već su samo otapali čokoladu umućenu sa sirovim žumanjcima. Ona to napravi malo drugačije, pazeći pritom da okus bude izvoran. Jaja sa šećerom skuha na pari kako bi izbjegla probleme sa sirovim jajima, pa onda doda čokoladu. Okus je vjerojatno sličan, a zdravstveno je daleko sigurnije.

Pored toga, ima razlika u naziva pojedinih namirnica. Danas je brašno razvrstano po tipovima, no u to je vrijeme bilo brašno 'fina melja' i 'narodno brašno'. Vanja neke nazive nije razumjela zbog germanizama pa joj je dobro koristio Rječnik kulinarskih pojmova koji je dobila na poklon. Ljudi s društvenih mreža joj isto priskaču u pomoć kad zatreba.

— Recimo, klecen brot slastica. Nisam znala što su cedrini. Na kraju je ispalo da je to vrsta limuna koji raste na Visu. Ta debela limunova kora se ušeceri i stavlja u kolače. Eto, pročitaš recept i završiš na Visu! A tamo je i recept u kojem je sve izraženo u funtama – prepričava Vanja.

Nezahvalno je pitati ovakvu gastro stručnjakinju o omiljenim jelima. Kod Vanje sve ovisi o raspoloženju i godišnjem dobu. Voli sezonske namirnice, samonikle biljke i dizana tijesta. U posljednje vrijeme Vanjina kuhinja je poligon za dugotrajnu pripremu kruha od kiselog tijesta. Kao netko tko ne voli brzo pripremljenu hranu, ona uživa u proizvodnji ovog kruha i ne žali dva ili tri uložena dana. Ključ je u strpljenju, poručuje Vanja.

Kad pusti mašti na volju, može zamisliti svoju gostionicu s nekoliko domaćih jela, s domaćim kruhom i namirnicama iz njenog vrta. Gastronomiju u manjim mjestima doživljava kroz lokalnost namirnica i male obiteljske zalogajnice. Sebe, kako kaže, ne može zamisliti u nekoj *fine dining* i *a la carte* priči.

Dok se Vanjini planovi ne ostvare, njeni recepti uveseljavat će našu publiku. Govori da je bila jako sretna kad je shvatila da je Nada apsolutno ženski projekt.

— To je pravi *girl power*, ponosna sam što sam dio ekipe. Osjeti se da se radi s dušom, u svakom tekstu se vidi želja, promišljanje, ali i emotivna povezanost sa time što je napisano – zaključuje Valentina Vukadinović. ●

RAZUM I OSJEĆAJI

Zdravo marendo

PIŠE Olja Savičević Ivančević

Kao osoba koja je nosila 'dobru marendu' od doma da bi se trampila za nešto lošije i slađe – ne sumnjam da je vaše čedo čvrst karakter, ali iskušenje je veliko, a školska godina duga

Čim se potegla priča o uvedenim besplatnim obrocima i školskim marendama, znala sam da će, makar na neko vrijeme, postati neugodno i zabavno u javnom prostoru – jer malo što je tako neugodno i tako zabavno kao kad se matere posvađaju. Znam ponešto o ovoj vrsti razbibrige za slučajne promatrače, jer i ja sam, kao lako moguće i vi, odrasla u ulici gdje su na općenarodno zgražanje i veselje, povremeno do često, letjeli tanjuri, psovke, a jednom ili dvaput se u svrhu zastrašivanja protivnice ukazao i kuhinjski nož, kao i bat za meso. Nije se, u ovom slučaju, radilo o obiteljskom nasilju, više o vršnjačkom nasilju među odraslim ljudima, u kojem su sudjelovale majke, kadikad i babe uz primjetan izostanak poslovično nezainteresiranih očeva. Ne treba napominjati da je bilo apsolutno poželjno da očevi ostanu nezainteresirani, jer bi inače stvar završila policijskom intervencijom, što bi uništilo čitav performativni potencijal ovih sukoba visokog dramatskog potencijala s puno buke i prljavog rublja, na čemu je uglavnom sve ostajalo – na burnoj reakciji bez osobite akcije. Otprilike kao na društvenim mrežama danas. Bilo je tu slučajeva da su se žene, u stilu Cristal i Alexis iz tada popularne Dinastije, sukobile oko nekog mužjaka ili zaratile zbog puke zavisti, božemoj, ali to je bilo popraćeno s određenim podrugljivim prezirom od strane zainteresirane javnosti, dok se na sukobe matera zbog djece gledalo kao na nešto kompleksnije, što ima stano-vito opravdanje te je čak i dio paketa koji ide uz majčinsku ulogu. Međutim, bio je to ujedno siguran način da rođena majka počinu socijalno čedomorstvo svakog osnovca koji je držao do sebe – špijat nekoga materi bio je neprosviv krimen, što je i opjevano u pjesmici 'špijun, špijun izi govno na perun'. Sljedeća u nizu stvari koje su vodile direktno u socijalno izopćeništvo ili bar tagetiranje školskog kolege ili kolegice kao bića nižeg ranga, bila je ako je dotični nosio marendu od doma, što se toleriralo do nekog drugog-trećeg razreda. Moja roditeljica ove običaje nije zarezivala ni pola pišljiva boba: nikad se nije svađala, nikad nije podigla glas, sažaljivo je gledala na nas primitive drečavce unutar vlastite obitelji i, naravno, pravila mi je marendu za školu svaki dan. Pomirljiva varijanta školske marende sastojala se od nečega što je ona mislila da ja volim i nečega što je neukusno, ali prepuno benefita za mladi organizam (tada je bilo popularno maslo, nipošto margarin – danas avokado, nipošto maslo). Kako tih godina nisam voljela jesti baš ništa, pitanje 'daj griz' je najčešće završavalo na način da samo radosiljalo cijeli sendvič ko god da pita, mijenjajući ga katkad za voće ili slatkiš.

Nova era školskih marendi počela je kada je čovjek po imenu MARKO KRALJEVIĆ otvorio dućan blizu škole i svi su muški, tada već u pubertetu, odlazili kod Kraljevića Marka po kvarat kruva i parizer ka pravi junaci. E, to je bila društveno prihvatljiva školska marenda: komad kruva veći od dječake glave i par feta neke zidarske salametine. A ja sam i dalje dijelila svoje pomno složene, njanjave sendviče od doma, naravno, ne iz nesebičnih razloga, nego samo da ih se riješim. Kad sam konačno odrasla i priznala roditeljici da nema smisla da se budi zorom, čeka red pred pekarom i kupuje svježe pecivo za te specijalne sendviče koje ne jedem, ona je već sljedeće jutro promijenila taktiku: svaku jutro, prije posla je žbatile žumanjak sa šećerom i cijedila naranču. Kad bih se probudila, ona je već odavno radila, a žuta naranča u čaši i još žuće jaje u šalici, poželili bi mi dobrojutro, uporno i bez preda-ha, čak i u srednjoškolskoj eri pizzeta iz prvih fast foodova. Sve dok jednog jutra s devetnaest godina nisam otišla od doma na faks. Ispalo je da sam zapravo otišla zauvijek, ali tako temeljito pofudrana materinim vitaminima i hranjivim tvarima da sam, sto posto zahvaljujući upravo tome, stekla solidan imunitet na mnoge gadosti

i gadove koje život neminovno nosi. Međutim, u međuvremenu sam spoznala da neke moje frendice i frendovi najnormalnije podgriju konzervu koju im je ostavila mama ili ručaju jaje i Ledo pomfrit, umjesto toplog obroka maznu topli senvič ili fetu kruva s Kinder Ledom, da postoje ljudi koji najnormalnije jedu juhu iz kesice i pri tom žive sretno – bilo je to pomalo šokantno, ali dobro i važno, skoro pa emancipatorno saznanje koje je preispitalo mladu malograđanku u meni.

Kad žensko čeljade potekne iz ove sredine u kojoj je kult hrane – uvijek i oduvijek inspiriran muškim apetitom – centar života i porodice, onda je način na koji hrane bližnje ono s čime se velik broj žena identificira. Dobra sam samo pod uvjetom da ih dobro hranim (nekad je to značilo obilato, a danas zdravo). A isto se očekuje i od škole kad su besplatni obroci u pitanju, i ona mater koja vriedi neće pristati na besplatan obrok koji nije sto posto organski, kuhan, hranjiv i dobro balansiran, zdrav, bez šećera i umjetnih sladila i upravo ubran iz raj-skoga vrta. Fala lipa, fala lepa, ali one će svojoj djeci i dalje praviti marendu od nebeske mane, kod kuće. Krafna je tako postala najgori neprijatelj hrvatskog školarca, a mene osobno spopala je grižnja savjesti. Jer iako se trudim koliko mogu, pokazalo se ne samo da nisam puno poprimila od brižne matere, nego su žene koje su se javno oglasile oko ovog pitanja kudikamo savjesnije i superiornije roditeljice, a djeca gastro lumeni koji s radošću NOVAKA ĐOKOVIĆA žvaču celer, umjesto odvratnih bombona s kojima, vjerojatno protuzakonito, povremeno podmićujem sina u razvoju. Iako se poimanje toga što bi zdrava hrana trebala biti iz temelja promijenilo, skoro pa bi čovjek pomislio da je u pitanju moda, pravovjernost i zagriženost je ostala ista. Ali ostala je ista i zagrižena borba djeteta za svaki slasni nezdravi zalogaj. Kao osoba koja je nosila 'dobru marendu' od doma da bi se trampila za nešto lošije i slađe – ne sumnjam da je vaše čedo čvrst karakter, ali iskušenje je veliko, a školska godina duga. Moglo bi ispasti da filete srdela i štapiće od mrkve u pet ujutro spremate za susjedovu malu kojoj je dogulila bublica/žemlja s lažnom Nutellom – iako je ovo drugo manje vjerojatno.

Podsjetila bih da je ova mjera uvedena zbog djece čiji roditelji nemaju za marendu. Natuknut ću oprezno i da to nije jedini obrok koji će u danu imati tvoje nejače, ali je možda jedini koji mu ti nećeš morati spremati (kupiti, pripremiti, i na kraju rasprijeti...) pa ćeš se umjesto toga moći pola sata dnevno zezat s klincom ili popit kavu/gin-tonic/organski žuti čaj i u miru pročitati novu 'Nadu'. Dok piješ čaj, a nakon što pročitaš 'Nadu', možeš npr. razmišljati o zraku koji dišu sva naša nejačad dok jedu svoje zdrave ili besplatne obroke; koji je, doduše, još uvijek za sve isti, potpuno besplatan, ali i potpuno nezdrav. Ako si nakon ovoga ipak prešla na gin, možda naposljetku već bude kasno pa večeru naručiš preko aplikacije ili zamoliš supruga ili dečka da vam svima nešto zdravo i fino skuha! On će se tome vjerojatno jako začuditi, ali ne odustaj, jer tu se negdje krije rješenje pitanja zdrave prehrane – u zdravim obiteljskim odnosima. Ne postoji dovoljno dobar razlog zbog kojeg bi samo ti morala voditi brigu o tako važnoj stvari kao što je hrana, kao da si ujedno i nutricionistica i kuharica i menadžerica obiteljskih odnosa, a često i gastroenterolog. Ionako su najbolji kuhari muškarc, zar ne? Ne slažete se? Predlažem da se ovo provjeri na terenu, u famozna četiri zida, što češće to bolje za sve. ●

DVOKORAK NAPRIJED

Žena, majka, radnica

PIŠE Ivana Perić

DVIJE plave linije. Definitivno sam bila trudna. Isprva sam jedino osjećala sreću, ali onda me pogodila stvarnost. Sranje. Kako će ekipa reagirati na ovo?, piše kapetanica islandske nogometne reprezentacije SARA BJÖRK GUNNARSDOTTIR u članku za The Players' Tribune.

U momentu kad je saznala da je trudna igrala je za francuski Lyon. Da je imala razloga za brinuti se, stvarnost joj je brzo potvrdila. Iz kluba su imali puno pitanja jer je bila prva igračica u povijesti Lyona koja je zatrudnjela, a s jasno izraženom namjerom da se nakon poroda vrati na teren i nastavi igrati. Lyon je bio klub u kojem je kao mlađa sanjala igrati, s njime je osvojila Ligu prvaka, zabila gol u finalu – sve je to isticala kao nezaboravno, najveći ponos u karijeri. Ali, ima u tom poslu puno više od sjaja i slave. U tekstu 'Što se dogodilo kad sam zatrudnjela' Gunnarsdottir tako otkriva detalje važne presude kojom je Lyonu naređeno da joj isplati plaće za koje je zakinuta dok je bila trudna. Trenutno igračica Juventusa, bivšeg je poslodavca vodila pred FIFA-in sud, a presudom je francuskom klubu naloženo da joj mora isplatiti 82.094,82 eura.

Naime, početkom 2021. Gunnarsdottir se dogovorila s upravom Lyona da će se boraviti na Islandu tijekom posljednjih nekoliko mjeseci trudnoće. Dok je bila na Islandu, Lyon joj je prestao isplaćivati plaću, tvrdeći da 'samo slijede francuske zakone'. Međutim, nova pravila FIFA-e, koja su stupila na snagu početkom 2021., navode da nogometašice tijekom perioda trajanja radnog ugovora imaju pravo na plaćeni porodiljni dopust. Gunnarsdottir se javila za pomoć nogometnom sindikatu u Francuskoj, Union National des Footballeurs Professionnels, a zatim i FIFPRO-u, krovnoj organizaciji za profesionalne nogometaše i nogometašice.

Pokrenuta je tužba, a lani u maju FIFA-in sud naložio je Lyonu da Gunnarsdottir isplati plaće koje joj duguje. O čitavom slučaju prvi puta je progovorila u članku za The Player's Tribune. 'Ova priča je veća od mene! To je poziv na uzbunu za sve klubove i poruka svim igračicama da ako zatrudne ili žele zatrudnjati tijekom karijere, imaju svoja prava i garancije!', napisala je. Iz FIFPRO-a su čestitali Gunnarsdottir na njezinoj uspješnoj tužbi protiv Lyona i podsjetili da je nužno da se svi obvezni propisi FIFA-a provode u praksi na nacionalnoj razini. Nakon donošenja presude, FIFA je upozorila Lyon da će im biti zabranjeni igrački transferi ako ne isplate novac koji duguju Gunnarsdottir u roku od 45 dana.

Sara Björk Gunnarsdottir (Foto: Nicolas Luttiau/EXPA/PIXSELL)

Važno je reći da je i tijekom trudnoće Gunnarsdottir 'trenirala kao manijak'. Svaki dan je radila s trenerom kojeg je sama plaćala, iz svoje uštede. 'Uložila sam puno i nisam bila sigurna da ću to ikada dobiti natrag. To nije dobar osjećaj, pogotovo kada osnivate obitelj. U pozadini glave, nisam mogla prestati razmišljati o tome kako nemam budućnosti u klubu', objašnjava u tekstu.

Iako vidi promjene u ženskom profesionalnom nogometu, lagano podizanje (radno pravnog) standarda i sve veću praćenost i navijačku podršku, Gunnarsdottir ističe da je još puno toga u potrebno mijenjati nabolje. Zasukati rukave, o problemima pričati, na njima u kontinuitetu raditi. Svoj dio u tome planira davati i dalje, i nakon ovog jednog, uspješno završenog slučaja. 'Želim biti sigurna da nitko više ne mora prolaziti kroz ovo što sam ja prošla. I želim da Lyon zna da ovo nije u redu. Ovo nije 'samo biznis'. Ovdje se radi o mojim pravima kao radnice, kao žene i ljudskog bića', poručila je. ●

ГОРСКИ КОТАО

пише Валентина Вукадиновић

Карамеле од каве

УСТАРИМ биљежницама које крију мноштво разноврсних рецепата постоје и врло кратки рецепти заластице које се припремају са само неколико састојака. Тако сам пронаšla рецепт под називом 'Кафе Бомбони' који је записан тек с три прекрасно написана реда текста и свега пар састојака. Пошто ми је рецепт изгледао врло занимљиво, а карамеле сам обожавала као дијете, одлучила сам га испробати да видим што ћу добити. Резултат су праве домаће карамеле које су ми замирисале цијелу кућу и које су баш слатке, онако да вам испуне цијела уста. Ово је слаткиш за којим ћете поsegнути када вам треба само залогај слатког, баш попут бомбона, а може послужити као поклон-ластица када идете у госте. Још ако сте љубитељ мириса и укуса каве, ово морате кушати.

За припрему карамела с окусом каве користила сам врхње за шлаг (оно незаслађено, млијечно), шећер у праху и дуплу еспресо каву из апарата. Оно што је битно и на што требате pazити је да смјесу кухате у довољно дубокој посуди јер у почетку јако пјени и кипи те да стално мијешате да вам не загори. Ја сам радила пола смјесе и требало ми је неких сат до сат и пол кухања да добијем жељену густоћу. Можда би било добро најприје карамелизирати шећер па додати врхње и каву и кухати док се не редуцира, али бојала сам се да ће превладати окус упрженог

шећера, а не каве па сам радила баш како је написано у оригиналном рецепту.

Састојци

1 л врхња за шлаг (млијечног, незаслађеног)
750 г шећера у праху
јака црна кава

Припрема

У дубокој и широкој непријањајућој посуди загријте врхње и додајте му шећер у праху. Смјесу кухајте на лаганој ватри док се не редуцира (за 500 мл врхња и 350 г шећера, колико сам ја ставила, требало ми је сат времена). Када је смјеса густа и пуна мјехурића те је попримила боју свијетле карамеле, додајте отприлике један децилитар јаке црне каве (користила сам дупли еспресо из апарата). Енергично промијешајте и опет кухајте на лаганој ватри док смјеса не постане јако густа и редуцирана.

Врућу смјесу истресите на лим обложен масним папиром те оставите на хладном мјесту да се потпуно стегне. Овисно колико сте смјесу редуцирали, може се резати већ након пар сати или идућег дана. Што се тиче арома, у врхње за шлаг се може додати и ванилије па ће окус бити још богатији. У оригиналном рецепту пише да се реже у мале комадиће, баш попут бомбона. Нарезане карамеле чувајте у стакленој посудици с поклопцем и послужите уз каву или их поклоните неком слаткољупцу.

Добар тек! ●

IMPRESSUM

Godina III / Zagreb | Petak, 27/01/2023

Nada #027

Društveni magazin

SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA UREDNICA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNIKA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Nikola Bajto, Vedrana Bibić,
Katarina Bošnjak, Nina Čolović, Anja Kožul,
Ivana Perić, Olja Savičević
Ivančević, Anja Vladislavjević
i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak

DIZAJN
Parabureau /
Igor Stanišljević
i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima
Savjeta za nacionalne manjine
Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
nada@sdf.hr
www.sdf.hr

су била у функцији. Исту тезу, али другим ријечима, заступао је и угледни словенски археолог и митолог АНДРЕЈ ПЛЕТЕРСКИ. Неки пак заступају мишљење да су мирила у религијском концепту индоевропског поријекла пренесена различитим миграцијама у одређеним повјесним контекстима с истока на запад. Како немамо о њима архивских извора прије 15. стољећа, не можемо поуздано говорити о њиховом раносредњовјековном постојању – каже Трошељ.

Истиче да је прича да је у тим крајевима било мало земље у коју би се људи сахрањивали неточна.

— Овдје је битна религијско-симболичка функција: одвојити душу од тијела на светом мјесту, а не било гдје и било како. Према казивачици православне вјероисповијести из Трибња, 2005. године: ‘Бијај свети обичај да се стане на по пута с мртвин да му се мирењен одвоји жива душа од мртвога тила и то је било једино мисто за то, свето мисто-мирилиште и то се штовало. Тилај моја невеста мирит малог колкој изреста, кад је дид скочија: а не невеста, не смиш мирити живог, мртви се мири.’ Земље за гробља било је обиље – наглашава Трошељ.

Што се тиче односа цркве према мирилинама, Католичка црква дистанцирала се од те ритуалне праксе, а можда понекад негодовала у Далмацији па је она провођена крајње стилизирано без назнака религијско-симболичке функције и по све је нестала средином 20. стољећа. На Велебиту је католичко свећенство било толерантно и није се мијешало у традиционалне обреде.

Православна црква, особито у Буковичи, уважавала је народне обичаје и није их спувала. Будући да су у неким селима мирилишта била близу цркве, неки су свећеници дочекивали погребну поворку на њима. Мирилишта на Велебиту била су удаљена по неколико сати хода од цркве и гробља па то “поганско” питање није занимало свећенике, а чини се и да је геоморфологија крајобраса и локација мирилишта утјецала на став цркве према мирилинама. На поступно нестајање праксе мирила на Велебиту нарочито су утјецали нови цивилизацијски токови, прије свега туризам, од 1960-их година и миграције становника Велебита у приобаље или удаљеније урбане средине.

На буковичком и равнокотарском подручју, које су истраживали ЛЕПА ПЕТРИ и МАРИО КАТИЋ из Задра, православно је становништво проводило праксу заустављања погребне поворке на почиваљкама/мирилинама још 2015. године, а заустављају ли се и данас није познато. Углавном, католици то не чине од краја 20. стољећа.

Мирјану Трошељ питамо колико данас има мирилишта. Каже да поуздане податке може дати само за јужни Велебит. Почетком 1970-их регистрирано је 50-ак локалитета на потезу од Лукова Шугарја до Модрича. Данас постоји једва двадесетак репрезентативних узглавница које су биле рељефно украшене архетипским иконографским мотивима који без сумње поријекло вуку из преткршћанског доба – соларни криж, пентаграм, свастика, розета, стабло свијета – и неке узглавнице с епиграфијом које чине антропоними и вјерске формуле. Прича нам и како се упознала с мирилинама.

— Још у основној школи пролазећи јужновелебитским путовима запажала сам крај сваког пута необична “гробља” и питала се зашто је ондје тако пуно “гробова”. Одговор сам добила од моје бабе: ‘Нису то, ранка моја, гробови, то су света миста наши душа – мирила.’ Требало је даље до-

Мирила Опувани Долап
(Фото: Јосип Стрмечки/
уступила Мирјана Трошељ)

знати што, зашто и чему мирила, дакле мистериј који је требало разријешити. Почетком студија повијести умјетности и открићем ликовних приказа који су ме по неким иконографским мотивима на узглавној, узножној и доузглавној плочи подсећали на стећке и преткршћанску орнаментику на различитим споменицима фунералне и друге умјетности, суствено сам почела проводити истраживања украсних и симболичних мотива на јужном Велебиту. Требало је након престанка њихове функције сачувати те споменике минијатурне пластике од заборава прије њихова потпуног нестанка у материјалном, али и духовном смислу, јер у противном би било као да нису ни постојали. ‘Ево уне што броји камења’, говорили су сељани. То ми се свидјело – прича нам Трошељ.

Није јој драго да се о мирилима говори изван знанствених кругова, као ни то што су постала туристичка атракција, јер је то довело до њихова пропадања и нестајања у материјалном смислу.

— Нажалост, нису службено заштићена као материјална баштина и као сухозидна минијатурна пластика суствено пропадају па им је потребна хитна заштита, санација и перманентно одржавање. Уз то, сваки посјетитељ, домаћи или странац, отуђује камене плоче с украсима који му се свиде. Сваке друге године према моме регистру откријем што недостаје – каже и додаје да су особито на мети доступни локалитети од Трибња до Селина.

Због тога сматра да о њима не би требало више говорити.

— О њима се, нажалост, може само говорити као о нечем што је постојало, а данас нестаје. И зато мислим да их не би требало превише стављати на сва звона, управо због спашавања њихове материјалности од отуђивања и девастације. На цијелом динарском ареалу јужновелебитска мирила оаза су врхунске клесарске и градитељске израде и разноврсне симболичке декорације и зато су објект отуђивања и девастације – говори Трошељ.

ИПАК, има и неке користи од појединих документарца о њима.

— Рецимо, ‘Син ноћи, брат сна’ ВЛАТКЕ ВОРКАПИЋ за службује сву пажњу, док документарни филм ‘Мирила’ ВЛАДЕ ЗРНИЋА не говори изричито о мирилинама, него о Пакленици и засеоцима Рамићи, Парићи, Клименте и Кнежевићи која су имала своја мирила на локацији Кланци, али су срушена за вријеме уређења и проширења пакленичког пута и градње водовода између два свјетска рата и након пораћа. Ипак, снимљена су непосредно прије рушења, истина аматерски. Без сумње је постојало и гробље у Пакленици гдје се покапало мртве у вријеме већег помора због неких

заразних болести. Његова убикација није позната ни истражена – истиче Трошељ.

Режисерку ‘Трагова’ Дубравку Турић питали смо како је сазнала за мирила. — Мирила сам први пут видјела прије двадесетак година током једног од планинарских излета по јужном Велебиту на које сам често ишла. Била сам потпуно фасцинирана њима и остала су ми дубоко урезана у сјећање. Посљедња почивалишта велебитских душа, пуно важнија од гробља. Почела сам проучавати сву литературу до које сам могла доћи, посебно радове Мирјане Трошељ. На Велебит сам отада ишла више десетака пута, у свим годишњим добима, а посебно у фази припрема за филм. До неких налазишта морала сам ходати сатима по стрмој планини. Прича о мирилинама и њиховом мистичном погребном обреду изнимна је, и код нас још увијек доста непозната. То ме све мотивирало да напишем причу о антропологињи која на стећцима и мирилинама проучава урезе и

симболе. Трагове људи којих одавно нема – говори нам Турић.

С обзиром на то да је филм сада ушао у редовно приказивање, не може рећи какав ће добити интерес шире публике. — Досадашња публика с фестивала на којима се филм приказивао, од Варшаве до Загреб Филм Фестивала, реагирала је с великим интересом за тај културни феномен – каже и наглашава да није ни за какав облик популаризације ичега што је дио нетакнуте природе.

— Мислим да бих била јако несретна да по Велебиту харају хорде туриста који између порција пржених лигњи и лежања по плажама желе стиснути селфи поред мирила јер су негдје прочитали да се то ‘мора’. Постоје људи који се годинама баве промоцијом мирила, али и њиховом заштитом. Посмртни обичају везани уз мирила добили су 2007. статус заштићеног нематеријалног културног добра и постоје означене стазе с припадајућим текстовима које вас воде до њих. По мени је то сасвим довољно за било кога тко према њима гаји интерес, да се може упутити и посјетити их. Тихо, достојанствено и с великим поштовањем – закључује Турић.

Мирила су фасцинирала и глумицу Марију Шкаричић која у ‘Траговима’ тумачи лик антропологиње Ане.

— Мирила сам први пут упознала и срела се с њима на снимању филма, али сам их доживјела као нешто врло интересно и мистично, нешто оригинално, аутохтоно и посебно. Зато ми је дојмљива цијела прича око тога што су мирила и које мјесто заузимају – истиче Марија Шкаричић. ■

Мирјана Трошељ и
Дубравка Турић (Фото:
Ненад Јовановић)

ИНФОРМАТОР

Међународни скуп у
Загребу

‘Фојбе – мит и стварност’

Феномен треба сагледавати у контексту егзодуса Славена, талијанизације, Римских уговора и Другог свјетског рата, речено је на скупу

ФОЈБЕ односно јаме у крашком терену у којима су скончале жртве Другог свјетског рата треба сагледати у контексту оног што се збивало у првој половини 20. вијека, сложили су се учесници међународног научног скупа ‘Фојбе – мит и стварност’ који је у организацији три антифашистичке организације из Хрватске, Словеније и Италије одржан 20. јануара у Новинарском дому у Загребу. Скуп су организирали Савез антифашистичких бораца и антифашиста РХ (САБА РХ), Звеза здружењ борцев за вредноте нов Словеније (ЗЗВ) и Associazione Nazionale Partigiani d'Italia (ANPI).

— Тема фојби веома је тешка за Хрвате, Талијане и Словенце јер су све стране биле присутне у најцрњем раздобљу људске повијести, Другом свјетском рату, који је за собом оставио трагичне посљедице, рекао је предсједник САБА РХ ФРАЊО ХАБУЛИН.

Истичући да се талијанско, хрватско и словенско друштво није претргло у супротстављању свим облицима дискриминације и нетолеранције како би се спријечило да се зло отприје 80 година више не понови, Хабулин се запитао докад ће фојбе бити табу тема, кад хрватско друштво по многим сличним темама као што су Блеибург, Холокауст, ндх и Јасеновац, није напредовало, већ назадовало. — Фојбе су оживјеле с 10. вељачом, датумом који је у Италији 2004. изабран као спомендан, чиме је пружена могућност редифинирања талијанског положаја. Треба их сагледати у контексту с оним што се збивало у првој половини 20. стољећа: егзодусом Славена, талијанизацијом, Римским уговорима. Сваке године ескалира реторика неофашистичког

реваншизма који под фирмом осуде ‘ревизиониста, негациониста и редукциониста’ заправо врши своју ревизију повијести, оживљавајући авети национализма против Славена. Није могуће говорити о страдању Талијана, фашиста, војника или цивила у крашким јамама, а да се претходно не изнесу чињенице о физичким ликвидацијама Хрвата и Словенаца Истре, Ријеке и Далмације у доба талијанске окупације Југославије, поготово што ниједан талијански ратни злочинац није осуђен – рекао је Хабулин, закључивши да Италија, за разлику од Њемачке, није прошла процес денацификације.

Критичан према третирању фојби, егзодуса Талијана након рата и растућем ревизионизму био је и предсједник ЗВЕЗЕ МАРИЈАН КРИЖМАН.

— Талијански Дан сјећања све се више памти по планираном оживљавању талијанског ‘пограничног’ фашизма. Након Мусолинијева позива на геноцид у Пули 1920., не само да је горјела Народна кућа у Трсту, него десеци словенских и хрватских културних домова, све наше трговине, тискарне, разни уреди. Уништавали су твртке, чак и пуцали на нашу дјецу. Више од 100.000 људи побјегло је у Југославију и преко мора. Био је то почетак планираног геноцида који је убрзан након напада на Југославију – рекао је Крижман.

— Талијанска политика, а тиме и медији, чине све што могу да се од крвника претворе у нацију жртава. Наравно да су жртве, али не њемачког нацизма или југославенског комунизма, него њиховог фашизма. Талијани не говоре о својим ратним злочинима или војницима који су погинули на афричким ратиштима и по савезничким логорима. Чак је и у Трсту 800 људи погинуло у савезничком бомбардирању. Зашто им још нису поставили ни једну спомен плочу? – рекао је Крижман.

Предсједник АНПИ-а GIANFRANCO PAGLIARULO рекао је да се заборавља се да су Рим и Берлин били срце нацифашизма, као и да је Италија свој фашизам имала 13 година прије њемачког.

— Ми имамо Дан сјећања на страдале у фојбама 1943. и 1945. али немамо дан сјећања на жртве злочина које су талијански војници починили по окупираним земљама, немамо дан сјећања на талијан-

ске војнике или цивиле погинуле у рату, немамо дан сјећања на 600.000 талијанских војника који су након капитулације 1943. завршили у њемачким логорима. Морамо осудити злочине у фојбама, јер су дијелом и чин освете над невиним људима, али и све злочине које је починила талијанска страна, рекао је Pagliarulo и позвао на нормализацију односа међу три државе и прихватања вриједности антифашизма.

Хисторичар ДАВОР МАНДИЋ чија је књига ‘Фојбе: мит и стварност’ представљена у децембру 2022., говорио је да повијесни документи потврђују да се није догодио обрачун хрватских националиста с припадницима талијанског народа, већ с фашистима и сурадницима окупатора.

— Догађаји указују да је у тим пресудама и извршењу смртних казни пресудно било усмено свједочење појединца, да искази нису могли бити провјерени, да је било денунцијација из освете и мржње, да је судбина ухићеника овисила о процјенама истражитеља, да је било кривих процјена, неодговорних и осветољубивих појединаца те криминалних радњи и злочина, признао је Мандић.

■ Н. Јовановић

О тршћанском питању

Трст је био ослобођен 1. маја 1945., два дана прије Ријеке и четири прије Пуле. 1975. потписани су Осимски споразуми

УОРИЗАЦИЈИ Савеза антифашистичких бораца и антифашиста РХ у Загребу је 21. јануара одржана јавна трибина ‘Тршћанско питање и контроверзе’ на којој су говорила двојица професора – Твртко ЈАКОВИНА с Одсјека за повијест Филозофског факултета у Загребу и ФЕДЕРИЦО ТЕНЦА МОНТИНИ, истраживач-зnanственик на Одсјеку политичких и друштвених знаности Свеучилишта у Трсту и вањски сурадник Одсјека за повијест ФФ-а у Загребу. Том приликом пред-

Како Трст није остао наш – трибина САБА РХ

стављена је Монтинијева књига ‘Трст не дамо! – Југославија и Тршћанско питање 1945. – 1954.’ коју је објавила ‘Средња Европа’.

Говорећи о ‘Тршћанском питању’ и неповјерењу које је владало између Југославије и западних савезника, Јаковина је подсетио да је при крају рата маршал Тито наредио пробој Југославенске армије до Трста и околице, па су јединице након ослобађања кварнерских отока с Цреса извршиле десант на Истру. Тако је Трст, успркос грчевитом отпору Нијемаца те талијанских и хрватских квислиншких формација, ослобођен 1. маја 1945., два дана прије Ријеке и четири прије Пуле. Како је за вријеме рата на савезничким конференцијама договорено да се предратне границе европских земаља неће мијењати, тако је и помоћ Американаца давана за ослобођење Југославије до граница Краљевине Југославије.

— Захваљујући војним успјесима, а потом и дипломатској борби, дошло је до промјене граница. За Словенију и Хрватску оне су биле драматично важне: замислите Хрватску без Задра, Ријеке и Пуле – рекао је Јаковина. Од 1945. до 1948. и сукоба са ив-ом Југославија је на западу била омражена, уз неколико забиљежених инцидентата с америчким авионима, али је након 1948. југославенска дипломатија искористила шансу у преговорима о рјешавању Тршћанске кризе. Под притиском САД-а креће процес помирења Југославије и Италије. Подсетио је да су Титу гарантиране боље западне границе него прије рата, на чијем је трагу 1945. испртана Морганова линија која је ишла источно од данашњих граница Словенија и била основа за Слободни териториј Трста (СТТ) од 1947. до 1954. године.

На простору од Тржича (Monfalcone) до Умага, подијељеном у зоне А и Б, живјело је око 300.000 људи. Стаљинова смрт дала је нов потицај преговорима и у октобру 1954. долази до склапања Лондонског меморандума, па је зона А припала Италији, а зона Б Југославији. Југославија је добила средства за изградњу луке Копер која би Југославији, прије свега Словенији, надомјестила тршћанску. Коначно, 1975. потписани су Осимски споразуми између СФРЈ и Италије и питање границе је стављено ад ацта.

■ Н. Јовановић

Кукастим крстом на Цркву

ЦРКВА Свете Тројице у Бјеловару, у суботу, 21. јануара, нашла се на мети непознатих вандала. Испртано је више графита по вратима и зиду храма. Међу графитима је нацистички кукасти крст. О догађају јавност је обавијестио бјеловарски парох СТЕФАН МАКСИМОВИЋ.

Графит на зиду
бјеловарске Цркве

— Као свештеник не могу да останем равнодушан на овај догађај. Тужно је овако нешто видјети на било ком објекту, а камоли на једној светињи. Сигуран сам да ово није одраз Бјеловара, у граду гдје су грађанке и грађани изражавали изузетно поштовање према Српској православној цркви, свештенику и његовој породици. Вјерујем да ће се тако наставити. Онима који су спремни да овакве ствари чине, желим да их Господ усмјери на прави пут. Нека им Бог опрости, јер не знају шта чине – истакнуо је Максимовић. Осуду овог вандалистичког чина изразили су грађани с бјеловарског подручја.

— Јако тужно и јако јадно. Нека Бог опрости таквим људима – казала је Биљана Бабич из Бјеловара. Црква Свете Тројице у Бјеловару, друга је највећа православна црква у Хрватској, грађена је од 1784. до 1792. године, а звоник јој је надограђен 1822. године. Иконостас су 1902. године осликали Целестин Медовић и Иван Тишов, док је архитектуру иконостаса израдио Херманн Болле, а фреске Марко Перош. Црква је обнављана 1957. и 1984. године. У рату 90-тих пројектилом је био погођен звоник те је украден дио икона. Догодило се демолирање парохијског дома и нестанак икаквих парохијских активности. Ситуација се на боље промијенила тек 1998. године када у бјеловарску парохију долази нови свештеник и кад почиње обнова духовног живота.

■ З. Витановић

Година преокрета

Документа и умјетници указали су да је Четврта офанзива започела из Карловца

У ОРГАНИЗАЦИЈИ загребачке Документе и сурадника – умјетника у Карловцу је у петак 20. јануара обиљежена 80. годишњица почетка једне од највећих њемачких операција против југославенских партизана, позната под кодним називом Операција Weiß. Тим поводом код девастираног централног споменика у центру Карловца, аутора Вање Радауша, који је 6. маја 1955. го-

дине открио Јосип Броз Тито, Документа и загребачки умјетници, предвођени глумцем и саборским заступником Вилијем Матулом те инструменталистима из квартета Cul-de-Sac, извели су умјетничку интервенцију. Код споменика се по хладном и сњежном времену окупило тридесетак људи.

ВЕСНА ТЕРШЕЛИЧ, председница Документе објаснила је смисао умјетничке интервенције. Казала је да је операција започела у зору 20. јануара 1943. из Карловца и то нападом њемачких снага на партизанске јединице распоређене на фронти Карловац – Глина – Хрватска Костајница – Босански Нови – Сански Мост.

— У години преокрета 1943. су донесене врло важне одлуке ЗАВНОХ-а и АВНОЈ-а и нов се полако приближавала међународном признању. Први су је признали из антифашистичке коалиције и то је био пут који је водио према слободи. У тој години памтимо пад фашистичке Италије. Партизани су се борили за права свих, као што се данас многи међу вама боре за људска права јер живимо у вријеме када је поштовање људских права и права свих мањина велико питање. На удару су припадници мањина и морамо учити на искуству партизана. Ово мјесто је симболично за положај антифашизма и антифашиста данас у Хрватској – казала је ВЕСНА ТЕРШЕЛИЧ. Додала је да стање минираног споменика показује став хрватског друштва и институција према насиљењу нов-а и баштини антифашизма данас.

— Са колегама умјетницима ми је припала част да на овој првој акцији ове године обиљежимо важну годину на простору бивше Југославије. Важна је чињеница да су Срби, Хрвати и Муслимани гинули, страдали и жртвовали се једни за друге. Европу морамо подсјетити на то да се та 1943. чинила годином без излаза. До априла мјесеца је на путу према Неретви изгинуло између осам и десет хиљада партизанки и партизана, а свеукупно 12.000 људи. Нигдје тако заједничког отпора различитих нација у заједничкој борби у Европи није било – рекао је Вили Матула. Прочитао је дио из мемоара др. Гојка Николиша 'Коријен, стабло, паветина' у којем се Николиш сјећа 20. и 21. јануара 1943., када врх партизанског покрета схваћа да се нешто велико спрема, а то је четврта непријатељска офанзива. Први подаци о концентрацији непријатељских војника око Карловца и на Банији стигли су почетком јануара.

Cul-de-sac засвирали су у Карловцу

Након Матуле наступили су инструменталисти загребачког квартета Cul-de-sac који су извели композицију 'Дуга плава' њиховог покојног колеге ДРАГАНА ПАЈИЋА ПАЈЕ, преминулог прије девет година. Присутни су на девастирани централни споменик палим борцима положили црвене руже.

■ М. Ц.

Запослене жене

У БЕЛОМ Манастиру започела је нова фаза пројекта 'Зажели', кроз који се на осам мјесеци запослило 30 жена. Оне ће бринути о 180 старијих и немоћних особа с подручја Града Белог Манастира, које уз насеље Бели Манастир укључује још три приградска насеља: Браћин Врх, Шећерану и Шумарину. Носитељ пројекта је Градско друштво Црвеног крижа (гдцк) Бели Манастир, а партнери су Град Бели Манастир, Центар за социјалну скупбу и Хрватски завод за запошљавање. Тај пројект, под пуним називом 'Заједно за бољу и сретнију будућност 2' из 'Зажели – Програма запошљавања жена – фаза 3', финансира се средствима Европске уније. На почетној конференцији, одржаној 18. јануара ове године у Етнолошком центру барањске баштине, честитке и срећу у проведби пројекта новозапосленим женама зажељела је замјеница беломанастирског градоначелника из редова српске мањине СВЕТЛАНА ЖАРКОВИЋ.

Почела је нова фаза пројекта 'Зажели'

То, међутим, није једина шанса незапосленим женама, као и старијим особама из Белог Манастира и околине којима је потребна помоћ у кући. Осјечко-барањска жупанија носитељица је пројекта 'Зажели помоћ у кући', који се од 22. децембра прошле до 22. августа ове године проводи на подручју опћина Антуновац и Владиславци у Славонији те Драж и Белог Манастира у Барањи. У ту сврху током протеклог мјесеца био је расписан конкурс за седам радница из Опћине Драж и осам радница с подручја Белог Манастира, које ће бити запослене на одређено вријеме у трајању до шест

мјесеци, уз пробни рад од два мјесеца и то на пословима помоћи у кући, односно на пружању потпоре и подршке старијим и / или немоћним особама. За Барању с високом незапосленосту и великим одливом становништва, запошљавање 45 тешко запошљивих особа, макар и на одређено вријеме, много ће значити запосленим женама, а и особама којима је потребна помоћ у кући.

■ Јован Недић

Побиједили 'Звезду'

НА ОВОГОДИШЊЕМ познатом ногометно-фудбалском турниру Шампион јуниор купа који је одржан од 12. до 15. јануара у Сарајеву, учествовао је и фудбалски клуб Радник из Крижеваца. Овај турнир је међународног карактера и према правилима организатора на њему су играли дјеча-

Мали Крижевчани и Београђани

ци у категорији која обухваћа годишта од 2008. до 2016. и млађе. Крижевачки мали играчи играли су тако у категорији 2010., 2012. и 2013. годишта. Сасвим сигурно најужбудљивија утакмица била је она коју је Радник играо са екипом Црвене звезде из Београда. Иако је била пријатељска, у коректној атмосфери и правом спортском духу, завршила је побједом малих крижевачких фудбалера. На крају утакмице дјечасти оба тима заједно су са тренерима фотографирали за успомену.

— Вратили смо се пуни лијепих успона. Што се тиче резултата нажалост све категорије су завршиле натјечање у скупинама. У 2010. годишту, екипа Поморац Кострена се није појавила па су наши ногометаши то искористили за пријатељски сусрет с Црвеном звездом те уписали побједу 2:1. Прије поласка кући посјетили смо и Жељезничаров стадион 'Грбавица'. Наши младићи и тренери су на лијеп начин презентирали наш клуб и град те се сви враћамо с овог путовања богатији за још једно искуство – стоји у изјави за јавност објављеној на Фејсбук сајту НК Радника из Крижеваца.

■ З. В.

ИНФОРМАТОР

Канализација за Плавнице

НАСЕЉЕ Горње Плавнице код Бјеловара требало би ове године добити нови канализацијски систем. За овај инфраструктурни пројект инвеститори су Водне услуге. У плану је изградња преко два километра гравитацијских цјевовода, што ће омогућити прикључке за више кућанстава. Сви радови на канализацији би требали бити завршени до новембра 2023. године. За извођач је изабрано предузеће АМБ градња д.о.о. Загреб које би с првим радовима требало почети током мјесеца јануара. Градоначелник Бјеловара ДАРИО ХРЕБАК за јавност је прокоментарисао овај нови пројект.

— Уговори су потписани, набавка је проведена, твртка АМБ градња д.о.о. Загреб је добила посао и вјерујемо да ће га у 2023. завршити. Најважније је за становнике Горњих Плавница да ће имати прикључке на канализацијско-одводну мрежу и ми ћемо настојати да се та мрежа што више шири – истакнуо је Хребак. О реализацији пројекта у Горњим Плавницама говорио је и Иван Иванчић, председник управе предузећа Водне услуге. — Припрема се пројект изградње канализације за главнину улица у укупној дуљини од 2.815 метара с 90 могућих прикључака. То је само једна од дионица које припремамо за агломерацију 2 за рубне дијелове града, од Брезовца, Рајића, Пргомелја и Станчића – нагласио је. Још се чека одобрење фондова за финансирање пројекта, а ако се новац не добије из Националног програма опоравка и отпорности или из националних средстава, финансираће га саме Водне услуге. ■ З. В.

Милијун за пријевоз

Ученицима у Пригорју и Подравини поново је обезбијеђен аутобусни пријевоз

УЧЕНИЦИМА у Пригорју и Подравини од нове 2023. године поново је обезбијеђен аутобусни пријевоз до њихових основних школа. Резултат је то уговора који су, прије неколико дана, званично потписали Копривничко-крижевачка жупанија и предузеће Чазматранс промет. Вриједност потписаног уговора је милијун еура, а њиме се обухваћене и школе које полазе и ученици српске националности у Крижевцима и Копривници. Град Крижевци прошле године проширио је пријевоз ученика на цијело насеље Војаковачког Осијека и Вујића Војаковачког тако да сада дјеца не морају километрима пјешачити до првих аутобусних станица. О новом уговору говорио је и жупан Дарко Корен.

— Изражавам задовољство потписивањем овог вриједног уговора чиме је омогућен континуитет осигурања адекватних увјета за пријевоз ученика. Уговором је обухваћен и пријевоз ученика у склопу програма обуке непливача који Жупанија суфинанцира за ученике трећих разреда на копривничким градским базенима Церине – истакнуо је Корен. ■ З. В.

Човјек с великим ‘Ч’

ВЕЛИК број људи, међу којима пуно познатих личности, окупио се у понедељак на загребачком Крематорију како би присуствовао испраћају новинара и дипломата, бившег главног уредника Новости НИНОСЛАВА КОПАЧА, који је умро 13. јануара у својој 77. години. Од Копача су се опростили његов син СЛАВЕН КОПАЧ, који живи у САД-у и ХРВОЈЕ ЗОВКО, председник Хрватског новинарског друштва, чији је био члан пуних 45 година.

— Нино Копач поштовао је свакога без обзира на националност, вјеру или политичко опредјељење. Био је храбар, досљедан и прије свега – био је свој. Имао је специфичан смисао за хумор, био је оштар и директан на језику и перу, али увијек у складу са својим увјерењима – рекао је Славен Копач и додао да његов отац ‘није био човјек који мијења стране како вјетар пуше’.

— Његов понос и досљедност коштали су га боље каријере, али је остао досљедан својим идеалима. Овим губитком остаје бол, али остат ће увијек у нашим, а надам се у вашим срцима и сјећањима – закључио је Славен. Хрвоје Зовко је подсетио на новинарско-дипломатску каријеру Нинослава Копача, између осталог како је у свом мандату у New Yorkу био најмлађи конзул.

— Није мала ствар кад прођете пут од уредника култног тједника Данас из 80-их, којег се многи и данас сјећају, до главног уредника Новости, као и сурадника П-портала и Идентитета те дописника београдских новина Гласа Јавности и Вечерњи новости. Копач је увијек био јасних ставова

Сахрана Нинослава Копача

и антифашистичких увјерења, човјек који је мрзио неправду и због својих ставова пролазио је лошије него што је морао. У својим текстовима увијек је имао јасне ставове који би читатеља натјерали да чита још – рекао је Зовко.

— Критизирао је и био против свих националистичких хистерија којих није мањкало у његовој каријери, а не мањка ни сада. Сви су му били једнаки, без обзира на вјеру и нацију. Зато је био човјек с великим Ч – рекао је Зовко.

Подсјетимо, Нинослав Копач, рођен је 14. јуна 1946. у Осијеку, дипломирао је право и радио као дипломат и новинар. Од 1982. до 1992. био је уредник унутрашње политике у политичком тједнику Данас, да би 90-их био принуђен егзистенцију осигуравати као слободни подузетник. Од 2002. до 2004. радио је као главни уредник Новости гдје је био и аутор бројних текстова. Писао је за низ медија у српској заједници и медија из Србије, а 2012. објавио је књигу ‘Свједок хистерије’, у којој је скупио интервјуе с бројним свједоцима времена и догађаја тих година. ■ Н. Ј.

Код градоначелника

УОЧИ православне Нове године, 12. јануара, чланови Вијећа српске националне мањине Града Крижеваца били су позвани на већ традиционални састанак са градоначелником Града Крижеваца МАРИЈОМ РАЈНОМ и његовим прочелником Сандром Новосел из Одјела надлежног за националне мањине. У разговору са представницима градске власти уз председницу ВСНМ-а ГОРАНКУ МАНОЈЛОВИЋ, учествовали су чланови вијећа ПЕРО ЦАРЕВИЋ и СРЕТО КОС. Говора је тако било о томе да је Вијеће прошле године имало бројне активности од књижевних вечери, путовања, упознавања са другим вијећима па све до комеморација.

— У овој години вијеће је има у плану организовање литерарних сусрета, рад са дјецом те припреме за надолазеће изборе за нове чланове и чланице вијећа који ће се одржати 7. маја – казала је Горанка Манојловић. ■ З. В.

Stogodnjak (670)

27. 1 – 3. 2. 1923: политичке prilike у Crnoj Gori i dalje su dramatične. Nova vlast nema autoriteta у народу, а i не poduzima niшта да ublaži teško ekonomsko stanje. Zemljom haraju glad i epidemije, а sve што је crnogorsko i dalje se omalovažava. Različite novosnovane vojne jedinice teroriziraju stanovništvo. Crnogorska vojska prestala је postojati još početkom 1922., а велики broj vojno sposobnih Crnogoraca odmetnuo се u planine, nastavljajući borbu за svoj suverenitet. U suzbijanju otpora srpske trupe i tzv. bjelaši ne biraju sredstva: sve су češće kaznene ekspedicije u kojima као žrtve gine na stotine ljudi, žena i djece. Računa се да u cijeloj Crnoj Gori активно djeluje još najmanje 1.000 odmetnika за koje се tvrdi да ‘nemaju nikakvih izgleda на uspeh...’

* на stranicama mnogih važnijih listova u svim većim gradovima nove države već dosta dugo povremeno се redaju priče о osebnim likovima koje су poslijeratne pogodnosti omogućile да uđu u slavnu galeriju ‘junaka’ svoga doba. Varalice i provalnici, kradljivci i falsifikatori, krijumčari i makroi, razbojnici i lopovi! Među njima је тако i stanoviti Milan Matijević, kojeg novinar zagrebačkog lista opisuje jednostavnom rečenicom: ‘Uzeo је право ime i krivo zanimanje – novinar!’ Izrastao је, kažu, na ‘zasadima još prijeratnih teških ekonomskih prilika, а usavršio се u okolnostima poslijeratne opće grabeži... Prvi put се na zagrebačkim ulicama pojavio početkom stoljeća, u crnoj umjetničkoj pelerini i sa crnom umjetničkom maskom. Bez škole, ali s mnogo smionosti, mnogo kuraže i poduzetnosti. U auli univerze glumio је тако savršenog pravnika, u kavani ‘Bauer’ s prezicom је govorio među onima koji pišu i stvaraju... Izgravao је i mecenu samo kako bi се drugima dođvorio. Uvijek је imao novca, а vrlo dobro се zna na kakve је sve prijevorne načine dolazio do njega...Imao је dokumente на različita prezimena. U Beču је proveo rat. Izvanredna prilika за sabiranje: skupljao је за invalide, за Crveni križ, за uboge Turke, Bugare, Srbe... Silne svote! Poslije rata за progonjene novine i novinare, за slijepe, за javnu menzu, за gladnu provinciju... Hapsili су ga u Beču, Češkoj, Zagrebu... Svugdje pomalo i svugdje је dobio nešto zatvora... Poslije се pak predstavljao као progonjeni novinar. Čehe је, čini се, najviše ganuo. Čak је uz opće oduševljenje на jednom skupu govorio о – poštenom slavenstvu i slavenskoj uzajamnosti. U jeku svojih ‘karitativnih’ akcija doživio је да njemu i njegovu ortaku Garapiću bečki ‘Extrablatt’ objavi sliku s potpisom – hijene milosrđa! Onda се opet pojavio u Zagrebu. Mislio је ‘svršeni pravnik’ да su ga ljudi zaboravili. Na njegovu štetu – nisu! Inače bi u Jugoslaviji našao mnoštvo dobrih titulusa за sabiranje doprinosa. Međutim, koliko smo čuli, policija је на opreзу, па možda neće imati prilike да opet, kroz себе, prikaže lakovjernim ljudima svijet drugačijim, samo да opet sebi napuni džepove...’

■ Đorđe Ličina

Sporo do sporazuma

Vučić je najavio da će Srbija prihvatiti prijedlog euro-američkog osnovnog sporazuma s Kosovom i da se neće protiviti njegovom članstvu u međunarodnim organizacijama, a Priština nije dobila podršku za srpsko priznanje i treba formirati Zajednicu srpskih opština

AMERIČKA ambasada u Prištini sazvala je skup na kojem će na kraju ovog mjeseca predstavnici kosovske vlasti, opozicije i civilnog društva pod američkom dirigentskom palicom raspravljati o modalitetima formiranja srpske manjinske autonomije na Kosovu. Formiranje Zajednice srpskih općina nezaobilazni je uvjet da na scenu stupi prijedlog osnovnog sporazuma Srbije i Kosova koji je moćna europsko-američka petorka prošloga tjedna uručila srpskom predsjedniku ALEKSANDRU VUČIĆU i kosovskom premijeru ALBINU KURTIJU. Taj je prijedlog izvorno zaživio kao MACRON-SCHOLZOV, odnosno francusko-njemački, potom je prerastao u prijedlog Europske

unije, a nakon što ga je prigrlila i američka administracija sada je postao europsko-američki paket aranžman kojim se preciznije definiraju principi i ritam pregovora o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine.

Prije nego što se srpske i kosovske vlasti konačno izjasne i nastave pregovarati o normalizaciji odnosa, kosovske vlasti moraju odlučiti hoće li konačno realizirati odredbe Briselskog sporazuma i formirati Zajednicu srpskih općina čiju će formu i sadržaj prihvatiti i kosovski Srbi, ali i Beograd. Vlada Albina Kurtija prethodno mora odustati

Umjesto barikada, na sjeveru Kosova trebala bi zaživjeti Zajednica srpskih opština (Foto: Marko Mrkonjić/PIXSELL)

od svoje dosadašnje političke mantre da je monoetnička srpska autonomija na Kosovu neustavna i nemoguća, odnosno da je Briselski sporazum mrtav i neoživljiv na Kosovu. Američka ambasada već joj je počela puhati za vrat.

Ako se Kurtijeva vlada ipak odluči formiranjem ZSO-a udahnuti život Briselskom sporazumu, morat će prelomiti i odustati i od svojeg dosadašnjeg tvrdog stava da s Beogradom može pregovarati samo o sveobuhvatnom obvezujućem sporazumu i međusobnom priznanju, a sva ostala sporna pitanja su trice i kućine koje će se rješavati tek nakon što EU i SAD natjeraju Beograd da prizna Kosovo kao neovisnu i suverenu državu. EU i SAD prištinskim su vlastima svojim prijedlogom osnovnog sporazuma sada crno na bijelo stavili na nos da im ne pada na pamet da Beograd tjeraju da odmah prizna Kosovo i digne ruke od prava da štiti interese srpske zajednice na Kosovu, ali i svoje državne interese na njemu. S druge strane, prijedlogom osnovnog sporazuma od srpskih vlasti se traži da prihvate da su većina članica EU-a i SAD-a priznale kosovsku državu i da je shodno tome u pregovorima o normalizaciji međusobnih odnosa mora tretirati kao državu, poštujući njezine granice i državne institucije. Otkad je potpisala Briselski sporazum Srbija je zapravo to uglavnom činila, uz povremena iskakanja u ekscenim i kriznim situacijama, poput najnovijih u kojima je podržala blokadu sjevera Kosova i izlazak srpskih predstavnika iz kosovskih institucija, prijeteci čak da će i oružjem štititi svoje državne i nacionalne interese na Kosovu.

Pregršt sporazuma koje su na valu Briselskog sporazuma potpisali Beograd i Priština svjedoči i da bez međusobnog priznanja Srbija i Kosovo mogu rješavati skoro sva pitanja kojima se regulira svakodnevni život njihovih građana. Zbog toga je taj dio europsko-američkog sporazuma, čiji su neslužbeni sadržaj objavili prištinska Koha Ditore i beogradski Danas, izazvao tek gundanje u dijelu srpske javnosti, uglavnom među onima koji se protive bilo kakvim pregovorima s Prištinom.

Više bure podiglo se i među vladajućima i u opoziciji zbog četvrtog od deset točaka predloženog osnovnog sporazuma u kojoj piše: 'Strane polaze od pretpostavke da nijedna od njih ne može predstavljati drugu stranu u međunarodnoj sferi ili delovati u njeno ime. Srbija se neće protiviti članstvu Kosova u bilo kojoj međunarodnoj organizaciji.' Iako se u njoj ne spominje priznanje Kosova, ta se točka odmah počela tumačiti kao pristanak Srbije da Kosovo postane član Ujedinjenih naroda kao i svih drugih međunarodnih organizacija koje ga žele u svojem članstvu. Srbija je potpisivanjem Washingtonskog sporazuma, pod okriljem TRUMPOVE administracije, donekle već pristala na to da se neće protiviti međunarodnom priznavanju kosovske državne samostalnosti pod uvjetom da je Kosovo prestane samostalno tražiti. No šutjela je o mogućnosti da druge zemlje predlažu i guraju njegovo učlanjivanje u međunarodne organizacije.

Predsjednik Vučić je svojom izjavom da će Srbija prihvatiti europsko-američki prijedlog osnovnog sporazuma pristao na apstinenciju Srbije u procesima učlanjivanja Kosova u međunarodne organizacije i institucije. Nejasno je, međutim, hoće li se Srbija uzdržati i od protivljenja učlanjivanju Kosova u UN jer bi tako prešutno pristala na njegovo priznavanje kao samostalne države. No kako predloženi sporazum istovremeno od Srbije ne traži da podržava članstvo Kosova u međunarodnim institucijama, pa i u UN-u, Srbija se unatoč odricanju od aktivnog sprječavanja međunarodne verifika-

cije kosovske samostalnosti može oslanjati na sve one države koje radi svojih interesa ne priznaju Kosovo i ne pristaju na njegovo članstvo u međunarodnim organizacijama, pogotovo u onima u kojima se odluke donose konsenzualno, dvotrećinskom većinom ili u kojima pojedine članice imaju pravo veta, od Europske unije preko NATO-a do Ujedinjenih naroda.

PRIJEDLOG osnovnog sporazuma Srbiju ne obvezuje da podrži i glasa za članstvo Kosova u međunarodnim organizacijama, ali najavljuje mogućnost da se to dogodi u budućnosti. U točki pet piše: 'Obe strane će podržati njihove težnje da postanu članice Evropske unije', a točka šest definira smjer daljnjih pregovora pa kaže: 'Iako ovaj osnovni sporazum predstavlja važan korak u normalizaciji, obe strane će nastaviti proces dijaloga koji vodi EU novim zamahom, što će dovesti do pravno obavezujućeg, sveobuhvatnog sporazuma za normalizaciju odnosa. Strane su saglasne da će u budućnosti produbljivati saradnju u oblastima privrede, nauke i tehnologije, saobraćaja i povezanosti, odnosa u pravosuđu i provođenju zakona, pošte i telekomunikacija, zdravstva, kulture, vere, sporta, zaštite životne sredine, nestalih lica i druge oblasti. Slično kroz postizanje konkretnih sporazuma.'

Kurtijeva vlada nije dobila podršku za svoj zahtjev da Beograd odmah prizna Kosovo, ali joj se predloženim sporazumom poručuje da će EU i SAD Srbiju gurati ka tom cilju, postupno je i lagano potičući, pa i tako što bi već potpisivanjem predloženog osnovnog sporazuma pristala i na njegovu osmu točku u kojoj je zapisano: 'Stranke će razmeniti stalne misije. One će se nalaziti u sedištu dotične vlade. Praktična pitanja u vezi sa raspoređivanjem misija biće obrađena posebno.' Stalne misije nisu diplomatska predstavništva, ali kad 'porastu', mogu uskočiti i u diplomatsku odjeću.

I u drugim dijelovima predloženog osnovnog sporazuma, od uvoda do pojedinih točaka, ima dosta mamaca koji se nude Kurtijevoj vladi kako bi promijenila ploču i pristala na duže putovanje do dobivanja srpskog priznanja i članstva u UN-u, ali joj se istovremeno u sedmoj točki još jednom na stol stavlja obaveza iz Briselskog sporazuma o formiranju ZSO-a. I dok Albin Kurti uglavnom šuti o paket aranžmanu koji mu je uručila euro-američka petorka, Vučić tvrdi da mu je on serviran uz upozorenje da bi njegovo odbijanje polučilo prekid pristupnih pregovora s Europskom unijom, zatvaranje europskih fondova i investicijskih banaka za Srbiju i njezine projekte te presušivanje europskih i američkih investicija u njezinu ekonomiju.

Američko-srpski ekonomist BRANKO MILANOVIĆ u svom tekstu 'Srbija i ekonomski ultimatum EU-a', u kojem se bavi mogućim ekonomskim posljedicama srpskog odbijanja predloženog sporazuma, piše da ga on podsjeća na huligansko prodavanje cigle slabijima jer 'ono što EU danas može ponuditi Srbiji i ostalim državama nečlanicama sve je manje privlačno, pre svega zato što se članstvo u EU-u više ne može obećati s bilo kakvom izvesnošću, a ostale pogodnosti koje se nude nisu dovoljne. To znači da Evropskoj uniji ostaje samo motka. Šargarepe su potrošene'. No zbog ekonomske cijene koju bi Srbija mogla platiti ako odbije euro-američki paket aranžman, Milanović zaključno konstatira: 'Posle četiri ili pet godina, Srbija će pokazati spremnost da se vrati za pregovarački sto, ali njena relativna pozicija će biti mnogo slabija nego danas. Tako će izgubiti pet ili više godina, a onda dobiti istu ili još nepovoljniju ponudu.' ■

I relevantna tijela UN-a ustvrdila su da je Assangeovo dvanaestogodišnje zatočeništvo sistemski institucionalna tortura (Foto: Ashlee Ruggels/Press Association)

Vrijeme je za istinu

Politička platforma Progresivna internacionala 20. siječnja održala je u Nacionalnom novinarskom klubu u Washingtonu drugi tzv. Belmarsh Tribunal s ciljem podizanja svijesti o slučaju Juliana Assangea, osnivača WikiLeaksa utamničenog u londonskom zatvoru visoke sigurnosti Belmarsh. Dio je to pritiska na Bidenovu administraciju da odbaci optužnicu

UNACIONALNOM novinarskom klubu u Washingtonu DC nedavno je održan takozvani Belmarsh Tribunal, 'javno suđenje' koje organizira politička platforma Progresivna internacionala s ciljem podizanja svijesti o slučaju JULIANA ASSANGEA, osnivača WikiLeaksa utamničenog u londonskom zatvoru visoke sigurnosti Belmarsh.

Događaj je osmišljen po uzoru na tribunal koji su 1960-ih godina organizirali britanski filozof i matematičar BERTRAND RUSSELL i francuski filozof JEAN-PAUL SARTRE, kada je skupina intelektualaca javno osudila američku imperijalističku politiku, posebice rat u Vijetnamu.

Za razliku od prvog Belmarsh Tribunal, koji je održan virtualno u vrijeme pandemije Covida-19 i u kojemu su se govornici ba-

vili različitim aspektima progona Assangea, onaj održan u washingtonskom National Press Clubu ciljano se bavio implikacijama tog slučaja na medijske slobode. Lokacija je odabrana kako bi simbolički i stvarno bila što bliže i američkim novinarima i centrima političke moći u čijim je rukama sudbina Assangea. Zbog toga su i gotovo svi govornici bili američki istraživački novinari, zviždači te odvjetnici i aktivisti za ljudska prava.

Sudski progon Juliana Assangea trenutno je u fazi u kojoj se uskoro očekuje ročište na kojemu će se odlučiti o žalbi na odluku o izručenju u SAD koju je u lipnju prošle godine potpisala tadašnja britanska ministrica vanjskih poslova PRITI PATEL. Assange je u SAD-u optužen prema Zakonu o špijunaži i prijeti mu 175 godina zatvora zbog objavljivanja klasificiranih dokumenata o američkim ratovima u Afganistanu i Iraku te

diplomatskih depeša koje su diskreditirale američku Demokratsku stranku.

Nakon višegodišnje neutralnosti u odnosu prema ovom slučaju, potkraj studenog prošle godine pet medijskih organizacija koje su ranije objavljivale materijale WikiLeaks – The New York Times, The Guardian, Le Monde, Der Spiegel i El País – uputile su otvoreno pismo vladi američkog predsjednika JOEA BIDENA u kojemu su od nje zatražile da odbaci optužnicu. U prosincu prošle godine Assangeovi odvjetnici podnijeli su tužbu na Evropskom sudu za ljudska prava, nakon što su relevantna tijela Ujedinjenih naroda ustvrdila da njegovo dvanaestogodišnje zatočeništvo, prvo u ekvadorskoj ambasadi u Londonu a potom u zatvoru, predstavlja sistemsku institucionalnu torturu. Ta su tijela zaključila i da kao politički zatvorenik Assange na američkom sudu ne bi mogao dobiti pošteno suđenje, dok bi u američkom zatvoru visoke sigurnosti bio podvrgnut mjerama koje bi uništile njegovo fizičko i mentalno zdravlje. Istih dana, premijer Australije ANTHONY ALBANESE u službenom posjetu SAD-u američkim vlastima rekao je da je ‘došlo vrijeme da se Assangeov slučaj zaključi’. Bila je to prva eksplicitna izjava australske vlade u korist svog zatočenog državljanina, što sve zajedno ukazuje da raste pritisak na Bidenovu administraciju da odbaci optužnicu. U tom je kontekstu održan i washingtonski Belmarsh Tribunal, dok je sljedeći najavljen za ožujak u Sydneyju.

SUĐENJE’ u Washingtonu DC vodili su hrvatski filozof, aktivist i član Progresivne internacionale SREČKO HORVAT i američka neovisna novinarka AMY GOODMAN, a otvorio ga je BEN WIZNER, odvjetnik u američkoj organizaciji za građanske slobode ACLU i pravni savjetnik zviždača EDWARDA SNOWDENA. Wizner je podsjetio na sve što ne bismo znali da nije bilo WikiLeaks – od mučenja i ponižavanja zatočenika u američkom zatvoru u Iraku Abu Ghraib, preko CIA-inog ‘arhipelaga tamnica’ diljem svijeta i ubijanja nevinih civila u napadima bespilotnih letjelica pa do državnog sustava masovnog nadzora – napomenuvši da američka vlada ‘odnos između hrabrog izvora, novinara i izdavača karakterizira kao urotu’. ‘Ali dobro istraživačko novinarstvo uvijek je urota’, rekao je Wizner, ‘urota da se dokine monopol države na informacije i omogućiti ljudima da od nje traže da snosi odgovornost’.

Odvjetnik je napomenuo da je cilj američke vlade progonom Assangea postaviti preedan prema kojemu će svoje zakone o tajnosti moći koristiti protiv izdavača i novinara u stranim zemljama, što bi moglo rezultirati domino-efektom kojim će i druge države donositi slične zakone.

JEFFREY STERLING je odvjetnik i bivši zaposlenik obavještajne agencija CIA koji je u zatvoru proveo dvije i pol godine, nakon što je 2000. Agenciju tužio zbog rasne diskriminacije. CIA je uzvratila protutužbom zbog navodnog kršenja Zakona o špijunaži otkrivanjem klasificiranih informacija koje su se ticale operacija u Iranu.

Sterling je rekao da njegov slučaj dokazuje da su tvrdnje da će Assange u SAD-u imati pošteno i humano suđenje ‘otvorene laži’ te da se od optužbi za kršenje Zakona o špijunaži ‘nemoguće braniti’ jer u takvom sustavu ‘istina ne samo da ne može biti obrana, nego je ona zabranjena’. Američki progon zviždača usporedio je s progonom Afroamerikanaca u prošlosti, rekavši da su oni ‘oduvijek smatrani jednom od najvećih prijetnji nacionalnoj sigurnosti’. Zakone o tajnosti usporedio je sa zakonima kojima se

‘Assange je politički zatvorenik Zapada protiv kojeg su upotrijebljena sva moguća pravna sredstva, obmane i podlosti: sistemsko kršenje pravnog postupka, sudska pristranost, manipuliranje i izmišljanje dokaza, konstantni nadzor’, zaključila je Suchitra Vijayan

Sterling je rekao da su tvrdnje da će Assange u SAD-u imati pošteno suđenje ‘otvorene laži’ te da se od optužbi za kršenje Zakona o špijunaži ‘nemoguće braniti’ jer u takvom sustavu ‘istina ne samo da ne može biti obrana, nego je ona zabranjena’

u doba ropstva sprječavalo opismenjavanje Afroamerikanaca kako bi ‘oni ostali podčinjeni i neinformirani o zlodjelima države, sve u ime nacionalne sigurnosti’.

Okupljenima se obratila i MARGARET KUNSTLER, dugogodišnja pravna zastupnica aktivista za ljudska prava koja je u ljeto prošle godine tužila CIA-u u ime skupine američkih odvjetnika, tvrdeći da su im prekršena ustavna prava kada su u ekvadorskoj ambasadi ilegalno prisluškivani po nalogu te agencije. Kunstler je objasnila da je cilj tužbe dokazati nezakonitost postupaka na kojima počiva američka optužnica, a proces je trenutno u tijeku, nakon što je krajem prošle godine bivšem direktoru CIA-e MIKEU POMPEU službeno uručen poziv za saslušanje.

Talijanska istraživačka novinarka STEFANIA MAURIZI, koja je s WikiLeaksom surađivala od 2009. godine, također je iznijela niz dokaza da je sudski progon Assangea nezakonit. Maurizi je podignula niz tužbi na temelju legislativa o pravu na pristup informacijama u četiri različite države. Detaljno je dokumentirala sva kršenja, zloupotrebe i uskraćivanja dokumentacije od strane pravosuđa tih država, naročito britanskog državnog odvjetništva koje je u vrijeme podizanja optužnice protiv Assangea vodio sir KEIR STARMER, sada predsjednik Laburističke stranke.

Okupljenima se obratio i bivši predsjednik britanskih laburista JEREMY CORBYN koji je iz prve ruke posvjedočio da ‘političari ne vole da ih se nadzire’. Unatoč tome, političare diljem svijeta podsjetio je da su ih ljudi izabrali u demokratskom procesu da govore u njihovo ime i pozvao ih da prekinu šutnju koja ‘radi štetu demokraciji’.

STEVEN DONZIGER odvjetnik je koji je 1990-ih na sudu u Ekvadoru zastupao desetke tisuća tamošnjih farmera i pripadnika starosjediلاكih naroda u tužbi protiv nafne kompanije Chevron zbog zagađivanja ekvadorske amazonske prašume. Tužba je bila uspješna, a tužiteljima je dodijeljena odšteta od 9,5 milijardi dolara, no kompanija je uzvratila protutužbom za korupciju, pa je Donziger izbačen iz odvjetničke komore, a u zatvoru i kućnom pritvoru proveo je gotovo tri godine.

DONZIGER je u Washingtonu DC govorio o ‘rastućoj korporatizaciji’ sudskog progona zviždača u Americi, napomenuvši da se istoga tjedna kada je održan Belmarsh Tribunal u Atlanti dogodilo prvo policijsko ubojstvo klimatskog aktivista, a u vezi projekta izgradnje centra za obuku policajaca. Potkraj prosinca petero aktivista iz Atlante optuženo je za domaći terorizam, jednako kao i 15-ak aktivista koji se u Minnesoti bore protiv izgradnje plinovoda. ‘Plinska kompanija milijune je dolara usula u lokalnu policiju kako bi suzbijala proteste. Bilo da se radi o nacionalnoj sigurnosti ili fosilnoj industriji, u ovoj zemlji vlada je kooptirana od strane elemenata korporativne klase koji krše slobodu svih ostalih’, zaključio je Donziger.

Glavni urednik WikiLeaksa KRISTINN HRAFNSSON ispričao je o svojoj nedavnoj turneji po Latinskoj Americi, gdje je dobio podršku vlada Argentine, Meksika, Brazila, Kolumbije i Bolivije u nastojanima za oslobođenje Assangea, dok je odvjetnica JESSELYN RADACK opisala slučaj DANIELA HALEA, zviždača i bivšeg zaposlenika Nacionalne sigurnosne agencije (NSA) koji je portalu The Intercept poslao dokumente o napadima bespilotnih letjelica. Osuđen je na 45 mjeseci zatvora i trenutno se nalazi u maksimalno strogom zatvorskom režimu jedinice za terorizam, unatoč tome što je sudac prilikom

Srećko Horvat (Foto: Borna Filić/PIXSELL) (gore).
Amy Goodman (Foto: Democracy Now/Wikimedia Commons) (dolje)

presude priznao njegov status zviždača i za njega tražio medicinski tip zatvora s minimalnim mjerama sigurnosti.

Tribunalu su se kratkim izjavama i pozivima na oslobođanje Assangea obratili i NOAM CHOMSKY i zviždač iz afere Pentagonski papiri DANIEL ELLSBERG, dok je novinarka veteranka BETTY MEDSGER ispričala ‘studiju slučaja’ na kojoj je radila ranih 1970-ih, a koja se odnosila na tajne operacije FBI-ja poznate pod nazivom COINTELPRO. Medsger je od nepoznatih zviždača primila tajnu arhivu tadašnjeg šefa FBI-ja J. EDGARA HOOVERA s dokumentima koji su dokazivali sustavno i nezakonito nadziranje ‘subverzivnih elemenata’. Većina meta bili su studenti i aktivisti za građanska prava, a operacija je za posljedicu imala ubojstvo crnačkog aktivista FREDA HAMPTONA iz organizacije Crne pantere. Rekla je kako se kongresna istraga o Hooverovoj arhivi dogodila tek godinama kasnije, i to zahvaljujući novinaru NBC-ja CARLU STERNU koji je tužio FBI tražeći objavljivanje tajnih dokumenata o toj operaciji.

CHIP GIBBONS, novinar i direktor organizacije Defending Rights and Dissent govorio je o ‘ratu agencija sa tri slova’ čiji je krajnji cilj da ‘Amerikance liše njihovog prava da slobodno primaju informacije i ideje’, dok je jedan od upečatljivijih govora održala indijska novinarka i pravnica SUCHITRA VIJAYAN, koja je države uključene u Assangeov progon okvalificirala kao ‘duboko autoritarne demokracije Zapada’. ‘Zvijer napokon moramo nazvati pravim imenom, u pitanju su države koje su autoritarne, s dubokim tragovima fašističke ideologije koji se očituju u kriminalizaciji i progonu disidenata, političkim suđenjima, zatvaranju novinara i njihovim tretmanom kao da su teroristi’, rekla je Vijayan. ‘Assange je politički zatvorenik Zapada protiv kojeg su upotrijebljena sva moguća pravna sredstva, obmane i podlosti: sistemsko kršenje pravnog postupka, sudska pristranost, manipuliranje i izmišljanje dokaza, konstantni nadzor, difamacija, laži, propaganda, uskraćivanje dostojanstva, prijetnje i pokušaj ubojstva’, zaključila je ta indijska autorica. ■

Двоструки мурал

Радикални десничари из тзв. Народних патрола насликали су на зиду испод београдског Бранковог моста мурал посвећен руској паравојној формацији Вагнер, нову у низу екстремистичких шкработина, а градска власт и полиција им не могу – или не желе – стати на крај

Тог 14. јануара 2023. руске ракете гађале су Дњепар. Погинуло је преко 40 људи, међу којима и деца. Истог тог дана на зиду испод Бранковог моста, у Београду, настао је мурал посвећен руској паравојној формацији Вагнер. Аутори мурала нису се крили. Напротив, чак су се и потписали па тако поред тог уратка стоји име Народне патроле.

Цртеж је дан након тога унакажен, али је убрзо и враћен у првобитно стање, што је подстакло адвоката и председника групе грађана Октобар Чедомира Стојковића и представнике руских и украјинских антиратних група да поднесу Вишем јавном тужилаштву у Београду серију кривичних пријава због деловања Вагнер групе у Србији, као и због 'мобилизације држављана Србије за учествовање у рату у Украјини'. Ми издавајмо ону везану за мурал, као једну од пријава због распиривања верске и националне мржње.

'Тај мурал, који слави смрт од ракета и убијачку групу Вагнер, директна је увреда и претња свим Украјинцима који су дошли у Србију да се спасе од Путинових ракета и разарања које Вагнеровци и други руски неонацисти врше по њиховој домовини. Распиривање националне мржње је злочин', стоји на Фејсбук страници београдског Руског демократског друштва, а Пјотр Никитин, који Друштво води, каже нам како сматрају да 'цртање мурала мржње директно угрожава интересе како антиратних Руса тако и Украјинаца са којима смо пријатељи и савезници'.

Али пре него наставимо са овим муралом морамо се вратити неколико месеци, па и коју годину уназад да бисмо описали стање у друштву ком су зидови само огледало. Сетимо се онога што исто тако зову мурал, а посвећен је ратном злочинцу Ратку Младићу. Унакажаван је неколи-

ко десетака пута, али је сваки пут наново чишћен и доцртаван, чак и онда када су градске власти окречиле зид у Његошевој улици на Врачару јер постоји одлука да се мурал мора уклонити. То су, на крају, тражили и станари. И не само да је и тада враћен у почетно стање него је испред мурала данима дежурао подмладак профашистичких организација, а свој допринос одбрани уратка на зиду дали су и припадници Народних патрола, који себи приписују ауторство мурала Вагнер групи.

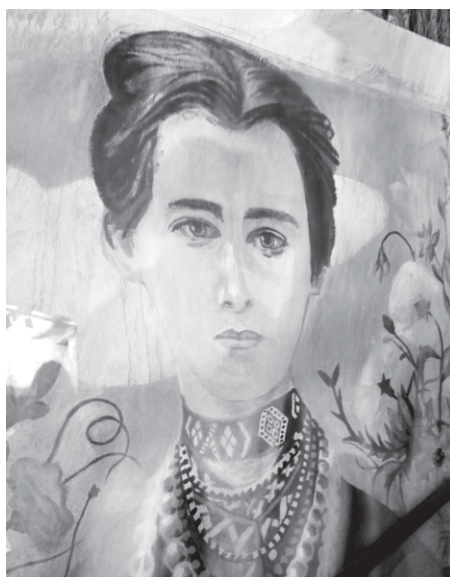
Писац и један од оснивача удружења Крокодил Владимир Арсенијевић истиче да почетком две хиљадитих ни најокорелији националиста није могао да негира неке ствари које су се дешавале деведесетих.

— Двадесет година мућења воде довело је до тога да се факти замене емотивним истинама и да свако измишља неку своју причу о деведесетима па смо добили нову генерацију са потпуно огољеним, бесмисленим идејама о томе шта се тада дешавало. У тим идејама је Ратко Младић неко ко је бранио српски народ од злих балија, усташа и тако даље – каже Арсенијевић те примећује да велики део њих мисли да је Младић мртав.

— Он се већ разнео у онај пантеон – имамо Светог Саву, Карађорђа, Краља Петра Првог, Дражу Михаиловића, Ратка Младића и они се сви тамо на српским небесима појављују. Па се то појавило на неком графиту, исто у Његошевој: 'Ђенерале, нека ти је слава и хвала' – циничан је Арсенијевић.

Почетком агресије на Украјину та логика се интернационализовала па је баш у близини насликаног Ратка Младића освануо мурал посвећен Владимиру Путину, али упоредо са тим баш је удружење

У славу убијца (Фото: Марко Ђурица/Reuters/PIXSELL)

Пјесникиња Лесја
Украјинка (Фото: Дејан
Кожул)

Крокодил предузело низ контраакција. Покренули су иницијативу како би се по зидовима, уместо графита и мурала са националистичким и шовинистичким садржајима, нашле другачије поруке. Један од њих је мурал украјинској песникињи са краја 19. века, ЛЕСЈИ УКРАЈИНКИ, који је цртан у два наврата, а у оба је уништаван. Сам мурал стајао је на зиду уз степениште које се спушта ка Бранковом мосту, дакле близу мурала Вагнер групи, а одмах до улаза у двориште Крокодила. Аутори мурала иначе су Рус и Русиња, ГЛЕБ ПУШЕВ и АЊА ГЛАДИШЕВА. Обоје су избегли из Русије и тренутно живе и раде у Београду. Приликом другог цртања мурала чак су и физички нападнути.

— Дошло је и до физичке конфронтације приликом једног покушаја да се мурал реконструише. Четворица мушкараца напали су уметнике, бацили им боје преко степеништа које је врло стрмо. У том моменту, то ме подсетило на трагедију са БРИСОМ ТАТОНОМ, да је то могло да се догоди – подсећа нас Арсенијевић.

Брис Татон је Француз који се задесио у Београду, а страдао је након што га је са зида бацила група 'навијача' ФК Партизан, чији потпис стоји испод мурала са Ратком Младићем.

Срећом, до нечег сличног овог пута није дошло, али не значи да се у некој од будућих акција неће десити јер (не)деловање градских власти и полиције говори да постоји, у најмању руку, прећутна подршка за оно што профашистичке организације чине на улицама.

— Присутан је парадокс који говори о стању у којем се Србија налази. Имате

руске емигранте који сликају мурал посвећен песникињи, предиван женски лик са лепом цветном позадином и са жутиим и плавим пољем са обе стране, који на себи носи стихове из њене 'Шумске песме': 'Не, нисам мртва, жива сам и живећу и даље. У мени постоји нешто што не умире'. Просто је феноменално да тим људима то постаје фиксација и мета и објекат мржње, али је изузетно прецизно – наглашава Арсенијевић који додаје да када муралима Младићу, Вагнер групи и сличнима супротставите нешто што је суштински другачије, што емитује нежност и мир, то се препознаје као суштинско непријатељство.

— Оно што се налази на зидовима је рефлексија апсурдног стања у ком се наше друштво налази – закључује Арсенијевић који је ипак изненађен количином фабрикованог зла, као и подршком Русији, па тако Русе у Београду нападају проруски настројени Срби.

Тренутна ситуација не погодује, наравно, ни Украјинцима у Србији, што је приликом предаје кривичних пријава потврдила АНАСТАСИЈА МУРДЕНСКА из удружења украјинске дијаспоре Чини добро.

— Ако Србија подржава ову рекламу Вагнера, онда Србија подржава и регрутацију у такву терористичку организацију. Видела сам мурал, то је ужасно. Истог дана кад је у Украјину долетела велика ракета, када су погинуле 44 особе, од тога петоро деце, направљен је мурал у Београду. То је ужасно и ја се надам да Србија неће дозволити такву рекламу и делатности такве организације овде – рекла нам је она.

Цртање мурала осудио је и сам председник Србије, али његов лик и даље стоји на истом том зиду.

— Сви видимо како Београд изгледа, а чињеница да тако изгледа показује да градске власти жмуре и не раде свој посао јер они су одговорни за изглед града – каже нам Пјотр Никитин који истиче да су починиоци познати и да очекује од државе да ради свој посао.

А починиоци, који су сами себе разоткрили као припадници тзв. Народних патрола на челу са ноторним Дамњаном КНЕЖЕВИЋЕМ, добро су познати полицији, иако већином кукавички крију своја лица иза маски. Добро је познат обичај фашиста да говоре у име целог народа. У реалности се ипак ради о једној маргиналној групацији која унакажава лик Београда. Руско демократско друштво нада се да ће се кад-тад наћи пред праведним судом, као и њихови московски послодавци. А да ће њихова одвратна 'уметност' која велича смрт и убиства заувек нестати са београдских улица. ■

Lula preuzima stvarnu vlast

Nakon smjene zapovjednika kopnene vojske, Lula je dao smijeniti još jednoga generala i više oficire unutar zapovjedništva Kabineta institucionalne sigurnosti. Obišao je i pripadnike autohtonog stanovništva Janomami koji žive u rezervatu, u teškim uvjetima koje je dodatno degradirao Bolsonaro

KRIZA koja je u Braziliji počela pučističkim nemirima 8. siječnja, nije završena. Predsjednik LUIZ INÁCIO LULA DA SILVA (PT, Radnička stranka, ljevica) dao je smijeniti još jednoga generala, drugoga u hijerarhiji Kabineta institucionalne sigurnosti i više oficire unutar zapovjedništva Kabineta. Kabinet institucionalne sigurnosti (GSI, Gabinete de Segurança Institucional) važno je tijelo, podređeno izravno predsjedniku republike. Nadležno je za vojna, sigurnosna i obavještajna pitanja i predsjedniku priprema podloge iz svoje nadležnosti za odluke koje ovaj donosi. Do sada je nakon nereda smijenjeno ukupno 84 oficira koje je bivši predsjednik JAIR BOLSONARO (PL, Liberalna stranka, krajnja desnica) postavio u razna tijela predsjedništva i potpredsjedništva republike te u nekim ministarstvima.

Prošla je godina, u kojoj su se održali opći i predsjednički izbori u Brazilu obilježena, između ostaloga, i zabrinutošću domaće i inozemne javnosti hoće li, tada izgledan, a potom i stvaran izborni pobjednik, Lula, uspjeti oružane snage vratiti u njihovu ustavnu ulogu.

Jair Bolsonaro i sam je bivši pripadnik kopnene vojske. Rezervni kapetan, za vrijeme

svoga je predsjedničkog mandata vratio vojsku na političku scenu kakvu nije imala od ponovne uspostave demokracije 1985. godine, nakon 21 godine vojne diktature, kad su na čelu zemlje bili generali. Već je ondašnjim izborom svoga potpredsjednika, aktivnoga generala, Bolsonaro najavio istaknutu ulogu koju će u njegovu mandatu odigrati vojnici. Na čelo pet ministarstava bio je imenovao generale. U četiri je godine na civilna mjesta u saveznoj administraciji dao postaviti i oko 6.000 pripadnika oružanih snaga i to na srednja i viša rukovodeća radna mjesta.

Stoga se opravdano postavljalo pitanje, hoće li Lula nakon pobjede posljednjega dana listopada, uspjeti preuzeti i efektivnu vlast, to više što su na dužnostima i u ostalim represivnim tijelima, prvenstveno Saveznoj policiji (Policia Federal, u SAD-u joj je ekvivalent FBI), žandarmeriji (mediji je u svijetu i kod nas pogrešno zovu 'vojna policija', zbog izvornoga naziva Polícia Militar), ali i obavještajnoj zajednici, također na rukovodećim dužnostima, bili značajnim dijelom postavljeni bolsonaristi.

Postupak tranzicije, od proglašenja izbornih rezultata do Luline novogodišnje inauguracije, tekao je više ili manje glatko i

javnost je stekla dojam da u oružanim snagama prevladavaju zapovjednici (bar oni na visokim položajima) koji prihvaćaju svoju ustavnu ulogu. U tranzicijskom je periodu Lula izabrao zapovjednike svih triju rodova oružanih snaga, birajući ih po starini generalskih, odnosno admiralskih četiriju zvjezdica na epoletama.

Lulina je novogodišnja inauguracija protekla glatko, no do neugodnoga je iznenađenja došlo tjedan dana kasnije, kad je između četiri i pet tisuća radikalnih bolsonarista pokrenulo neredu i izvelo fizički napad na simbole demokratske vlasti, zgrade Kongresa, Predsjedništva Republike i Saveznog vrhovnoga suda, zazivajući vojnu intervenciju. Malobrojno osiguranje triju institucija nije adekvatno djelovalo i red je uveden tek kad je Lula navečer izdao predsjedničku uredbu kojom je savezna vlast preuzela odgovornost za sigurnosno stanje u Braziliji, smijenivši sekretara za sigurnost Saveznoga distrikta (potom je i uhapšen i protiv njega je pokrenut kazneni postupak) i kad su poslana pojačanja u Braziliju.

U subotu navečer, trinaest dana nakon neredu, Lula je smijenio zapovjednika kopnene vojske, postavljenoga u tranzicijskom periodu. General JÚLIO CESAR DE ARRUDA imeno-

van je na zapovjedničku dužnost u prosincu, još prije Luline inauguracije. No izgubio je njegovo povjerenje nakon pučističkih neredu, premda je prošloga tjedna održao pažen govor u obrani ustavnih vrijednosti, u kojem je insistirao na nepolitičkoj i nestranačkoj, ustavnoj ulozi vojske. Prema izjavama iz krugova oko Lule, ta je odluka donesena jer Arruda nije pokazao spremnost da odmah nakon neredu poduzme korake kojima bi se umanjilo Lulino nepovjerenje u kopnenu vojsku nakon pučističke invazije na demokratske institucije s Trga triju vlasti, prvenstveno ne pristupajući kadrovskim promjenama u vojnom zapovjedništvu nadležnom za brazilski glavni grad.

Arruda također nije poduzeo adekvatne mjere, ni prije ni poslije novogodišnje inauguracije, da se ukloni šatorsko naselje postavljeno ispred sjedišta Glavnoga stožera oružanih snaga u Braziliji, u kojem su radikalni bolsonaristi mjesecima boravili, i vršili pritisak da vojska izađe iz kasarni i preuzme vlast umjesto Lule, uz prešutnu političku, ali i otvorenu logističku potporu šatorašima (vojska im je osigurala šatore, poljske kuhinje i snabdijevala ih hranom i pićem). Šatoraši su se pridružili, u očito koordiniranoj akciji, ostalim pučistima koji su u stotinjak autobusa stigli iz unutrašnjosti.

U petak navečer kap je prelila čašu. Arruda je odbio provesti Lulin nalog – prenio mu ga je ministar obrane – da smijeni podređenoga zapovjednika, bivšeg Bolsonarova ađutanta (koji se s bivšim predsjednikom sunča na Floridi), pošto je Savezna policija otkrila njegove sumnjive financijske transakcije u Bolsonarovom kabinetu. Nakon svega toga, Lula nije više mogao tolerirati Arrudino nepostupanje u cilju vraćanja vojske u ustavni red.

Smjene u Kabinetu institucionalne sigurnosti objavljene su u noćnom izvanrednom broju službenog lista 'Diário Oficial da União', ekvivalenta ovdašnjih 'Narodnih novina'. Hitnost svjedoči da očito sve informacije o stanju u oružanim snagama nisu dostupne javnosti. Smjene je potpisao potpredsjednik republike GERALDO ALCKMIN. Lula je naime već otputovao u Buenos Aires, tradicionalan cilj prvoga posjeta novoizabranoga predsjednika Brazila inozemstvu. Bolsonaro dakako nije poštovao ni taj običaj, a onda je još i argentinskoga predsjednika javno nazvao 'ljevičarskim banditom'. Pošto se Lula argentinskom narodu ispričao 'zbog svih prostakluka' svoga prethodnika, on i domaćin mu, argentinski predsjednik ALBERTO FERNÁNDEZ, objavili su da njihove zemlje rade na projektu zajedničke obračunske valute, kojoj bi svrha bila primjena u komercijalnim transakcijama između dvije zemlje. Brazilci se na društvenim mrežama rugaju da će se nova valuta zvati peledona, prema dvama nogometašima. No nije riječ o tome da se ukinu brazilski real i argentinski peso, nego da se olakšaju trgovački obračuni, s obzirom na inflaciju u Brazilu (oko 6 posto godišnje), ali pogotovo onu u Argentini (u prosincu je bila 92 posto na godišnjoj razini), najvažnijem brazilskom ekonomskom partneru unutar Mercosula.

Nakon Argentine, Lula je otputovao na krajnji brazilski sjever, u državu Roraima, gdje u amazonskoj prašumi, na granici s Venezuelom, u zaštićenom rezervatu, živi oko 15.000 pripadnika autohtonog stanovništva Janomami (u Venezueli ih je još toliko). Dije se u četiri etno-lingvističke zajednice i žive u oko 200 što fiksni što pokretni naselja. Prilike su tamo toliko teške da je Lula proglasio izvanredno medicinsko stanje u rezervatu, zbog pothranjenosti djece, malarije i nedostatka liječničke pomoći. Svijet je obišla potresna slika Indijanke koja je umrla od izgladnjelosti zbog uvjeta u rezervatu koje je dodatno degradirao Bolsonaro, što Lula kvalificira genocidom. ■

Prilike u rezervatu u kojem živi autohtono stanovništvo Janomami toliko su loše da je Lula proglasio izvanredno medicinsko stanje (Foto: Ricardo Stuckert/Reuters/PIXSELL)

INTERNACIONALA

Demonstracije za budućnost

Na francuskim ulicama je više od milijun ljudi prosvjedovalo protiv mirovinske reforme. Vlada za sada ne popušta, no mogla bi na to biti prisiljena dođe li do paralize gospodarstva, transporta i javnih usluga

DEMONSTRACIJE zbog najavljenih mirovinske reforme u Francuskoj značajan su trenutak javnog izražavanja društvenog bijesa. Naime, 19. siječnja na ulice brojnih francuskih gradova izašlo je više od milijun građana – prema policiji 1,12 milijuna, a prema organizatorima i više. Produljenje radnog vijeka glavna je u setu predloženih reformi i ona koja je izazvala najviše prijevora u javnosti. Predviđeno produljenje dvojakog je karaktera te predviđa podizanje dobi za odlazak u mirovinu sa 62 na 64 godine do 2030., ali i nužnost prikupljanja 43 godine staža za pravo na punu mirovinu Vlada je kao poboljšanje položaja umirovljenika htjela predstaviti i podizanje minimalne mirovine na 85 posto neto minimalne plaće. To bi značilo da bi minimalna mirovina iznosila 1.200 eura, što bi predstavljalo povećanje od tek 100 eura u odnosu na dosadašnju minimalnu mirovinu. Pravo na takvu mirovinu imali bi samo oni koji su ostvarili puni radni staž, bez razdoblja nezaposlenosti ili trudnoće.

Jedno od predizbornih obećanja EMMA-NUELA MACRONA bilo je i ukidanje posebnih režima za radnike pariškog javnog prijevoza (RATP) te radnike industrije električne energije i plina, Banque de France i Ekonomskog, socijalnog i ekološkog vijeća (CESE) koji od 1. rujna 2023. više neće imati povlašten status, već će biti izjednačeni s drugim radnicima. Obrazloženja za mirovinsku reformu su se tijekom Macronove vladavine mijenjala. U početku se radilo o tome da se sustav unificiranjem učini 'pravednijim', bez

nužnog pokušaja štednje. Zatim se trebalo štedjeti na mirovinskom sustavu kako bi se financirali veliki projekti u zdravstvu i obrazovanju. Sada se vlada vraća dobrom starom financijskom opravdanju: radi se o spašavanju mirovinskog sustava od vlastite financijske neravnoteže. Istina je da čak i naizgled uvjerljiva financijska objašnjenja – 'živimo duže, dakle radimo duže', 'previše je umirovljenika, a premalo zaposlenih' – ne drže vodu. To potvrđuje i Odbor za usmjeravanje mirovina, tijelo stvoreno 2000-ih i korišteno za pružanje znanstvene potpore reformama. 'Rezultati ovog izvješća ne potvrđuju valjanost govora koji su iznosili ideju o nekontroliranoj dinamici izdataka za mirovine', Odbor navodi u svom posljednjem izvješću.

Deficit socijalnog osiguranja u 2021. godini iznosio je 24,7 milijardi eura. Brojka je to koja se često navodi u alarmantnim i senzacionalističkim naslovima, najčešće bez navođenja drugog važnog podataka. Godišnji proračun socijalnog osiguranja iznosi 440 milijardi eura, a prema Odboru za usmjeravanje mirovina sustav socijalnog osiguranja održiv je još barem 70 godina. Nakon takvih izvještaja Macron se prestao oslanjati na naputke Odbora. Iako ne u mjeri u kojoj to predstavljaju vlada i Macron, činjenica je da je proračunska ravnoteža sustava ugrožena. Za to su ponajprije odgovorne godine politika štednje koje su svoj vrhunac dozele pod Macronom. Uobičajene mjere poput smanjivanja zapošljavanja u javnom sektoru i ukidanja plaćanja doprinosa na prekovremene radne sate oštetile su prihodovnu stranu sustava, a tako prouzročeni deficit zatim je poslužio kao opravdanje nametanja reformi i širenja panike o neučinkovitom i nepravednom sustavu socijalnog i mirovinskog osiguranja. Upravo zbog takvih politika zdravstveni sustav propada, škole su slabo grijane, osiguranje

za nezaposlene sve je nedostupnije, dok su doprinosi i porezi isti, a PDV nije smanjen. Tvrtke plaćaju sve manje, a dobivaju sve više. Milijarde u obliku ukidanja 'poreza na proizvodnju' prošle jeseni, zadržavanje oslobođenja od doprinosa poslodavaca, ti su eura dobivenih za svakog zaposlenog pripravnika – ukupno je to 157 milijardi eura godišnje koje država izravno plaća tvrtkama ili oslobađa od plaćanja.

Unatoč mitovima o *trickle down* ekonomiji, plaće ne rastu, a cijene ne padaju. Upravo suprotno, riječ je sustavnoj, državno provedenoj redistribuciji bogatstva odozdo prema gore. Dvadeset posto francuske populacije koja zarađuje više od 2.500 eura mjesečno okosnica je Macronovih izbornih pobjeda i oni najviše profitiraju njegovim reformama. Tako 92 posto muškaraca među deset posto najbogatijih živi nakon 65 godina. Istovremeno, među deset posto najsiromašnijih trećina muškaraca umire prije 67. godine. Najbogatiji obavljaju fizički nezahtjevnije poslove i njihov je životni vijek u dobrom zdravlju najduži. Za razliku od radnika, njihova mirovina nije srozana, rjeđe obolijevaju od raka i ne završavaju u mirovini kao (polu)invalidi. Njima je mirovina tek nova faza u životu, a tri godine staža više ne znače im mnogo, pogotovo jer će im visoka primanja omogućiti prijevremenu mirovinu ako to žele. A za neke tvrtke i njihove dioničare smanjenje mirovinskog sustava predstavlja potencijalno otvaranje novog tržišta: tržišta kapitaliziranih mirovina. I to je ono što se skriva u pozadini reforme, srž ideološkog Macronovog političkog razmišljanja.

Unatoč masovnim prosvjedima, francuska vlada, kojoj poziciju olakšava nesnalaženje i pasivnost sindikata, ne odaje dojam da bi mogla popustiti te zasađ odgovara ignoriranjem, dok sindikalni čelnici predlažu da se prosvjednici opet sastanu na lijepim paradama za deset dana. Ipak, paraliza gospodarstva, transporta i javnih usluga na neodređeno vrijeme, to je ono što sustav stavlja u velike poteškoće i što bi Macrona i vladu moglo nagnati na odustajanje. Redoviti prosvjedi, nepredvidivi, diljem zemlje, kao u prosincu 2018. kad su ih organizirali 'žuti prsluci': to je jedina sila koja će natjerati vladu da se povuče, jer se čini da sindikati imaju vlastitu agendu. U zajedničkoj deklaraciji koju je potpisalo osam većinskih sindikata ni jednom se ne spominje povlačenje predloženog teksta reforme, već samo prilagodbe i poboljšanja. Trideset godina sindikalnih poraza otkrilo je jaz između radničke baze i vrhuški, a njihov legitimitet ozbiljno je doveden u pitanje. Prije nekoliko mjeseci štrajk radnika rafinerija izazvao je paniku kod vlade i naftnih kompanija. Oni sada štrajkaju prema razrađenom planu u tri faze, a 6. veljače zaposlenici će razmotriti generalni štrajk neodređenog trajanja i gašenje svih objekata. Uključuje li se rafinerije masovno u štrajk, te radnici plinskih i elektroprivrednih postrojenja – neki su zaprijetili isključenjem struje za 100 najbogatijih Francuza – mogli bismo svjedočiti potpunoj delegitimizaciji sindikalnih čelnika, ali i ponovnom uspostavljanju suvereniteta radnika nad njihovom budućnošću.

■ Dimitri Deprez i Marin Ivančić

Pariški Trg republike na dan prosvjeda (Foto: Bart Biesemans/Reuters)

KRATKO I JASNO Palestincima nije bitno

Deseci, po nekim izvještajima i sto tisuća građana, protestiralo je prošle nedjelje u Tel Avivu protiv odluke izraelske vlade da provede reformu pravosuđnog sustava koja će urušiti demokratske institucije i sekularni karakter države. Što očekujete?

Politička situacija trenutno je zaoštrjena tako da postoje samo dvije grupacije, ona koja podržava vladu i ona koja je protiv nje. Pravna reforma, odnosno revolucija koju vlada namjerava provesti svakako jest prijetnja, no glavna motivacija protesta je riješiti se nove vlade BENJAMINA NETANJAHUA, najdesnije i najklerikalnije u povijesti Izraela. Je li opozicijski stranački tabor alternativa vladajućima? Nisam siguran, budući da je ta grupacija bila na vlasti posljednjih godinu i po dana, pa nismo vidjeli velike promjene. Vlada je trenutno vrlo tvrda i mali ustupci, čak i ako bi ih bilo, ne bi predstavljali bitnu razliku jer je njezina intencija vrlo jasna – oslabiti i podčiniti pravni sustav izvršnoj vlasti. Ne vjerujem da će vlada od tog smjera odustati, a nema ni potrebe činiti kompromise jer ima većinu i vrlo je odlučna da namjeravano i provede.

Prema izvještajima evropskih medija, protesti su vrlo raznoliki u smislu sudionika?

Protesti su uglavnom spontani, uz podršku većeg broja nevladinih organizacija. No nije točno da su raznoliki. Kada pogledate karakter samih protesta i profil ljudi koji sudjeluju, to je većinom *mainstream* izraelskog društva; pripadnici sekularne srednje klase, obrazovani, stariji od pedeset godina i uglavnom Aškenazi, dakle Židovi evropskog porijekla, dok oni arapskog porijekla manje sudjeluju.

Osim što je nakonzervativnija, nova vlada je i najviše antipalestinska. Je li palestinsko pitanje relevantno u ovim protestima?

Apsolutno nije, dapače, čini se da prosvjednici bježe od tog pitanja. Ne mislim da će ova vlada biti najgora, jer su sve vlade loše za Palestince i nema puno razlike tko je na vlasti. Sve stranke podupiru nastavak okupacije, sve stranke vjeruju u superiornost Židova i zato su razlike jedino retoričke. Pitanje Palestinaca dakle nije relevantno ni u ovim protestima niti uopće u javnom diskursu, ono praktički više nije na stolu. U tom smislu i sami Palestinci su prema protestima indiferentni, i to s pravom. Za njih nije bitno tko je na vlasti, toliko su očajni da ovo što se događa u Izraelu za njih ne predstavlja ništa bitno.

■ Tena Erceg

Što nakon tenkova

Leopardi će Ukrajini sigurno pomoći da parira ruskoj vojsci. No bez jasno definiranih ratnih ciljeva i diplomatskih napora prijete dugotrajni rat i smrt novih stotina tisuća ljudi

U arsenalima europskih vojski postoji oko dvije tisuće Leoparda (Foto: Peter Steffen/DPA)

NJEMAČKA vlada i kancelar OLAF SCHOLZ popustili su dugotrajnom pritisku pojedinih NATO-saveznika po pitanju isporuke Ukrajini suvremenih tenkova Leopard 2A6. Osim što će Berlin sam poslati četrnaest tenkova, dopustio je drugim zemljama koje ih imaju u svom inventaru – Poljskoj, ali i Finskoj, Nizozemskoj i drugima – da ih pošalju Kijevu. Prema medijskim izvještajima, za promjenu Scholzovog stava ključno je bilo to da je Washington odlučio poslati manji broj vlastitih tenkova M1 Abrams. Naime, Njemačka nikako nije htjela sama preuzeti odgovornost za ovu odluku i postati u PUTINOVIM očima direktno uključena u rat. Slanje teških tenkova Kijevu komentatori uglavnom ocjenjuju kao presudan

potez koji će ukrajinskoj vojsci omogućiti dubinske prodore kroz ruske linije, nužne za oslobođenje okupiranih teritorija. Ukratko, kao presudan korak ka ukrajinskoj pobjedi. U realnosti su stvari ipak složenije.

Iako u arsenalima europskih vojski postoji otprilike dvije tisuće Leoparda, one su spremne poslati samo manji broj iz svog aktivnog bojnog inventara. Što se industrijskih rezervi tiče, njemački obrambeni koncern Rheinmetall priopćio je da može do travnja isporučiti 29 Leoparda 2, a narednih dvadesetak tek početkom 2024. godine, uz 88 starijih Leoparda 1. No, proći će barem nekoliko mjeseci dok i odmah isporučeni tenkovi ne budu integrirani u ukrajinsku vojsku, a vojnici obučeni za upravljanje. Istovremeno, sve više se nagađa da će Rusija uskoro pokrenuti novu veliku ofenzivu, vjerojatno u Donbasu. Od 300 tisuća vojnika službeno mobiliziranih prošle jeseni – stvarno brojka je vjerojatno veća – samo je

jedan dio upućen na frontu kako bi pomogli stabilizirati linije oslabljene ukrajinskim prodorima, dok ostali prolaze kompletnu obuku. Nagađa se i o novim valovima mobilizacije. Rusija, dakle, namjerava obnoviti borbenu moć svoje vojske, a postoje i druge naznake da Putin i novi zapovjednik agresije na Ukrajinu, načelnik ruskog generalštaba VASILIJ GERASIMOV ne odustaju, nego računaju na dugotrajni rat. A iako je Rusija izgubila veliki broj tenkova, naročito starijih modela, noviji modeli T90 nisu nemoćni, a tu su i suvremene protuoklopne rakete. Ukratko, Leopardi će Ukrajini sigurno pomoći da parira Rusiji, ali vjerojatno neće biti toliko presudni korak kakvim se predstavljaju.

Ta činjenica nužno povlači teška pitanja, prije svega o tome kako zapad – prvenstveno Sjedinjene Države – vidi uspješan kraj rata i što je njegov cilj. Američki ministar obrane LLOYD AUSTIN prošlog proljeća je izjavio kako je cilj ‘oslabiti Rusiju do stupnja da više nije u stanju napraviti stvari kao što je napad na Ukrajinu’, dok je ministar vanjskih poslova ANTONY BLINKEN u prosincu rekao da je cilj omogućiti Ukrajini oslobođanje teritorija zauzetih od početka invazije, 24. veljače. Riječ je o dva vrlo različita ishoda (ako isključimo treći – mogućnost da se JOE BIDEN nije zalepio kada je govorio da Putin ne može ostati na vlasti), kako ističe FRANK LEDWIDGE u britanskom Guardianu: dok se prvi svodi na odugovlačenje rata i iscrpljivanje Rusije što je više moguće – uz potencijalno stotine tisuća mrtvih na obje strane – u drugom slučaju je riječ o vrlo precizno definiranom i bitno manje ambicioznom cilju, koji uz to Moskvi ostavlja Krim i istočni Donbas. U ovom kontekstu je zanimljivo da je načelnik američkog generalštaba MARK MILLEY prošlog tjedna ustvrdio kako potpuna ukrajinska pobjeda nije realna, a da će u svakom slučaju biti ‘vrlo, vrlo teško’ izbaciti Ruse iz Ukrajine tijekom 2023. godine. Milley je slično ustvrdio i u studenom, pa se očito ne radi o nepromišljenosti, nego dosljednom stavu. Kako u tekstu naslovljen ‘Još oružja – i onda?’ ističe berlinski Tageszeitung, osim naoružavanja Ukrajine potrebni su i iskreni diplomatski napori te rasprave o završetku rata. U suprotnom, vrlo brzo će se nakon debate o tenkovima voditi debata o isporuci ratnih aviona. O Ukrajini se ne smije odlučivati bez Kijeva i VOLODIMIRA ZELENSKOG. No ukoliko se navedeno bude ignoriralo, izvjesni su dugotrajni rat, opasna eskalacija i bezbrojni mrtvi.

■ Jerko Bakotin

bokserima, palicama i mačedom, što se vidi i na snimku kamera. Napadači su uhapšeni, a tužilaštvo je okarakterisalo napad kao ‘nasilničko ponašanje’, te zatražilo da im se zabrani prilazak lokalima i oštećenima. Inače, Crni ovan je česta meta napada profašističkih organizacija, ali ni jedan od slučajeva do sad nije rešen. Ovaj napad je, međutim, najdrastičniji. Činjenica da dosadašnji napadači nisu pronađeni nedvosmislena je poruka koju država šalje akterima i široj javnosti, kaže nam MARIANA MUTAVČIEVA, novosadska aktivistkinja.

— Crni ovan nije bio isključivo na meti napada nasilničkih grupacija sa neofašističkim obeležjima, već i pod stalnim inspeksijskim nadzorom. Preko dvadeset puta u vrlo kratkom vremenskom periodu su inspekcije pohodile ovaj maleni ugostiteljski objekat, ispisujući im drakonske kazne – podseća ona i postavlja pitanje ‘da li se o sudbini Crnog ovna odlučuje na istom mestu, da li su ove aktivnosti sinhronizovane?’

Nije napad na Crnog ovna jedini problem u Novom Sadu. O borbi za obranu Šodroša od izgradnje ‘Novog Sada na vodi’ već smo pisali, odavno je najavljeno i podizanje spomenika ‘nevinim žrtvama’ iz 1944./1945., odnosno ubijenim nakon partizanskog oslobođanja grada. Protesti i peticijski protiv spomenika za sada su sprečili dalje radove. Mutavčieva ističe da je organizacija ‘Antifašistički front 23. oktobar’ iznela u javnost informaciju da se u spomeničkoj dokumentaciji odnosno pratećem spisku Državne komisije za tajne grobnice Ministarstva pravde, nalazi više od hiljadu lica, među kojima su i osuđeni ratni zločinci, organizatori i izvršioци zloglasne Novosadske racije, ali da je novosadska vlast ostala uporna u naumu da se spisak ne menja. Dodaje da se u Novom Sadu već godinama relativizira antifašistička borba.

— Naša stvarnost je, ali i budućnost, u rukama ovih mladih ljudi, okićenih neofašističkim simbolima. Oni odbijaju da prihvate suštinu i obim stradanja od okupatorskih fašističkih snaga kojima je zajednički imenitelj bila ideologija, a ne nacija. Instrumentalizovani i nahuškani, maltene golobradi mladići, obračunavaju se u ‘ime naroda i zastave’ sa svojim komšijama i sugrađanima, mačetama, palicama i bokserima, uljuljkani u svoju nedodirljivost obezbeđenu sistemom – naglašava Mutavčieva.

U takvoj stvarnosti sve je manje autonomnih prostora, koje je poejala i činjenica da Novi Sad proteklih i više od godinu dana, zbog problema izazvanih koronom, bio Evropska prestonica kulture. A i to malo prostora što je ostalo je pod konstantnim pritiskom, ističe ona.

— Građansko organizovanje i udruživanje je za novosadsku vlast bolna tačka. Dugogodišnja netrpeljivost je kulminirala za vreme donošenja i usvajanja Generalnog urbanističkog plana plana (usvajanje GUP-a koji predviđa izgradnju zelene oaze Šodroš u stambeno-poslovnu zonu bilo je praćeno obračunima obezbeđenja sa prosvednicima, op. a.). Sve poluge sistema su bile uključene u ‘ućutkivanje’ građana. Mnogi aktivisti su suočeni sa krivičnim i prekršajnim procesima koji se vode protiv njih, a stigmatizacija, kriminalizacija i targetiranje su sveprisutni. Novosadski aktivni građani su pokretna meta za svakog agresivca, u sopstvenoj ili organizovanoj režiji – takav se pristup neguje i podstiče – zaključuje naša sagovornica.

■ Dejan Kožul

PERSONA NON CROATA

Foto: Wikimedia Commons/World Economic Forum/Boris Baldinger

Novozelandska premijerka JACINDA ARDERN se 25. siječnja dobrovoljno povukla s funkcije, smatrajući da više nema snage za taj izazovni posao. Kad je 2017. postala premijerka, tada 37-godišnja karizmatična laburistkinja bila je najmlađa žena među vođama svijeta. Izgradila je imidž globalne progresivne ikone, a ostat će upamćena po ljudskom i empatičnom pristupu politici, suosjećajnim gestama nakon terorističkih napada na džamije u Christchurchu, ograničavanju prava na oružje i jednom od najuspješnijih strategija savladavanja pandemije koronavirusa. Kritičari ističu da je u borbi protiv siromaštva, nejednakosti ili nepristupačnosti stanovanja bila manje uspješna.

■ J. B.

Ućutkivanje Novog Sada

UNOVOM Sadu su 15. januara 2023. trojica maskiranih napadača upali u lokal Crni ovan i napali prisutne, uključujući vlasnika BOJANA Šovljanskog i trudnu ženu. Prema rečima Šovljanskog koje prenosi Radio 021, napadači su nosili obeležja zastave Konfederacije, kukastog krsta i fašističke organizacije ‘Zentropa’. Ističe da su maskirani muškarci mladih godina bili naoružani

Sollier na ranu

Kultna autobiografija nekadašnjeg nogometaša Perugie, beskompromisnog komunisti i feminista Paola Solliera prevedena je na engleski pa napokon i šira publika može saznati zašto je davanje autograma zabava za imbecile, a pljuvanje po pločnicima uzorne Švicarske dužnost

USVIJET nogometa spadaju i novinari koji otkrivaju nogometaša komunistu i trpaju ga u kavez od redaka: evo, pogledajte fenomen, a nakon što pogledate, ne brinite se previše, drugi nogometaši nisu kao on', piše u svojoj autobiografiji talijanski nogometaš PAOLO SOLLIER. On je 1970-ih igrao za prvoligašku Perugiu, a kasnije bio i trener u amaterskim ligama. Knjiga 'Calci e Sputi e Colpi di Testa' ('Napucavanja i pljuvanja i udarci glavom') prvi put je objavljena 1976., a s vremenom je u Italiji stekla kulturni status. Na prvi se engleski prijevod čekalo 46 godina, objavio ga je lani mali londonski izdavač Minor Compositions.

Inače član komunističke organizacije Avanguardia Operaia (Radnička avangarda), Sollier je za svaki gol koji bi postigao za Perugiu u ugovoru tražio da klub uzme duplu pretplatu

na međunarodni bilten organizacije. Iako posvećen mogućnostima progresivnog političkog rada kroz nogomet, naglašavao je da borba ne počinje niti staje na stadionima. Naročito formativna za njega je bila 1969. godina, kada je u predgrađu Torina radio u Fiatovoj tvornici – period štrajkova i intenzivnih radničkih pobuna. 'Sve se okrenulo naglavačke, događanja u tvornici, 3. srpnja Corso Traiano, pendreci koji pljušte po nama, ja u bijegu', opisuje Sollier. Na nogometnim gostovanjima kritički promatra gradove i zemlje koje posjećuje. O uzoritim građanima Švicarske piše da su 'možda stvarno čisti izvana, ali su prljavi iznutra – barem ona polovica koja želi izbaciti sve migrantske radnike. Šupci, izrabljivači i kantonaši. Pljuvanje na njihov pločnik je dužnost, ne samo zadovoljstvo'. Pljuni i zapjevaj, Paolo!

Značajan dio autobiografskih zapisa posvećuje promišljanju o sportskoj infrastrukturi u svakom kvartu, potrebi da svima bude dostupna i načinima kako to postići, kako 'sići s visokog konja retorike'. Kritičan je prema sindikatu nogometaša jer nije povezan s ostatkom radničkog pokreta, jer se kloni širih borbi oko reformi, troškova života, javnoga dobra. Zagovara sindikalni rad koji je politički življi i zreliji, koji ne brani samo uske korporativne interese.

Kada ga drug iz Avanguardie Operaie pita za autogram, Sollier mu odgovara da odjebe. 'Biti revolucionar znači biti drugačiji, mijenjati stvari. Nastaniti hrabrost svojih uvjerenja. Davanje autograma je opasna manija, baš zato što se smatra glupom sitnicom. Užurbane škrabotine primjer su jednog od pravila sustava: dati vrijednost stvarima koje ih nemaju', piše. Objasnjava kako je to zapravo način da se izbjegne drugi čovjek, riješi iritacije i pritom izgleda kao svetac. 'O tome sam govorio pred razredima djece i grupama navijača. Čemu ta glupost, pitao sam. Zar ne bi bilo bolje da se malo družimo, pričamo o nogometu, shvatimo da možemo imati odnos čovjek s čovjekom, a ne imbecil s imbecilom', pita se.

Ima i navijača koji ne traže autograme, nego mu pišu pisma, a na pisma odgovara. TOMMASO DI CIAULA, operater bušilice i pjesnik, šalje mu primjerak svoje zbirke 'Chiodi e rose' ('Čavli i ruže'), 'koja je prekrasna'. Mlade djevojke pitaju ga kako se početi baviti politikom, kako pobjeći od kuće. U davanju savjeta je oprezan, često šturo operativan. Ne voli mudre viškove.

Muči ga i (sportsko) novinarstvo, od četiri dnevne sportske novine podržava samo Tuttosport. 'Ondje nadete osnovni politički argument koji veže sportski događaj za stvarnost. Novine zanimljive i žive, naspram sveprisutnog parohijalnog novinarstva, kampanilističkog uzdizanja momčadi i sportaša, straha od praznog prostora, senzacionalizma pod svaku cijenu.' Nema riječi hvale ni za ljevičarsku štampu koja ga slavi i izvještava da je 'miran kao i uvijek pred fašističkim prijetnjama'. Poručuje im da lažu i da se usrao kao i svi ostali. I o drugim strahovima piše ogoljeno, o zastupanju stvari kojima se često pripisuju drugačija tumačenja, o tome da kao *anticelebrity* samo postaje još veći *celebrity*.

Nakon intervjua u kojem kaže da nema ništa protiv homoseksualnosti, talijanski tisak naveliko nagađa da je gej. U knjizi se na to osvrće promišljajući kako se u toj situaciji osjećao nelagodno, kako je bio u defenzivi. Otvara pitanja o tome kako se homoseksualce maltretira, marginalizira, kako ih sustav i 'dobri ljudi' linčuju. Napominje da 'seksualna normalnost' ne postoji, zaključuje da se u borbi protiv pendreka normativnosti sigurno osjeća 'više kao homoseksualac, nego kao lepi-dečec-imperijalist'. Dodaje i da misli da bi bio dobar u pušenju kurca, ali u željama mu primat zauzima vagina, što je u njegovom slučaju, nakon što je o svemu dobro promislio, 'neka vrsta instinktivne zaobilaznice koja nema veze s represijom'.

Piše dalje kako i muškarac može biti feminist, dapače, a da nikad nije imao menstruaciju ili pobacio, ili se bojavao da će zatrudnjeti, ili bio opterećen kućanskim radom. Navodi kako se još kao dijete ljutio jer se nisu mogli svi zajedno igrati, jer se žene naziva kurvama, a muškarce osvajačima. Kasnije je eksplicitno postao feminist jer shvaća i osjeća da ga se feminizam tiče. 'Ne mislim da se sve može svesti na konstataciju da smo drugovi i stvar je gotova. Poznajem previše drugova koji su javnopolitički sjajni, ali su prava govna u međuljudskim odnosima. Potpuno nesposobni probiti ljusku, o ženama razmišljaju kao o seksualnim igračkama ili jedva nešto više od toga', piše. Kako mu pisanje nije u službi glasanja ikona ni brzinskog pozerskog pokajništva, osvrće se i na svoje intimne odnose, seksualne opsesije, šovinističke šutove u venu. 'Imam dozu agresivnosti, zatvorenosti, slojeve ljuske. Ti se slojevi, poput mikroba i privilegija, razmnožavaju.'

Jedna od žena kojoj posvećuje nekoliko paragrafa zove se GRAZIA, 'iz sorte žena bez grudi, kao da gledate prazan gradski trg, miran i uzbudljiv, kao da vam je suđen'. Grazia ima jednu manu, a ta je da je fašistkinja. 'Fašistkinja do šupka. Al' ima dva oka u koja se sadim. Mislio sam da su svi fašisti ružni, neuki i smrdljivci. Ova nikako. S Grazijom je kao da ste s drugom: neposredna harmonija, riječi koje znače što se hoće reći, a i zločesti pogledi. Završit će tako da je ostavim ovdje, pola nje s DUCEOM, pola s fasciom, ok? Ali dotad...'

Osim fašistkinje Grazije, tu je i ROSANA koja se udala. 'Desno ili lijevo, iz sprda ili za stvarno, u ime svoje djece ili svojih očeva, svi se žene. Kažu da su to učinili iz šale, odlučili se jedne vesele večeri. Dobro. Pada mi na pamet da je šala ključ za otvaranje vrata kojima se, kad si ozbiljan, sramiš prići. A sjećam se kad smo obilazili sve prometne gužve, da raskrinkamo krkljance koji nam tutnje kroz glavu. Rosana više ne želi prometne gužve, ona traži zelena svjetla i ravnu cestu.' Gužve ne voli ni njegov drug i suigrač GIANCARLO RAFFAELI, kojeg Sollier opisuje kao prototipa *proxy* komunisti – 'za mijenjanje stvari, ali ne previše, nastaviti će vjerovati u sve to, ali ne činiti ništa'.

U ovom dobu logo-na-logo nogometa naročito je zabavno čitati Sollierovu reakciju kada mu klupski rukovoditelji kažu da su ljuti na njega jer ne želi nositi dres. 'Ah da, uniforma. Veliko otkriće godine. Mi smo ozbiljna ekipa, pa se moramo oblačiti jednako. Kao dobra dječica. Ne znam je li takav mentalitet nastao iz afektivne neravnoteže ili militarističkih manija, ili samo iz gluposti. Jakna boje pijane bljuvotine, kao Casadei Orchestra. Naravno, odbio sam.'

Pred kraj knjige o svom transferu iz Perugie u Rimini doznaje iz novina. Ni telefonski poziv, ni telegram. Inspirira ga to da napiše poemu u kojoj je Isus Krist veznjak koji je postigao malo čuda, pa ga je tisak razapeo, a Juda na kraju izmislio tržište nogometnih transfera. 'Kažu da moji suigrači nisu sretni, da plijenim svu pažnju. Ne mislim da je drugi nogometaš ljubomoran na to što sam komunistički militant. Ako jest, mora samo učiniti kao ja. Možemo graditi masovni pokret pa će i ova vrsta celebrityja, a i šupci nogometaši, nestati', poručuje. Malo Solliera na ranu, nema bolje! ■

Biti revolucionar znači biti drugačiji, mijenjati stvari – Paolo Sollier (Foto: Wikimedia)

MAKSIMIR
I MIROGOJ

PIŠE Sinan Gudžević

*Tice bi ga znale
kako sam napisao
Plath umjesto
Dickinson. Nisam
posljednjih mjeseci
čitao ni jednu ni
drugu, te ne znam,
ne znam i ne znam,
a pouzdana froj-
dovca nemam
u blizini da mi greš-
ku vrgne u omašku.
Sad je ispravljena
na webu, ali je
ostala na papiru*

Greška i omaška

PRIJE pola godine ponudio mi je SEMEZDIN MEHMEDINOVIĆ, u svojstvu urednika u sarajevskoj izdavačkoj kući Buybook, da objavi knjigu mojih dnevničkih zapisa. Iako dnevnik baš i ne vodim redovno, ponudu sam prihvatio, a dosadašnje bilješke pokazuju da najviše zapisa imam o Sarajevu. To mi je čudno, ali papir pjeva, kaže se. Ako ovako bude dalje išlo, taj će dnevnik biti neko pripovijedanje o mojem odnosu sa Sarajevom, gradom u kojem nikada nisam živio, ali su razne sarajevosti određivale stvari u mom životu. Ovih dana me jedna sarajevost prati i na putovanju po Italiji, pa mi se čini kao da je neko nadležan odlučio da me vodi u vođenju dnevnika.

Dakle, sa svojim sinom ZENOM ovih dana putujem po Italiji, od Napulja prema jugu. U Salernu odlučimo da odemo u Eleju, koja se danas zove Velia. Za sat smo u mjestu Ascea, odatle je Elea nepuna tri kilometra. U januaru autobus za Eleju više ne vozi nego što vozi, te otpješačimo. U Eleji nam gospoda na ulazu kaže kako smo danas nas dvojica prvi posjetioci, zima je, a Elea, iako posljednjih godina turistički upakovana s Paestumom, i dalje je pastorče italiskog turizma. Dok se penjemo uz padinu prema čuvenoj Porta Rosa, sve me više raduje misao da se iz Eleje javim PREDRAGU FINCIJU. U Fincija su se preselile duše eleatskih pred-sokratovaca PARMENIDA, ZENONA i MELISA, bogme i KSENOFANA, koji uči da Jedno je Sve. Predrag je Sarajlija, filozof i jedinstven pisac, napisao je knjigu svoga bitka i dao joj naslov: 'Prvo, bitno' (dužine su na obadva-ma o) i u njoj kaže ovako:

U Parmenidovom kazivanju o bitku i nebitku nije u pitanju 'filozofski par', nego sučeljeni modusi, od kojih je prvi modus postojanja, drugi nepostojanja. Premda Parmenid to ne kaže, upravo uvid u ono što jest vodi ka pitanju o onome što nije. O nebitku, za razliku od bitka, ne može postojati neka filozofija. Bitak lako možemo predočiti, nebitak teško. Bitak može biti mišljen, nebitak ne može. Ne možemo filozofirati o onome što nije, jer mišljenje mora imati svoj predmet da bi bilo produktivno mišljenje. O nebitku čak često i ne mislimo, misao o njemu pred sobom prikrivamo. Strah nas bude, jer se ništavila pribijavamo. Ali, ponekad sam ovo osjetim: nebitak nije samo ono što nas očekuje, nego i ono što nekoć bijaše. Bilo, a kao da nije, dogodilo se, a bolje da nije. Ništalo naše postojanje, a onda u prošlo i izgubljeno propalo, za-u-vijek iščezlo. Samo što nas kao bića izgrađuje jest. Zato svaki put nanovo razabirem što za mene jest ono što je bilo, ono što više nije niti će ikada više biti. Pa se upitam: što je sada ono što se smjestilo u varljive uspomene, što drugo do svijet nepostojećeg, iščezlog, izgubljenog, onoga što je možda nekada tako bilo a sada je sigurno sasvim izmaklo, potpuno postalo nebiće i više ništa nije. Što je budućnost do sanak pusti, ono što svakom od nas jednom više neće doći i onda, na kraju, ništa u kojem više ničega što možemo osjetilima razabrati, ni imaginacijom dohvatiti, ni umom identificirati, ni zamisliti, ni opisati, jer je to konačno 'bez', Ništa u kojem, tek slutim a već znam, cijelim sobom osjećam, nećemo biti. Ako baš to nije način konačnog postojanja.

Hoću da Finciju i sa eleatske padine kažem ono što već zna, da sam odavno pred-sokratski omamljen i zatravljen. Ali prvo moramo Zeno i ja stati pred kip Parmenidov. Smjenjuje se sunce s kišom, nas dvojica usamljenih uzalud pokušavamo otvoriti

Parmenid iz Eleje i Zeno iz
Zagreba, januara 2023.

zaključana vrata kapele u kojoj stoji kip Parmenidov. Odustajemo, odlučujemo da čekamo neznalog, možda i danas odsutnog ključara, pa šetamo između crkve, teatra i tvrđave na vrhu mjesta. Meni se pojača uvjerenje da je i sam PLATON pred-sokratik, koliko god da je počinio promjena (neki kažu i štete) po pitanju tumačenja 'svijeta kakav svijet jest', i 'svijeta kakav treba da mislimo da svijet jest'. Jer je nesporno da je u Teajtetu, onaj Platonov Stranac iz Eleje svakako Parmenid. Onaj Parmenid koji filozofsko učenje iznosi u stihovima, čime u isto vrijeme, kako svjedoči Platon, izaziva poštovanje i strahopoštovanje. Možda smo Zeno i ja načinili grešku u hodanju, možda je trebalo, umjesto na Porta Rosa da prvo dođemo ovdje, možda je ključar bio tu, pa otišao dok smo mi bili na paralelnoj stazi. Parmenid, koji put greške dijeli na dva puta, koji su i paralelni, ali se na neki način i sreću. Prvi put je put nebitka, o kojem Boginja misli da treba ostati daleko od njega, jer je on neprohodiv, budući da nebitak ne postoji. A paralelan put greške je onaj koji vjeruje u bivanje poimano kao bitak. Parmenid, onaj čija su sva božanstva ženskog roda. Parmenid, učenik Ksenofanov, koji nije išao učiteljevim putem. Pa onda, dragi Finci, dopusti da ti navedem jedan primjer za način na koji je Ksenofan počeo djelovati na mene osamdesetih godina prošlog stoljeća:

Više od bogova sviju skoroteča sklon mi je Hermo,
Više od mudraca svih meni je Ksenofan bliz:
Prvi je lani ka meni naputio djevojče jedno,
Takvo te s drugim se sad slažem da Jedno je Sve.

NAPOKON, kao spušten kišom, pojavljuje se ključar, otključava nam zgrade i prilazimo Parmenidu. Zenonov kip nije ovdje, njega drži galerija tri kilometra dalje, u mjestu Ascea. Na lučnom zidu iza kipa Parmenidova navedeni su stihovi iz šestog fragmenta velike pjesme 'O prirodi', na grčkom i talijanskom: 'Nužno je govoriti i misliti da bitak postoji: i zaista, bitak jest, a ništa nije.'

Elem, vratimo se iz Eleje u Salerno gdje smo se smjestili koji dan. Otvorim kompjuter i nađem poruku od KAČE ČELAN. Aha, opet Sarajevo! Piše mi Kaća da je čitajući sa svojim mužem SENJOM TANOVIĆEM moj tekst o PELÉU vidjela da sam napisao kako je stih 'Naši životi su Švajcarska' napisala SYLVIA PLATH, a napisala ga je EMILY DICKINSON. Kuku, Kaća,

kuku Senja, dvaput kuku, no stoput hvala! Pogledam na portalnovosti.com, nepodopština stoji na kraju pasusa, polukružna i mračna kao željeznički tunel ispod Eleje. Tice bi ga znale kako sam napisao Plath umjesto Dickinson. Nisam posljednjih mjeseci čitao ni jednu ni drugu, te ne znam, ne znam i ne znam, a pouzdana frojdovca nemam u blizini da mi grešku vrgne u omašku. Sad je ispravljena na webu, ali je ostala na papiru.

Znam da sam taj stih prvi put čuo od moje drage drugarice prevoditeljice SLAVICE MILETIĆ, prije nego što ću se u Švajcarsku preseliti, i da smo ga telefonirajući često spominjali. Već sam bio u Švajcarskoj kad je u Sarajevu izišla knjiga stihova Emily Dickinson, prevedenih u četiri ruke, JASNOM LEVINGER i MARKOM VEŠOVIĆEM. Ponekad bih Marka podsjetio na njegov i Jasnin rukotvor:

Naši su životi – Švajcarska –
Tako tihi – tako hladni –
Dok u čudno popodne neko –
Alpi svoj veo ne razmaknu
I ugledamo – Daleko!

Italija je s one strane –
Mada ko stražar između –
Alpe svečane –
Alpe sirenske –
Vječito čuvaju među!

U pjesmama Emily Dickinson ova ima broj 80:

Our lives are Swiss –
So still – so Cool –
Till some odd afternoon
The Alps neglect their Curtains
And we look farther on!

Italy stands the other side!
While like a guard between –
The solemn Alps –
The siren Alps
Forever intervene!

Eto, možda je neko od onih što me drži u šaci, ovu naveo na put greške, e zato da bi mi se iz Amerike, iz grada Santa Barbara, poslije mnogo godina, javila draga Kaća Čelan:

Kaća, šta imali nismo i ono što nemali jesmo,
Nebitak naš je i bit, elejski putak i put. ■

Umjetna umjetnost

Programi umjetne inteligencije napokon su s treskom ušli i u umjetničku sferu, prijeteci da će bez posla ostaviti brojne slikarice, pisce, dizajnere. Autorice i autori sada dižu tužbe protiv informatičkih kompanija, objašnjavajući da se generatori slika i teksta zapravo ‘hrane’ njihovim radom, ali zaštita individualnih autorskih prava ovdje ne izgleda kao najbolja ideja

GODINE 2017. na zagrebačkom Muzičkom bijenalu ansambl Oslo Sinfonietta izveo je kompoziciju ‘Fremdarbeit’ – u službenom prijevodu, ‘Strana radna snaga’. Zavirite li u program, vidjet ćete da je kao njen autor naveden njemački neokonceptualistički *enfant terrible* JOHANNES KREIDLER. Taj naoko jednostavan i samorazumljiv podatak prikriva međutim ponešto kompleksniju istinu, koju nagovje-

Tomislav Medak (Foto: Centre for Digital Cultures, Leuphana University)

štava naslov djela. Riječ je, kako Kreidler pojašnjava na svojoj stranici, o kompoziciji koju je 2009. godine od njega naručio Klangwerkstatt Berlin za ansambl Mosaik. No umjesto da sam proizvede vlastito djelo, Kreidler je, tvrdi, naprosto za 150 eura (od 1500 eura ukupnog honorara) putem interneta angažirao nepoznatog kineskog kolegu X. XIANGA da nauči imitirati stil njegove glazbe te platio programera iz Indije po imenu R. MURRAYBAY da razvije softver koji će je ‘algoritamski oponašati’. Xiang je potom pomoću Murraybayevog softvera generirao kompoziciju koju je na koncu Kreid-

ler potpisao kao autor-vlasnik ‘patenta’ i dao na izvođenje, ne krijući okolnosti njenog nastanka.

Što god mislili o etičnosti Kreidlerove geste, ona s krajnjim cinizmom adresira pitanje autorstva, rada i eksploatacije na globaliziranom tržištu (umjetničkog) rada. Ono što ‘Fremdarbeit’ čini vidljivim su klasni odnosi između onih s pristupom kapitalu i institucionalnim resursima s jedne strane te mase radnica i radnika utopljenih u konkurenciji digitalnih platformi s druge. U tom smislu, slučaj ‘Fremdarbeita’ nas podsjeća da su autorstvo i autorsko pravo neodvojivi od logike privatnog vlasništva, da predstavljaju polugu regulacije ekonomskih interesa u okviru kapitalističke proizvodnje te da su utoliko podređeni odnosima ekonomske i simboličke moći na kulturnom, umjetničkom, medijskom, akademskom itd. tržištu. Uživljanje autorskog statusa i prava je, ukratko, privilegija onih koji okupiraju takve pozicije moći – ostali su u najvećoj mjeri osuđeni da budu najamni zanatlije u službi realizacije tuđih djela ili autonomni, *de facto* obespravljeni ‘proizvođači sadržaja’ bez pregovaračke pozicije u odnosu na izdavače i platforme.

Od nastanka ‘Fremdarbeita’ do danas prošlo je svega 14 godina, a umjetnički je rad u tom kratkom razdoblju doživio niz dramatičnih promjena, redom vezanih za rast digitalnih platformi i razvoj novih tehnologija. Pritom je i preživio dvije krize – onu ekonomsku s kraja dvijehiljaditih, a zatim i još uvijek aktualnu pandemijsku. Ako je posljedica prve bila širenje stigme, ali i politike suvišnosti kulture, druga je u određenoj mjeri popularizirala suprotan stav. Pandemijska je izolacija, tvrdili su mnogi, pokazala da bez kulture i proizvodâ umjetničkog rada ne bismo izdržali – da su umjetnice i umjetnici, ukratko, nezamjenjivi stvarao-

ci djela koja nam ispunjavaju i obogaćuju svakodnevicu.

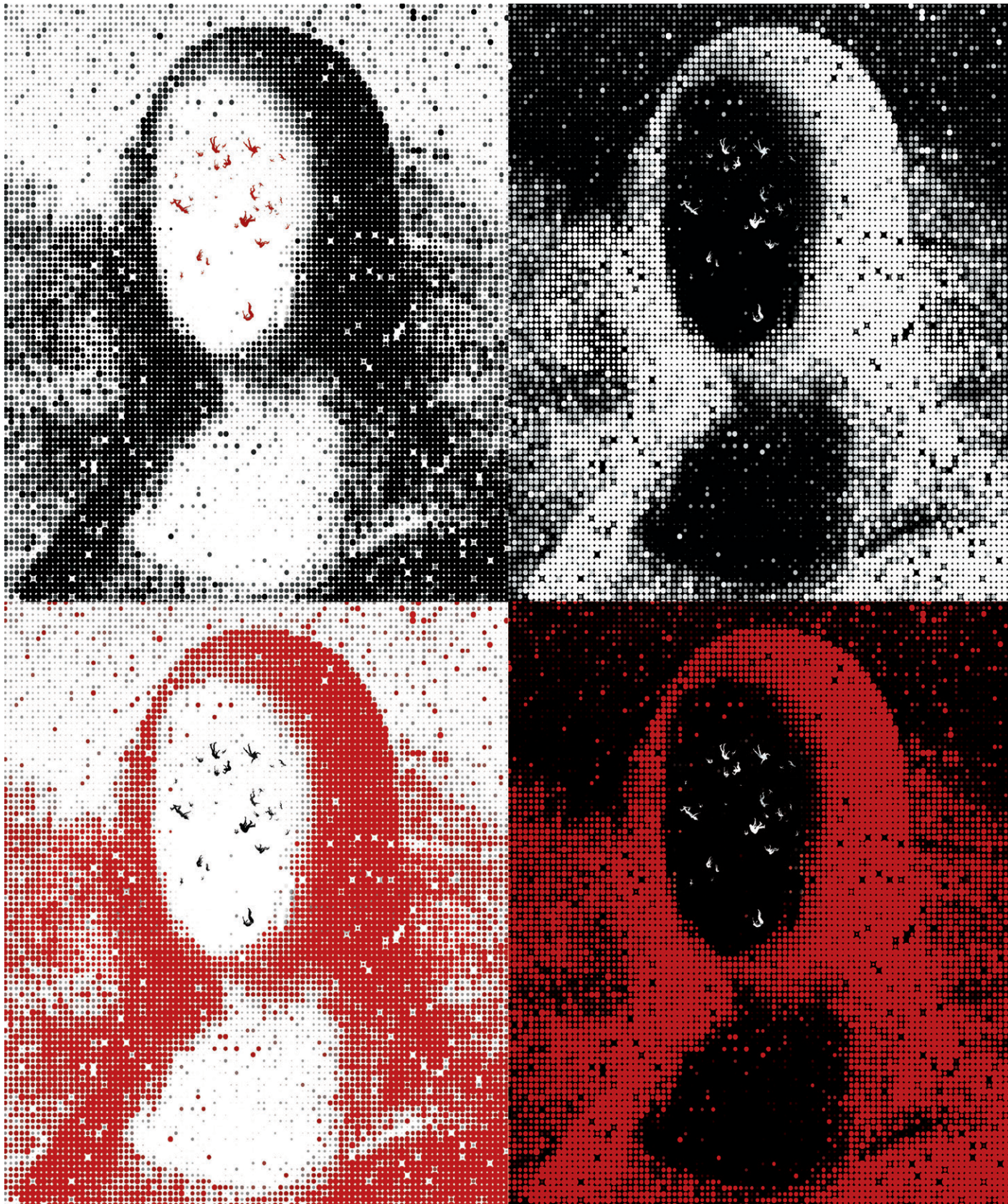
Ova je teza posebno interesantna iz perspektive širih rasprava o budućnosti ljudskog rada, osobito njegove zamjenjivosti u kontekstu intenzivne automatizacije različitih vrsta zadataka. Naime, još do prije pet-šest godina u brojnim smo komentari- ma mogli čitati kako nova tehnološka revolucija vodi automatizaciji poslova onkraj industrijske proizvodnje, poput uslužnih djelatnosti, prijevoza, pa i oblikovanja jednostavnijeg medijskog sadržaja. No usprkos činjenici da su zapanjujući dosezi razvoja onoga što ću ovdje laički nazivati umjetnom inteligencijom u tom trenu postali dijelom javne imaginacije, područje umjetničkog i šire shvaćenog kreativnog rada još je uvijek djelovalo relativno izdvojenim iz navedenih procesa.

IPAK, tanka opna iznimnosti umjetničke proizvodnje počela je pucati kada su prošle godine u širu upotrebu pušteni generatori slika, poput DALL-E-a, Stable Diffusiona i Midjourneyja, te generatori teksta kao što je ChatGPT, temeljeni na umjetnoj inteligenciji. Krajnje pojednostavljeno, riječ je o alatima ‘treniranima’ na analizi golemih količina vizualne i tekstualne građe, sposobnima na najjednostavniju jezičnu uputu proizvesti novu ilustraciju, pjesmu ili članak u svega nekoliko sekundi. Zazorna spektakularnost tako generiranih slika preplavila je društvene mreže i internetske portale, a marketinško posvećenje u globalnom medijskom *mainstreamu* došlo je korištenjem AI arta za ilustriranje naslovnica *Economista* i *Cosmopolitana* te popularnog tehnološkog newslettera ‘Galaxy Brain’, koji autor CHARLIE WARZEL piše za Atlantic.

Slučajevi poput ovih izazvali su snažne javne kritike i bojazan da će nova tehnologija ostaviti brojne dizajnerice i umjetnice bez posla, budući da omogućuje instantne rezultate bez potrebe za plaćanjem ljudskog rada. Specifičnu je pažnju pritom dobila činjenica da razvoj navedenih alata dijelom počiva upravo na ‘hranjenju’ postojećim autorskim djelima – dakle, građom koju su prethodno proizvele iste one autorice i autori čija je zamjenjivost umjetnom inteligencijom odjednom počela postajati sve opipljivijom. Pritom ne samo da je, primjerice, Stable Diffusion asimilirao nebrojene vizualne radove u procesu strojnog učenja, nego je i sposoban – još uvijek na rudimentaran način – evocirati stil nekog od obrađenih umjetnika, što uključuje i živuće autorice.

Tanka opna iznimnosti umjetničke proizvodnje počela je pucati kada su prošle godine u širu upotrebu pušteni generatori slika, poput DALL-E-a, Stable Diffusiona i Midjourneyja, te generatori teksta kao što je ChatGPT

Ukratko, pojava alata poput ovih nosi sa sobom niz društvenih, ekonomskih i pravnih implikacija za koje tek trebamo pronaći adekvatna rješenja. Uzevši u obzir dramatičnost njihovog utjecaja na postojeće odnose u području proizvodnje i distribucije umjetničkih radova, bilo je samo pitanje vremena kada će zatečeni akteri pokušati zaštititi svoje interese i osigurati neku vrstu kompenzacije i redistribucije prihoda. Prošlog je tjedna tako niz medija prenio vijest o dvjema tužbama, temeljenima na zaštiti autorskih prava, protiv tehnoloških kompanija koje razvijaju generatore AI arta. Kako prenosi portal Artnews, u prvom je slučaju riječ o tužbi koju su tri umjetnice – KARLA ORTIZ, KELLY MCKERNAN i SARAH ANDERSEN – podigle protiv Stability AI-a, zaslužnog za Stable Diffusion, zatim Midjourneya te DeviantArta, popularne platforme za vizualnu umjetnost. U tužbi se, prema Artnewsu, tvrdi da postupak na kojem počiva ‘treniranje’ umjetne inteligencije predstavlja kršenje autorskih prava tužiteljica te da su tako generirane slike neovlašteni derivati obrađenih originala. Pritom je interesantno da umjetnice zastupaju odvjetnik MATTHEW BUTTERICK i odvjetničko društvo Joseph Saveri, koji su,

kako prenosi portal The Verge, ranije podnijeli tzv. klasnu tužbu protiv Microsofta, GitHuba i OpenAI-a zbog GitHub Copilota, ‘programerskog asistenta’, odnosno generatora programskog koda također temeljenog na umjetnoj inteligenciji. Kako se navodi u The Vergeovom članku, Copilot ne samo da je bez atribucije ‘treniran’ na primjerima koda zaštićenog različitim tipovima *open source* licenci, nego je i navodno ‘uhvaćen’ kako naprosto generira plagijate vlastite građe.

DRUGI pravni slučaj od uže važnosti za proizvođače vizualnih radova je tužba platforme za *stock* fotografije Getty Images protiv Stability AI-a. Razlog je, kako prenose međunarodni mediji poput CNN-a, taj što je Stability AI bez pribavljanja licence koristio milijune radova postavljenih na Getty Images u svrhu razvoja Stable Diffusiona. Premda se primarno tiče zaštite tržišnih interesa jednog internetskog giganta u drastično izmijenjenom tržišnom kontekstu, i ovaj će slučaj imati šire konzekvence za pravno tumačenje modela na kojem se temelje AI generatori u okviru autorskog prava. Situacija je, među-

tim, daleko od jasne, osobito iz perspektive poznatih nam kategorija, poput kolaža ili derivata, koje funkcioniraju tamo gdje se može uspostaviti jasna veza između točno određenog originala i prisvajanja njegovih raspoznatljivih elemenata u novom djelu, što sa slikama poput Midjourneyjevih ili Stable Diffusionovih, koliko mi je poznato, nije slučaj.

Teoretičar i aktivist TOMISLAV MEDAK smatra da su procedure koje umjetna inteligencija koristi za generiranje teksta ili slika nalik onima na koje se ljudi oslanjaju navigirajući kulturom te stavlja naglasak na pitanje zaštite zajedničkih dobara.

— Iz mog rakursa, to što radi strojno učenje i veliki jezični modeli izgleda samo kao statistička analiza velikih korpusa djela i značenjskih kolokacija, a ne djela ponasob i izvornih doprinosa. Može se to vidjeti kao lukavstvo (umjetnog) uma, jer je vlasništvo – pa i intelektualno – privatno pa je stoga ograničeno na jedno djelo i jednog ili jednog kolektivnog autora – govori Medak za Novosti.

— Međutim, svaki taj jedan ili jedan kolektivni autor se isto tako oslanja na korpus koji je upio ranije. Utoliko, strojno učenje s autorskim djelima kao setovima podataka

Tehnologija je proizvod zajedništva, kao što je to i kultura. Što vrijedi za kulturu – da treba biti zajednička, isto vrijedi i za tehnologiju, tvrdi Tomislav Medak

na kojima se uči ne čini ništa što već nije raširena kulturna praksa: akulturacije u već postojeću kulturu, apropriranja segmenata značenja i remiksiranja. Nas kao ljudska bića s usađenim smislom za dostojanstvo može vrijedati to da ‘*brute force*’ analiza proizvodi konzistentniji i jasniji tekst no većina nas ostalih ‘mokrih robota’. Ali nije to problem strojeva nego nas ‘mokrih robota’ koji imamo ograničene kapacitete i oslanjamo se na kontekstualna značenja, značenja koja prihvaćamo kao utvrđena i kratice u komunikaciji. No problem je političke ekonomije tehnologija, u kojemu neki prisvajaju ekonomske učinke tehnologija, pri čemu ih čine široko dostupnima. Najzanimljivije od toga što sam pratio jest da istinski problem nastaje kada je dobro zajedničko, a netko iz njega uzme i prisvoji ga. Najbolji primjer za to je spor između zajednice za slobodni softver i servisa Microsoftovog GitHuba Copilot koji je koristio slobodni softver, odnosno zajedničkog dobro, da stvori softver koji bi morao učiniti, a nije učinio slobodnim – pojašnjava on.

Upravo u ovom proširenju uvida u slučaj Copilota kao borbe protiv iskorištavanja zajedničkog dobra za privatni profit treba tražiti pravi rakurs za promišljanje promjena koje u sferu umjetničkog i drugog autorskog rada unosi prodor umjetne inteligencije. Kao što nam je Kreidlerov primjer s početka teksta pokazao, perspektiva autorskog prava i individualnog vlasništva, s druge strane, partikularna je i prikriva značajne nejednakosti u globalnom polju umjetničke proizvodnje, namjenjujući većini proizvođača i dalje mrvice sa stola korporativnih profita. Medakov je zaključak sljedeći:

— Autori bi trebali imati pravo na pravičnu naknadu za svoj rad, a privatno vlasništvo ih čini malim poduzetnicima koji su prisiljeni tvrditi da je nešto njihovo individualno vlasništvo kako bi ušćarili najčešće neku bijedu, pri čemu većina njih ne ostvaruje egzistenciju, barem ne kroz to vlasništvo. Istodobno, tehnologija je proizvod zajedništva, kao što je to i kultura. Što vrijedi za kulturu – da treba biti zajednička, isto vrijedi i za tehnologiju – smatra Medak.

Sjetimo li se, primjerice, kako izgledaju prihodi glazbenih autorica nakon što su više-manje definirane licence s velikim *streaming* servisima, postaje sasvim jasno da uvažavanje autorskog prava nije nikakav jamac adekvatne kompenzacije. Uz radikalnije zahvate u profite korporacija, samo kroz politiku koja će kulturu i tehnologiju tretirati kao zajedničko dobro moguće je ublažiti posljedice tehnološkog razvoja prepuštenog tržištu, koji prijeti daljnjim pogoršavanjem ekonomske nejednakosti i širenjem nesigurnosti u najrazličitija područja rada. ■

Nevolje s nacionalizmom

Knjiga američkog povjesničara o srednjo-europskom nacionalizmu od kraja 18. stoljeća do danas ambiciozna je idejom, zamašna opsegom i ograničena dosegom, uz mjestimično neshvatljive faktografske pogreške. Južnoslavenski narodi obrađeni su gotovo kao bipolarni poremećaj. O njima se piše mnogo do 1918., a onda poslije 1948. Jugoslavija gotovo iščezava

KNJIGA JOHNA CONNELLYJA ‘Od naroda do nacija – Povijest istočne Europe’ ambiciozna je idejom, zamašna opsegom i ograničena dosegom. Autor, inače profesor na Sveučilištu Kalifornija, Berkeley, na skoro 1200 stranica odlučio je napisati povijest srednje i jugoistočne Eu-

rope u razdoblju dugom više od dva stoljeća, od konca 18. stoljeća i vladavine JOSIPA II. u Habsburškoj Monarhiji pa takorekuć do danas. Domaćem je čitatelju autorova zemljopisna odrednica ‘istočna Europa’ nespretna jer je zapravo riječ o srednjoj i jugoistočnoj Europi, a taj prostor autor definira kao ‘protuimperijalni prostor malih naroda’,

odnosno prostor što ga naseljavaju narodi koji su strahovali od vlastitog nestanka kao posljedice pritiska imperija (habsburškog, ruskog, njemačkog, osmanlijskog). Taj je strah oblikovao današnje nacije i u njima ostao važan, često i dominantan politički pokretač. ‘Povijest istočne Europe’ zapravo obuhvaća zapadnoslavenske i južnoslavenske narode, Mađare, Rumunje i Nijemce u kontekstu Istočne Njemačke.

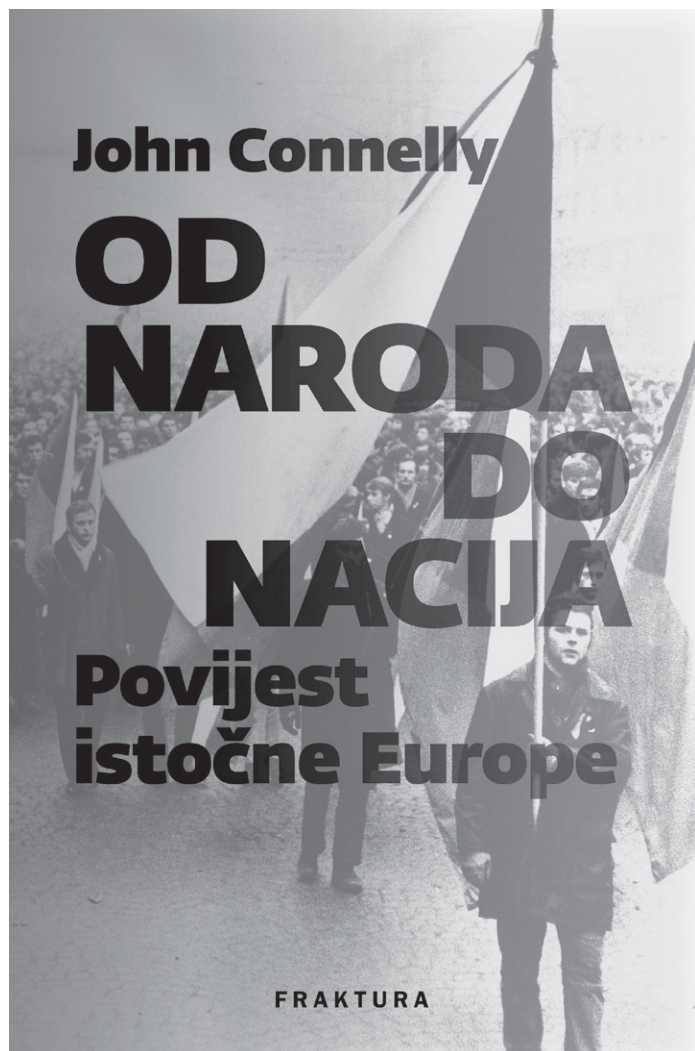
Autor knjigu gradi na tezi o nacionalizmu kao gravitacijskoj sili koja je toliko snažna ‘da će i političare kojima do nacije nije stalo preobraziti u ekstremiste’. Tvrdi da je istočnoeuropski nacionalizam nastao u strahu od povijesnog nestanka, od genocida. ‘Nakon što se pojavilo krajem osamnaestog stoljeća, takvo se poimanje nacije nije bitno promijenilo i ostalo je drugačije od zapadnoga’, piše autor i navodi da je takav strah od povijesnog nestanka nepoznat nacionalizmima u Europi zapadno od Rajne, Skandinaviji i Rusiji. Takav strah nije trajno prisutan, ali ga je politika preobrtila u suštinu nacionalizma. Time Connolly nacionalizme tog prostora definira defenzivno pa tvrdi da sile koje 1849. brane Habsburšku Monarhiju, kada je ona ‘u Ugarskoj visjela o koncu’, nisu bile imperijalne nego nacionalne: hrvatske, njemačke, rumunjske i srpske. I to je uvelike točna teza u kojoj nije izrečeno da je tadašnja ugarska revolucija bila imperijalno-šovinistička. Definiranje posebnosti istočnoeuropskog nacionalizma kao drugačijeg od zapadnog dijelom jest točno, ali poteškoća je cijele knjige u tome što autor u nedovoljnoj mjeri daje širi kontekst nacionalizma kao europskog fenomena. Zbog toga ponekom čitatelju neće biti jasno da su i nacionalizam i nacionalno-integracijski procesi fenomeni koji se prelijevaju u srednju i jugoistočnu Europu, sa svojim posebnostima, te da taj prostor s time kasni. Connollyju će takav pristup omogućiti da napiše da je etnički

nacionalizam oblikovao istočnu Europu baš kao što su i mnogi istočni Europljani stvorili etnički nacionalizam pa će među stvaratelje uvrstiti, bez ikakvih ograda, osnivače nacionalnih ustanova, češke i mađarske pisce rječnika, srpske ustanike, slovačke i srpske birokrate, popisivače stanovništva.

Valja nešto kazati o tome kako je tekst organiziran, a potom i o njegovim slabostima. Knjiga je podijeljena u pet dijelova. Prvi je ‘Nastanak nacionalnih pokreta’ i obrađuje razdoblje od MARIJE TEREZIJE do revolucija 1848. Ishodišna točka nastanka protonacije je lingvistički nacionalizam, odnosno kovanje nacije kroz stvaranje standardiziranog jezika. Pristup nije netočan, ali umanjuje važnost povijesti (odnosno stvaranja nekada slavne prošlosti) kao važnog ishodišta etničkog identiteta, a na takvoj povijesti će se temeljiti i budući zahtjevi za obnovom države. Srbi i Poljaci obrađeni su kao iznimka, odnosno kao primjeri ‘ustaničkog nacionalizma’ dva naroda koji su u izgradnju nacionalnog identiteta ugradili glorifikaciju ustanaka protiv imperijalnog gospodara koji je dokinuo nekadašnju samostalnu državu. Za njega su srpski ustanici protiv Osmanlija i niz ustanaka Poljaka, svi u 19. stoljeću, među najčišćim i prvim primjerima antikolonijalizma. Srpski je primjer specifičan i po tome što je njegov nacionalizam postojao bez masovne pismenosti, zasnovan na usmenoj predaji epskih narodnih pjesama.

Drugi dio, ‘Propadanje carstava i uspon moderne politike’, obuhvaća razdoblje od 1848. do završetka Prvog svjetskog rata. Jedno je hvatište tog dijela nagodba Austrije i Ugarske iz 1867. koju Connolly tumači kao dogovor kojim se onemogućava razvoj Slavena u Austro-Ugarskoj. U slučaju Mađarske već koncem 19. stoljeća vidi iliberalnu demokraciju i gotovo da vodi ravnu liniju od tada pa do današnje Mađarske, što je već i u naznaci iznimno smiono. Drugo je stvaranje novih država na Berlinskom kongresu. Treće je rascjep unutar nacionalnih pokreta u pojedinim zemljama između seljačkog mnoštva i (post)feudalne elite koji stvara socijalne tenzije i klasne napetosti. Autor obrađuje i pogrešnu politiku dominantnog dijela ljevice prema nacionalnom i nacionalističkom koja će ostaviti posljedice do danas, a zasnovana je na tezi da je klasno pitanje primarno i da će njegovo rješavanje riješiti i sva ostala, uključujući i nacionalno. U tom poglavlju obrađuje i nastanak seljačkih pokreta (u Hrvatskoj i Bugarskoj), a u takav kontekst prilično nespretno svrstava i MASARYKA u Češkoj.

TREĆI dio knjige, ‘Nezavisna istočna Europa’, obrađuje stvaranje novih država nakon Prvog svjetskog rata i razdoblje između dva svjetska rata. Connolly konstatira da stvaranjem tih država nije poštovano načelo samoopredjeljenja naroda jer su izvan matičnih zemalja ostala područja s kompaktnim njemačkim i mađarskim stanovništvom. Ono što ne konstatira jest da je to načelo u etnički tako prošaranom području nemoguće provesti jer će uvijek neka nacija koja ima svoju državu negdje ostati manjina. Obrađuje i fašizaciju prostora, posebno ističući Mađarsku i Rumunjsku, ali zaključuje da je prostor generalno bio slabo prijemčiv za fašizam, uz ostalo i zato što su mu se opirali desni autoritarni režimi. Njima je cilj bio ostati na vlasti, a alat za to je sprječavanje jačanja fašizma koji bi im mogao preoteti bazu. Istodobno, ti su režimi opstajali na vlasti i prihvaćajući elemente fašizma i ugrađujući ih u svoj način vladanja. Četvrti je dio, ‘Istočna Europa kao dio nacionalističkog i sovjetskog imperija’, najopsežniji.

Autor tvrdi da je istočnoeuropski nacionalizam nastao u strahu od povijesnog nestanka, od genocida

Nevjerojatno je da najvećem izboju nacionalizma, koji je života u postjugoslavenskim ratovima koštao barem 130.000 ljudi, autor daje tako malu važnost. Taj dio je napisan na razini toliko lošeg seminarskog rada da bi ga svaki savjestan profesor vratio studentu

Posebno su obrađeni pokreti otpora u Jugoslaviji i Poljskoj, Holokaust, uspostava narodnih demokracija, odnosno socijalističkog poretka. Autor tvrdi da su komunisti imali solidnu podršku i bez utjecaja Sovjetskog Saveza, iako je izvjesno da bez pomoći sssr-a komunisti, osim u Jugoslaviji, nigdje ne bi došli na vlast, a svakako se ne bi održali više od četiri desetljeća. Redom opisuje sve režime po državama (uz potpuno neobjašnjivo izostavljanje Jugoslavije) i zaključuje da su oni prije ili kasnije, osim u Mađarskoj, prigrlili nacionalističku, pa i šovinističku politiku. Obrađen je i niz pobuna, nemira, štrajkova, prosvjeda u istočnom bloku. Autor opširno obrađuje i (svakodnevni) život u istočnom bloku, ekonomske i društvene teme, štošta o čemu nije nezanimljivo čitati, ali o čemu nije nužno pisati u knjizi koje je okosnica nacionalizam.

Posljednji dio knjige, ‘Od komunizma do iliberalizma’, obrađuje razdoblje od sloma komunističke vlasti nadalje, a njime su obuhvaćeni i ratovi u kojima se raspadala Jugoslavija. Temeljni je problem tog dijela što autor ne razumije da je 1989. bila primarno godina nacionalnog oslobođenja od sssr-a, a tek potom godina uspostave višestranačke demokracije. Preduvjet propasti socijalizma je kriza vladajuće ideologije u koju više gotovo nitko nije vjerovao, a koja je izazvana i međunarodnim etabliranjem ljudskih prava, posebno kroz Helsinšku povelju. Cijeli peti dio je veoma površan pa tako autor bez konkretne argumentacije tvrdi da se raspad Jugoslavije i Čehoslovačke zbio suprotno željama velike većine stanovnika. Autor pripovijest vodi do tranzicije prema demokratskom pluralizmu, ulasku u Europsku uniju i padanju u iliberalizam.

A sada malo o teško shvatljivim problemima teksta koji sve, pa i ono što vrijedi, dovode u pitanje. Autor mjestimično nije sposoban držati misao ni nekoliko rečenica. U zaključnom dijelu piše da je spekulativno razmišljanje (primjerice da bi povijest išla bitno drugačijim smjerom da GAVRILO PRINC nije pogodio svoju metu) iznimno važno jer bi bez njega povjesničari bili zatočenici determinizma. A koju rečenicu dalje piše da je teško zamisliti drugačije sudionike i događaje (od onih koji su prethodili) koji bi šezdesetih godina 19. stoljeća primorali habsburške elite na kompromis kakav bi zadovoljio češku političku elitu.

Južnoslavenski narodi obrađeni su gotovo kao bipolarni poremećaj. O njima se piše mnogo do 1918., a onda poslije 1948. Jugoslavija gotovo iščezava. U najopsežnijem dijelu knjige o njoj se uopće ne piše, osim na svega nekoliko stranica (od njih 308) u kontekstu sukoba TITO – STALJIN 1948. i toga kako je pojedinim zemljama Jugoslavija bila nedosegnuti uzor u tome. Rumunjska vanjska politika interpretira se u nacionalističkom ključu, zbog svoje nezavisnije pozicije unutar istočnog bloka, a ni u kakvom ključu se ne spominje jugoslavenska vanjska politika koja je izgradila cijeli Pokret nesvrstanih što bi, koristeći autorov aršin, bila nacionalistička politika *par excellence*. Razdoblje druge Jugoslavije i njenog raspadanja obrađeno je na samo 26 stranica, na koliko je stalo sve od eliminacije RANKOVIĆA 1966. godine, hrvatskog proljeća i srpskih liberala, pa do ratova devedesetih. S obzirom na to da su nacionalizam i njegove manifestacije pokretač knjige i autorove ideje, nevjerojatno je da najvećem izboju nacionalizma, koji je života u postjugoslavenskim ratovima koštao barem 130.000 ljudi, daje tako malu važnost. Taj dio je napisan na razini toliko lošeg seminarskog rada da bi svaki elementarno savjestan profesor takav rad vratio studentu.

TEKST obiluje teško objašnjivim faktografskim pogreškama. Connelly piše da se 1969–70., za vrijeme nastanka nacionalnog pokreta u Hrvatskoj, prvi put nakon Drugog svjetskog rata vidjela šahovnica u javnosti. Interesantan i originalan zaključak, posebno imamo li na umu da je šahovnica sastavni i centralni dio grba SR Hrvatske. Kada pak piše o raspadu Jugoslavije i Srbiji devedesetih, zaključuje da je tisuće Hrvata, Slovenaca i Albanaca u Srbiji bilo pošteđeno zlostavljanja. Za ustaše zaključuje da su tridesetih godina otišli u Italiju, a za njima je otišao i ANTE PAVELIĆ. U stvarnosti je Pavelić otišao u Italiju 1929. i ondje osnovao ustašku organizaciju. Connelly je dva puta istaknuo da je LJUDEVIT GAJ bio teolog, a tu činjenicu o sebi nije znao ni Gaj, na što je fusnotom upozorio i nakladnik. Ozbiljno je pogriješio i pišući o Bundu, organizaciji Židova na zapadu Ruskog Carstva osnovanoj krajem 19. stoljeća. Na jednom mjestu autor piše o Bundu i drugim cionističkim organizacijama, iako Bund ne samo da nije bio cionistička nego je bio anticionistička organizacija. Autorovo inzistiranje na protestantizmu JÓZEFA PIŁSUDSKOG, ključne osobe poljskog nacionalizma i obnove poljske države nakon Prvog svjetskog rata, gotovo je dražesno. Tu činjenicu višekratno navodi ne bi li njome podcrtao višeslojnost, kompleksnost i uključivost poljskog nacionalnog pokreta. U stvarnosti je Piłsudski prešao na protestantizam u svojim tridesetim godinama zato da bi se mogao oženiti u crkvi jer je njegova buduća supruga bila razvedena katolkinja, a Katolička crkva nije dopuštala razvode.

Mjestimično je potpuno nejasno što je autor mislio. Kada piše o ekonomskim neprilikama u Poljskoj šezdesetih godina 19. stoljeća, navodi da su Poljaci stajali u redovima, ali nije jasno jesu li stajali iz potrebe ili iz navike. Inače, s Poljacima je Connelly imao malo više nesreće. Pišući o nacionalnom komunizmu, konkretno GOMUŁKINOM, napisao je da su poljski staljinisti, prakticirajući upravo nacionalni komunizam, ‘naložili da se Varšava i drugi gradovi (nakon Drugog svjetskog rata, op. a.) obnove do najsitnijih pojedinosti’. Iz vizure američkog profesora naviklog na to da se ne tako stare zgrade sruše ne bi li se izgradile nove obnova stoljećima starih povijesnih jezgri doista može izgledati kao nacionalistička eskapada. ■

Fabelmanovi (r: Steven Spielberg)

(2022.)

PIŠE Damir Radić

O jednoj mladosti

Priča o formiranju dječaka fasciniranog magičnim učinkom filmskih slika lišena patetike

IAKO se bliži 80. godini života STEVEN SPIELBERG i dalje neumorno radi, i dalje uživajući status nedodirljive institucije u matičnoj holivudskoj kinematografiji. I dalje se visoko cijene njegovi ‘ozbiljni’, umjetnički eksplicitno ambiciozni projekti, iako je kreativniji (bio) u svojim ‘zabavljачkim’ radovima. Novi film ‘Fabelmanovi’, koji je sam autor označio kao suštinski autobiografski, prepoznat je kao jedan od tih ‘ozbiljnih’ radova i dočekan sa superlativima, te se čini da ga očekuje bogata žetva ako ne Oscara, a onda barem nominacija. Riječ je o filmu tipičnom za Spielberga: školski pristup ideji i temi, uz neizbježnu uporabu stereotipa. Doduše, bilo bi nepošteno svesti ‘Fabelmanove’ samo na to jer oni, kao i neki drugi ambiciozni autorovi radovi (‘Schindlerova lista’, ‘Spašavanje vojnika Ryana’, ‘München’), imaju i onu bolju, intrigantniju dimenziju koja podsjeća da je Spielberg nekad davno bio dio Novog Hollywooda 1970-ih, prije nego što je taj svijet izdao i zajedno s još većim izdajnikom GEORGEOM LUCASOM (jer potonji je bio obrazovaniji i darovitiji od mlađeg kolege) prionuo općoj infantilizaciji dominantne jezgre američke kinematografije.

‘Fabelmanovi’ prate odrastanje i formiranje dječaka, potom mladića Sammyja (GABRIEL LABELLE) u naslovnoj obitelji američkih Židova istočnoevropskog porijekla nakon Drugog svjetskog rata, isprva u Arizoni, a onda u Kaliforniji gdje se obitelj preselila zbog očeva napredovanja u poslu s kompjutorima. Od malih nogu dječak je fasciniran magičnim učinkom filmskih slika, pri čemu praktični otac (PAUL DANO) intenzivne sinove inklinacije filmu i njegove amaterske uratke u kojima kao glumce angažira svoje sestre i prijatelje vidi tek kao jači hobistički interes, a ne nešto čime bi se ozbiljno mogao baviti, dok majka domaćica (MICHELLE WILLIAMS), kao srodna umjetnička duša, premda kao

Gabriel LaBelle kao Spielbergov alter-ego i Michelle Williams kao intrigantna majka

takva više-manje realizirana samo u okvirima vlastite obitelji, u potpunosti shvaća, prihvaća i podržava sinova nastojanja. No, interesantno, sin će upravo s majkom doći u snažan emotivni sukob jer će shvatiti da ona i očev najbolji prijatelj, od oca manje talentirani inženjer, održavaju tajni ljubavni odnos. A kako će to shvatiti? Na tragu fotografovog otkrića leša u ANTONIONIJEVU klasičnom ‘Povećanje’, dakle slučajno, snimajući obitelj i očeva prijatelja na izletu u prirodu: u drugom ili trećem planu snimljenih prizora, montirajući materijal, zamijeti diskretne ali jasne znakove intimnosti između majke i prijatelja. Ideja je dobra, no njezina realizacija odveć neuvjerljiva, jer nategnuti su ti pravilno kompozicijski prisutni drugi, treći planovi čija se semantika ne primjećuje tokom snimanja, nego tek u montaži. Kasnije, u Kaliforniji, značenjski još tvrde plasirat će se demonstracija moći filma da zbilju izmijeni u fikciju po nahođenju autora, kad Sammy snima i montira srednjoškolski film u kojem akteri postaju i daci koji su ga, po vrlo stereotipnoj špranci, maltretirali kao Židova. Naposljetku, Sammy će susresti i legendarnog JOHNA FORDA (zabavna *cameo* rola DAVIDA LYNCHA), koji će mu poručiti da je u umjetnosti bitna forma, a ne sadržaj, što je poanta filma, a djeluje kao nenamjerna ironija, jer Spielberg je tokom gotovo cijele karijere preferirao sadržaj s pratećom patetičnom semantikom. Srećom, ‘Fabelmanovi’ su jedan od rijetkih njegovih uradaka lišenih patetike, štoviše lik majke i njezina linija priče odlikuju se intrigantnom atmosferom i značenjima, i prava je šteta što je veći dio filma otpao na liniju nezanimljiva Spielbergova alter-ega. Ali da nije, onda to ne bi bio Spielberg. Briljantna Michelle Williams kao poticajno pomaknuta, hipersenzibilna majka može, zajedno s nama, samo žaliti da taj film nije pisao i režirao nedocirajući autor konzistentnijeg talenta. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Margo Price: Strays

(Loma Vista)

MARGO PRICE predstavila se sad već davne 2016. sjajnim neotradicionalnim country debijem 'Midwest Farmer's Daughter', a otada se lagano pomiče u smjeru country rocka. Njen četvrti album pokazuje da s promjenom zvuka nije nestala i sjajna karakterizacija koja neprekidno miješa autobiografiju i gotovo romaneskne opise što imenovanih, što neimenovanih likova. Price i producent JONATHAN WILSON, specijaliziran za moderna čitanja klasičnog rocka, omotali su pjesme u raskošne slojeve psihodelije, orkestralnih balada te naklone heartland rocku u rasponu od TOMA PETTYJA & Heartbreakersa i WARRENA ZEVONA do War on Drugs. Ispod te široke zvučne slike kriju se priče o ljubavi, gubitku i malim životnim stvarima. Od prevladavajuće osobne perspektive Price se naizgled odmiče u impresivnoj 'Lydia'. Kroz šest trilerski napetih minuta dokumen-

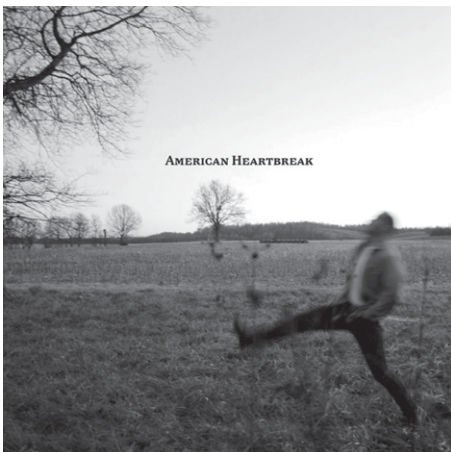

taristički je izložena životna priča naslovnog lika, a intimističke slike i opisi okruženja nerazdvojivo su povezani na način koji odlikuje najbolju tradiciju country pripovijedanja. 'Strays' je demonstracija vrlo osobnog autorskog rukopisa koji svijest o glazbenoj tradiciji samo čini snažnijom i trajnijom.

Zach Bryan: American Heartbreak

(Warner)

DVOSATNI 'American Heartbreak' jedno je od tri prošlogodišnja izdanja dvadesetšestogodišnjeg kantautora ZACHA BRYANA. Uz debitantski album na velikoj etiketi, izbacio je i polusatni EP s potpuno novim pjesmama te koncertni album. Takav gusti raspored implicira fa-

voriziranje kvantitete nad kvalitetom, no slušanje tog glazbeno šarolikog, a glazbeno i emocionalno konzistentnog albuma sugerira da se u Bryanu krije novi snažni glas neotradicionalnog countrya nakon kreativnog i komercijalnog uzleta STURGILLA SIMPSONA, CHRISA STAPELTONA ili JASONA ISBELLA tijekom posljednjeg desetljeća. Pjesme na 'American Heartbreak' jednostavne su, duboko osobne, pune živopisnih malih sredina i lišene trendovskih pop umetaka koje forsira srednja struja žanra u Nashvillu. Bryan, koji je osam godina proveo u mornarici, često zvuči kao da će se raspuknuti ako sve te stihove ne izbací iz sebe. Zbog tog dojma grozničave, neopterećene autentičnosti zasad mu je lako oprostiti potpuni nedostatak želje za editiranjem. Takva razina prirodnosti priskrbila mu je i neočekivani komercijalni uspjeh u vidu jednog od najprodavanijih country izdanja prošle godine.

Adeem The Artist: White Trash Revelry

(4 Quarters & Thirty Tigers)

WHITE Trash Revelry' teško je opisati jer su glazba i vokal u potpunoj i namjernoj diskrepanciji s tekstualnim sadržajem.

Nitko ne očekuje nebinarnog country kantautora iz Tennesija koji teškim južnjačkim naglaskom grlato staje protiv rasizma, homofobije, rastućeg siromaštva, ovisnosti o opioidima i religijske isključivosti preko poletnog i funkcionalnog, ali namjerno ogoljenog country rocka. 'White Trash Revelry' dolazi nešto više od godinu dana nakon vrlo osobnog 'Cast

Iron Pansexual' i predstavlja svojevrsni odgovor na kalkilirani nalet bivših rock zvijezda poput AARAONA LEWISA iz Staind i KID ROCKA. Njihova novija glazba jasno se obraća pretpostavljenoj južnjačkoj publici očnih jabučica permanentno zalijepljenih za kanale poput Fox Newsa. Zbog takvog svjesno didaktičkog pristupa 'White Trash Revelry' na trenutke djeluje kao pripovijedanje preobraćenima. S druge strane, ono obiluje dovoljno snažnim autobiografskim slikama koje ilustriraju dug i težak put do današnjeg svjetonazora za nekog tko odrasta u relativno zatvorenoj zajednici. 'Middle of The Heart', jedna od najdojmljivijih pjesama na albumu, tematizira odrastanje popraćeno učenjem kako iz vatrenog oružja pogoditi srce, na način milijama udaljen od glorificiranja vatrenog oružja u konzervativnim medijima. Uz sve svoje mane, 'White Trash Revelry' potvrđuje kako je kritika određene sredine i mentaliteta znatno snažnija kad dolazi od nekoga tko je u njoj odrastao.

■ Karlo Rafaneli

Stručni suradnik Subversive Foruma i autor koncepta Kulturna infrastruktura zajednice

LEONARDO KOVAČEVIĆ Želimo izgraditi neke nove oblike javnosti

Tribinom 'Kulturna kartografija grada: centar i periferija kulturne proizvodnje' 24. siječnja u KIC-u ste započeli niz panela, filmskih projekcija i umjetničkih akcija pod naslovom Kulturna infrastruktura zajednice. Što je cilj tog projekta?

Gradski ured za kulturu prošle je godine prvi puta raspisao javni poziv za program Kultura i umjetnost u zajednici, a mi smo kao odgovor na taj poziv odlučili problematizirati funkcioniranje kulturne proizvodnje u Zagrebu, da ne ispadne da trebamo samo malo više ulja u tom stroju da bude bolje podmazan. Želimo promisliti temeljne probleme u kulturnoj proizvodnji ovoga grada, počevši od lokacija i zgrada koje nam za to trebaju, ali su nam jako važne i teme odnosa institucionalne i neinstitucionalne kulture i neravnopravnosti s obzirom na to da se neinstitucionalna kultura zadnjih godina doslovno bori za život, točnije rečeno od HASANBEGOVIĆEVOG ministrovanja. Treba vidjeti kako ponekad i prilično sterilne institucije mogu postati nova kulturna žarišta u gradu, kako mogu udomiti udruge i zajednički planirati programe.

Svaki panel prate i projekcije filmova. Kako ste osmislili taj dio programa?

Kulturno-umjetnički program je tu da ilustrira neke teme, ali i da vidimo u odabranim filmovima, koji govore o evropskim i američkim gradovima, primjere oživljavanja javnih prostora koji su nekada pripadali, recimo, industrijskoj baštini, odnosno primjere oživljavanja prostora za samu zajednicu. Naš dvokolosječni plan je da uz diskurzivni dio u koji su uključeni relevantni govornici, umjetnici, kustosi, kulturni menadžeri imamo i ilustraciju o tome što se slično drugdje već dogodilo.

Koje su teme sljedećih izdanja Kulturne infrastrukture u zajednici?

U veljači će nam tema biti gradski kulturni centri i odnosi s neinstitucionalnom kultu-

Foto: Tumblr

rom jer želimo promisliti o mogućim integracijama ta dva sektora. U ožujku ćemo se baviti kvartovskim organiziranjem odozdo, odnosno organiziranjem građanske deliberacije pa ćemo analizirati i neke kulturne, političke i javne inicijative da vidimo kako možemo osnažiti lokalno organiziranje koje bi pomoglo i umjetnicima i građanima da na neki način otvore granice i prostore, sve do gradske hijerarhije. U travnju, kada neposredno prije početka ovogodišnjeg Subversive Festivala završavamo ovaj ciklus, otvaramo za nas krucijalnu temu, a to je kako konstruirati, izgraditi i posredovati neke nove oblike javnosti i publike s obzirom na to da je ona već dugo fragmentirana u raznim nišama. Bez obzira na to radi li se o kulturno-umjetničkim sadržajima ili kritičkim panelima uvijek nedostaje publika, odnosno uglavnom se odazove podjednak broj ljudi koji je određen unaprijed definiranim prijateljskim krugovima. Želimo otkriti gdje je kritička javnost, odnosno koji bi bili javni prostori u kojima bi se oni mogli okupiti, a dosad su bili teritorijalno ili socijalno fragmentirani. Riječ je zapravo o tome da se paralelno promisli o modelima okupljanja publike, koja je razvedena kao ogromni arhipelag, i uvjetima da se to desi.

■ Ana Grbac

KVADRAT

Čak 177 naslova pristiglo je na natječaj za NIN-ovu nagradu za roman godine, a pobjeda pripada 'Unutrašnjem moru' autorice DANI-CE VUKIČEVIĆ. 'Jezičkom suptilnošću i silovitošću, Vukićević transformiše fragmentarni način pisanja u celovitu romanesknu sliku sveta', kaže žiri u obrazloženju odluke.

■ B. P.

Foto: Danas

TV RAŠETANJE

Konfabulacije
inflacije

PIŠE Boris Rašeta

Richard Quest, galamdžija sa CNN-a, pita Andreja Plenkovića o inflaciji koja se dogodila nakon prelaska Hrvatske na euro, a premijer kao iz topa odgovara da je za to kriva ruska agresija. Trideset godina slušamo kako je u Hrvatskoj za sve kriv rat, a sad istu, staru pjesmu slušamo u novom aranžmanu

Newsroom, N1,
17. siječnja, 16:00

AJDE da i to netko javno kaže! ANDREJ PLENKOVIĆ inzistira da je uvijek na pravoj strani povijesti, rekao je JAROSLAV PECNIK, 'ali za vrijeme rata ni njega ni predsjednika MILANOVIĆA nije bilo u dragovoljcima'. Pecnik potom govori kako je IVAN ANUŠIĆ prekinuo srednju školu da bi se kao dragovoljac borio za Hrvatsku i pokazao koliko je voli (možda čovjek nije volio školu?). Kolumnist Novog lista zatim je rekao: 'Plenković je bio nešto anemičan, a Milanović zauzet poslom u ministarstvu. Nije im padalo na pamet (boriti se za domovinu, op. a.), a danas stupaju s vojskom, postrojavaju vojnike, na pravoj su strani povijesti. To je naprosto poprilično bljutavo', zaključio je Pecnik tiradu o bonapartama prošlih ratova. Milanović, inače, prema premijerovoj ocjeni nije na pravoj strani povijesti, nego na pogrešnoj, ali, hm, koja je prava strana odlučivat će ionako onaj tko pobijedi, kao i uvijek dosad. FRANZ HALDER, zapovjednik HITLEROVA generalštaba koji je osmislio napad na Poljsku i Rusiju, nakon rata završio je kao američki koordinator za pisanje knjiga iz povijesti, u kojima je veličan lik dobrog vojaka Wehrmachta, za razliku od zlog ss-ovca. Pa su takve knjige napisali ERICH VON MANSTEIN, HEINZ GUDERIAN i drugi Hitlerovi maršali i generali – koji su do zadnjeg trenutka bili na pravoj strani, a od zadnjeg trenutka na pravoj strani – dok je ROMMELA Hollywood, nakon početka hladnog rata, pretvorio u ikonu (premda je samo u Istri ostavio tisuće leševa iza sebe). Zapovjednik Šeste armije kod Staljingrada, feldmaršal FRIEDRICH PAULUS, završio je pak u DDR-u kao civilni ravnatelj Instituta za istraživanje vojne povijesti u Dresdenu. Zvijezdu aktualnog sata MAJDU BURIĆ, koja je KATARINU PEOVIĆ optužila za rusoljublje i srboljublje, Jaroslav Pecnik optužio je za 'glupoljublje'. Da, njen nastup nije bio zvjezdani trijumf inteligencije. 'Takav diskurs je krajnje neprimjeren, šovinistički i rasistički. S druge strane treba pogledati s kime je HDZ u koaliciji i onda davati takve šamare okolo', rekao je gost Newsrooma.

Punom parom kroz
Toskanu, HRT,
17. siječnja, 23:46

MNOGI kršćani raj zamišljaju kao Toskanu. To je, bit će, zato što su slike koje su došle do ovdašnjih crkava uglavnom radili slikari iz te regije koja spada u najljepše na svijetu. MIRA VOČINKIĆ odabrala je seriju koja nas kroz taj krajolik vodi starom, parnom lokomotivom Treno Natura, i čovjek bi – sve i da nije čarobnog glasa HRT-ove spi-

Richard Quest i Andrej Plenković u Davosu razgovaraju za cnn (Foto: Screenshot/YouTube)

kerice u *offu* – mogao uživati u samoj slici, bez tona i bez teksta. Toskana je opijum za mase, nije jedan holivudski film snimljen u toj regiji s nadom da će privući gledatelje koji žele bijeg u idilične predjele. 'Pred putnicima se', piše u najavi emisije, 'prostiru zeleni brežuljci koji se čine nestvarnim i kao da su naslikani. Ovaj je idealni krajolik na jugu Toskane suština krajolika kakav poznajemo iz filmova i reklama, a privlači slikare i fotografe iz cijeloga svijeta, i danas je projekcijsko platno za ljudske čežnje. Vožnja vlakom ovim kutkom Zemlje koji je postao sinonim za isprepletanje prirode i rada ljudskih ruku podaruje mu još jednu, novu perspektivu. Iako nas vodi na mjesta koja će nekim putnicima zvučati poznato, ne možemo ih se zasititi.' Nemamo što dati, sve je rečeno u sintagmi 'projekcijsko platno za ljudske čežnje', možda tek jednu riječ – gledati.

N1 studio,
19. siječnja, 10:00

RICHARD QUEST, galamdžija sa CNN-a – tip toliko urla u kameru da ga možete čuti i uživo – pita Andreja Plenkovića o inflaciji koja se dogodila nakon prelaska Hrvatske na euro, a premijer kao iz topa odgovara da je za to kriva ruska agresija. Trideset godina slušamo kako je u Hrvatskoj za sve nevolje kriv rat, a sad istu, staru pjesmu slušamo u novom aranžmanu. Kako to da u Bauhausovom dućanu u Sloveniji jedan artikl košta 100, a u Hrvatskoj 120 eura? Nije li i Slovenija osjetila posljedice rata u Ukrajini? Nepunih 15 godina nakon kraja rata, negdje oko 1960. Njemačka, koja je bila opako razorena, doživjela je gospodarski procvat koji se u literaturi naziva 'njemačko ekonomsko čudo'. Već pet godina nakon kraja rata, francuski ministar vanjskih poslova ROBERT SCHUMAN sastavio je prijedlog za stvaranje europske zajednice za ugljen i čelik. Ta će zajednica kasnije postati poznata kao Europska unija. Godine 1960. Beatlesi kreću u pohod na svijet iz grada koji su samo 17 godina ranije Englezi brutalno bombardirali,

Hamburga. Pet godina nakon najkrvavijeg rata u povijesti Francuzi i Nijemci razmišljaju racionalno, o ugljenu, čeliku i miru (ne nužno tim redom), a mi razmišljamo o traženju izgovora i ratovima kao univerzalnom opravdanju za nemoć, nekreativnost i očuvanje staleških privilegija. Pa zaslužili smo da nam ljudi odlaze u zemlje koje im nude više, nemamo pravo kukati. Sami pali, sami se ubili.

Novi dan, N1,
20. siječnja, 08:00

JE li Hrvatska trebala pomoći Ukrajini ili premijeru, koji Ukrajinu koristi kao karijernu odskočnu dasku? Kako reče Pecnik, da je toliki domoljub, valjda bi prvo branio svoju domovinu, no Plenković je to zaboravio (domovina ima mnogo života a on samo jedan), ali sad svima nabija na nos glasanje o obuci ukrajinskih vojnika. Premijer računa na zaboravnost, sljepilo i neupučenost svojih birača, kojima je IVANA KEKIN pomogla tumačenjem njegovih motiva. Da je 'zastupnicima ponuđena opcija da podrže sudjelovanje Hrvatske u vojnoj misiji u elementima u kojima je najjača i gdje bi mogla pomoći i ponuditi adekvatnu edukaciju, poput razminiranja, edukacije oko PTSP-a, gdje imamo i stručnjake i iskustva, bez problema bi imao dvotrećinsku većinu, da su njegovi zastupnici za to glasali. A zašto nisu, to je pitanje za premijera', rekla je. Objasnila je da postoje dva razloga zašto Plenković potencira upravo tu temu. 'Prvo, zato što se osramotio pred svojim briselskim kolegama, a drugo je što misli da će, ako dovoljno puta nešto ponovi, naštetiti oporbi, a nadam se da su građani dovoljno kognitivno spretni da prozru tu namjeru', kazala je Kekin. Usput, ponavljamo, zašto Hrvatska nije pozvala ukrajinske izbjeglice da masovno dođu u Hrvatsku? To bi bila velika pomoć napadnutoj zemlji, i njima, a bogami i nama. Ali na tome se ne gradi karijera. ■

Vaši budući omiljeni bendovi
gostuju kod Nine Vioić
i Filipa Šovagovića

TELEVIDUJ VIOIĆ

gledajte na
Youtube kanalu
televizije Vida

VIDA

kanal koji vidi ono što
drugi ne žele vidjeti